

Colecția Din temnițe spre Sinaxare

Pr. dr. Mihai-Andrei Aldea

**DESPRE CINSTIREA
ȘI CANONIZAREA SFINȚILOR
DUPĂ RÂNDUIELILE BISERICII**

Preluarea textului (fie în formă tipărită – în ziare, reviste, foi parohiale – sau în formă electronică, pe blog-uri sau site-uri) este liberă, cu menționarea exactă a sursei citate. Pentru varianta în formă electronică se va prelua textul postat pe www.areopag.ro.

© Pentru prezenta ediție, Editura Areopag

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ALDEA, MIHAI ANDREI

Despre cinstirea și canonizarea sfinților după rânduielile bisericii / pr. dr. Mihai-Andrei

Aldea. - București : Areopag, 2024

ISBN 978-606-9678-46-6

Colecția Din temnițe spre Sinaxare

Pr. dr. Mihai-Andrei Aldea

**DESPRE CINSTIREA
ȘI CANONIZAREA SFINȚILOR
DUPĂ RÂNDUIELILE BISERICII**

Editura Areopag
București, 2024

Ofrandă sfinților, mucenicilor, mărturisitorilor din temnițele comuniste

În loc de prefață

Am citit dinaintea voastră atâtea condace, atâtea icoase încât rănilile voastre s-au înscris, cu litere sângerii, în trupul meu. Am uitat de rănilile mele, de foamea mea strecurată ca un șobolan hulpav în măruntaie. De setea mea, care-mi ardea nemilos buzele. Am lăsat în urmă singurătatea mea, singurătatea nebunului prins în chin-gile cămășii albe, de forță, cu viața albită de doruri, bucurii, năzuințe, prinsă în ghearele nemiloase ale destinului. Ce însemna singurătatea mea de bufniță ascunsă sub dărâmături, în fața singurătății voastre de criptă rece, zidită parcă-n veșnicie?

Am călătorit cu voi în duh. Am dormit pe priciul de gheață. Am mâncat zeama aia râncedă, cu voi, din gamelă. M-am îngropat cu voi sub pământ, în Casimca jilavei Jilava. Dorurile voastre, pentru mama părăsită, pentru iubita rămasă ca o mireasă vădană în noaptea nunții, pentru iubita abandonată pe malul celălalt al timpului, pentru copiii în urechile cărora nu erați altceva decât personaje în file de poveste, toate dorurile astea mi-au străpuns nemilos inima. V-am plâns, nopți în șir, când vă-ntorceați, cu trupurile zdrobite în celulă.

Viețile voastre le-am însemnat ca un scrib, uneori entuziast, alteori doar conștiincios, pe coala mototolită a sufletului meu. Vă port, deci, în mine, ca pe o icoană vie.

Pe tine, Valeriu Gafencu, curat și frumos ca un crin.

Pe tine, Ioan Ianolide, apostol al mărturisitorilor.

Pe tine, Gheorghe Jimboiu, făclie a Numelui Domnului.

Pe tine, Părinte Gherasim Iscu, dascăl al iubirii de vrăjmași.

Pe tine, Părinte Justin Pârveu, piatră de granit a credinței.

Pe tine, Mircea Vulcănescu, minte strălucitoare, insuflată de Duh.

Pe tine, Părinte Ilie Lăcătușu, tămăduitor nedezmințit al rănilor.

Pe tine, Radu Gyr, glas al lui Hristos și al dorurilor voastre neostoite.

Pe tine, Părinte Gheorghe Calciu-Dumitreasa, poadoabă a Bisericii nebiruite de Antihrist.

Pe tine, Constantin Opreșan, poet și înțelept nou-mucenic al Logosului întrupat.

Pe tine, Părinte Dimitrie Bejan, cel ce în grele pătimiri ai fost ocrotit de aripa îngerului.

Pe tine, profesore George Manu, rector inegalabil al Aiudului și reper al demnității umane.

Pe tine, Traian Trifan, propovăduitor înfocat al rugăciunii fără de sfârșit.

Pe tine, Gelu Gheorghiu, model de dârzenie în cumplitele suplicii din închisoarea Piteștiului.

Pe tine, Părinte Daniil Teodorescu¹, scânteie miraculoasă a Rugului Aprins.

Pe tine, Aspazia Oțel Petrescu, suflet de nea pe care a poposit Lumina lină a lui Hristos.

Pe tine, monahule Nicolae Steinhardt, crainic inegalabil al credinței creștine și al îndrăgostirii de neamul românesc.

¹ Părintele Daniil Teodorescu a fost starețul de la Schitul Rarău, martir la Aiud, cunoscut sub pseudonimul literar Sandu Tudor (n.a.).

Pe tine, Părinte Atanasie Ștefănescu, vestitor al credinței vii, hrănite din foame, batjocuri și schingiuri.

Pe tine, Octavian Anastasescu, martor al proniei divine, vie la vreme de ispite și cazne.

Pe tine, Părinte Adrian Făgețeanu, străjer de oțel al credinței cristaline în Hristos.

Pe tine, Cuvioase Marcu Dumitrescu, nou Iov, ce-ai îndurat, fără crâcnire, cumplite munci sub tăvălug.

Pe tine, Maică Mihaela Iordache², care cu prețul vieții ai apărat de spurcatul glonț bolșevic icoana Născătoarei de Dumnezeu.

Pe tine, Părinte Arsenie Papacioc, gând învăluit în trezvie, zburând neabătut spre Hristos.

Pe tine, Părinte Sofian Boghiu, chip al blândeții dumnezeiești, mângâietor neasemuit al inimilor oroposite,

Pe tine, Dumitru Bordeianu, martor al învierii sufletelor din mlaștina închisorii Piteștiului.

Pe tine, Părinte Liviu Brânzaș, cel prin a cărui rugăciune se lumineau ființele înlănțuite în bezna catacombelor Gherlei și Aiudului.

Pe tine, Dumitru Uță, doctor fără de arginți care ai refuzat zările libertății pentru a le rămâne aproape fraților pândiți de spectrul morții.

Pe tine, Grigore Caraza, cavalier desprins dintr-un basm medieval, care ai regăsit libertatea cu sufletul întreg și drept, după douăzeci și trei de ani de zăvorăre.

Pe tine, Părinte Mihai Lungeanu, în a cărui ființă, prin slavoslovirea Numelui Domnului, mintea s-a unit tainic cu inima.

Pe tine, monahule Nectarie Ciolacu, cel ce ai schimbat sumanul haiducesc pe cămașa dulcelui Iisus.

² Maica Mihaela Iordache a murit martiră la închisoarea de la Miercurea Ciuc (n.a.).

Pe tine, Petre Țuțea, minte cu sclipiri de ametist, în care Logosul dumnezeiesc S-a împletit cu logosul socratic.

Pe tine, Părinte Mina Dobzeu, glas biciuitor împotriva vicleșugurilor Antihristului.

Pe tine, Gheorghe Jijie, oglindă cristalină a demnității românești.

Pe tine, Părinte Constantin Sârbu, chivot ales al Duhului, mireasmă a Împărăției ce va veni.

Pe tine, Părinte Evghenie Hulea, păzitor de foc al tainei spovedaniei, cel ce ai făcut din pătimirile îndurate trepte spre întâlnirea cu Hristos.

Pe tine, Marin Naidim, ai cărui ochi cerești întrezăreau Viața ascunsă în spatele morții hâde a întregului Adam.

Pe tine, Nicolae Purcărea, cel ce în cumplitele cazne de la Pitești ai fost mângâiat de glasul născător de speranță al Preacuratei: „Va trece și aceasta”.

Pe tine, Părinte Constantin Voicescu, păstrător ales al predaniei noului mărturisitor Valeriu.

Pe tine, Părinte Benedict Ghiuș, blândă adiere a Duhului.

Pe tine, Părinte Ioan Iovan, cel ce L-ai eliberat pe Hristos din chivotul în care Îl întemnițaseră slujitorii apostati, dăruindu-L tuturor creștinilor, spre nemurierea lor.

*Ciprian Voicilă*³

³ Acest imn este luat din volumul *Un sfânt printre noi – Părintele martir Constantin Sârbu*, apărut la Editura Areopag, București, 2023, pp. 207-211. A apărut inițial într-o formă prescurtată în volumul *Sfinții de lângă noi. Întâmplări. Portrete. Reflecții*, Editura Areopag, ediția a treia, București, 2023, pp. 200-202 (n. ed.).

Nota editorului:

În prefața albumului Chipuri ale sfințeniei, de Aida Șușter Boțan, un album document despre eroii credinței din perioada comunistă, PS. Damaschin Dorneanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, scria niște cuvinte tulburătoare: „Rezultatul acestor îngemănări de chipuri și cuvinte? Un iconostas al mărturisitorilor. Și un sinaxar al inimii. Din el, când Duhul Sfânt va rându-i, se vor așeza nume și icoane și în calendarele Bisericii, după ce, mai întâi, vor rodi în filele de calendar ale sufletelor celor ce îi iubesc și traduc această dragoste în urmare a căii și a pildei. Căci, dacă pentru doar pentru acel atunci avem venerație, și nu ni-l facem un neîncetat acum, tare-mi este teamă că ochii lor, atât de senini, din chipurile care ne stau înainte, se vor întrista atunci când vor privi spre cei ce, în această țară, n-au știut, ori n-au putut a le urma mărturisirea. Iar de vom îmbrățișa cu privirea, cu dorirea, cu inima icoanele lor făcute acum mai aproape și ni le vom aminti la tot pasul vieții, de la fiecare luând câte ceva, și pe toți împreună în comuniune de cuget și sfințenie cinstindu-i, bucurie le vom face lor. Și, mai presus de toate, fi-va bucuria lui Dumnezeu, după chipul Căruia fost-am toți plămădiți, că, iată, fiii Săi, de acum, I Se și aseamănă...”⁴

Am considerat că aceste cuvinte sunt foarte potrivite atât acestei cărți, scrise de părintele Mihai-Andrei Aldea, cât și – ba chiar cu atât mai mult – acestui imn nepereche, scris de Ciprian Voicilă.

⁴ *Chipuri ale sfințeniei*, de Aida Șușter Boțan, Editura George Tofan, Suceava 2022, p. 8.

Argument

Este nevoie de o carte despre cinstirea și cano-
nizarea sfinților după rânduielele Bisericii.

Este nevoie, pentru că nimeni nu poate să cu-
noască rânduielele Bisericii fără surse adevărate. Iar o
lucrare de sinteză este de maxim folos pentru cei care
nu au timp, bani sau alte resurse pentru a scormoni
după sursele adevărate.

Este nevoie de o asemenea carte pentru că în
neștiință presupunerile și părerile înlocuiesc adevărul.
Ducând adesea la gesturi foarte rele, făcute de oameni
de bună-credință. Ducând adesea la susținerea cu
fanatism a unor tradiții greșite, apărute din pricina
neștiinței (a se vedea Rascolnicii).

Este nevoie pentru că sfinții sunt esențiali pentru
Biserica lui Dumnezeu. Ei sunt prietenii lui Dumne-
zeu. A-i necinsti pe ei înseamnă să te pui împotriva lui
Dumnezeu. Și nu oricum, ci încercând să-i lovești pe
cei pe care El îi iubește.

Este nevoie, pentru ca cinstirea sfinților să nu
devină idolatrie. Sfinții Îl adoră pe Dumnezeu – de
aceea sunt sfinți! A-i privi pe sfinți ca pe niște idoli
înseamnă să îi necinstești.

Toate aceste nevoi au dus la scrierea cărții de față
de la sine.

În data de 19 Martie 2019 sfinții din prigoanele
comuniste, cinstiți la Iași – cu icoane și moaște – au
săvârșit copleșitoare minuni! Moaștele, numeroase,
au revărsat mir ca într-o simfonie a harului dumnezeiesc.
Apoi și icoana sfințitului Martir Justin Pârvu a
revărsat mir.

Icoana făcută Sfântului (necanonizat) Justin Pârvu de evlavia populară, asemenea celor făcute în trecut Sfântului Daniil Sihastru ori Sfântului Nectarie din Eghina, care a plâns pe 19 martie 2019 la Iași

Ajuns acasă, cu sufletul plin de pacea minunilor și frumoaselor cuvinte, am povestit ceea ce am trăit.

Alături de bucuria unora pentru binecuvântarea lui Dumnezeu, s-au ivit și cei tulburați. Încercând să le răspund la întrebări și să limpezesc lucrurile, s-au alcătuit alte scrieri.

Le-am adunat aici, cu îndreptări și întregiri pe care le-am socotit folositoare.

Nădejdea mea este să dăruiesc ceea ce am primit: adevărul Bisericii, adevărul lui Dumnezeu, harul Duhului Sfânt prin sfinții Săi.

Să ne fie spre mântuire, cititorule!

Autorul

Despre canonizările din anul 2025

*Ce oameni! Ce sunt cei de-acum!
Și toți s-au dus pe-același drum.
Ei și-au plinit chemarea lor
Și i-am văzut murind ușor;
N-a fost nici unul plângător
Că viața-i fum.
Zici fum? O, nu-i adevărat.
Război e, de viteji purtat!
Viața-i datorie grea
Și lașii se-ngrozesc de ea –
Să aibă tot cei lași ar vrea
Pe neluptat.*

Sufletul mi se cutremură cu bucurie și venerație de câte ori citesc lista celor *15 cuvioși și mărturisitori propuși spre canonizare pentru Anul Centenar al Patriarhiei Române (2025)*.

Dintre cei cincisprezece, am avut binecuvântarea să îi întâlnesc, să îi ascult, să primesc învățatură și binecuvântare de la Părinții Sofian Boghiu și Ilie Cleopa. De aceea voi povesti puțin de tot despre aceștia doi.

Pe Părintele Ilie Cleopa l-am văzut și ascultat la Mănăstirea Sihăstria, din Județul Neamț.

Era, cred, 1993, și cu siguranță era toamnă. Jos, la câmpie, pădurile erau încă verzi, dar sus, la brădet, deja ninsese. Mergând pe jos din Târgu Neamț până la Mănăstirea Sihăstria – unde am și înnoptat – am ajuns la aceasta spre seară. Doream să îl vedem pe marele duhovnic. Și, bineînțeles, la fel voiau zeci, dacă nu

sute de oameni. Am fost îndrumați – după ce am rezolvat cu cazarea – către o cameră ca o sală mare de clasă. În față „catedra”, de unde urma să ne cuvânteze Părintele Ilie. Apoi rânduri de bănci, până la peretele din spate. Intrarea era pe laterală, înspre peretele opus „catedrei”. Pe același perete cu ușa se afla alt rând, lung, de bănci – și acolo ne-am găsit și noi loc. În diagonală față de ușa dinspre afară era altă ușă, în dreptul „catedrei”, ușă care, spuneau oamenii „dădea în mănăstire”. Pe acolo, se zicea, avea să vină Părintele Ilie Cleopa.

Era multă lume, care vorbea tot felul de lucruri: despre Părintele Cleopa, despre mănăstiri și schituri, despre Părintele Ioanichie Bălan (pe care aveam să îl întâlnim în ziua următoare), despre necazurile lor... După o vreme s-a aflat că au venit două autocare cu copii din Harghita (români, desigur), dornici să ia o binecuvântare. Se tot intra și ieșea pe ușa „de intrare”. Noi – eu cu cei câțiva prieteni cu care plecasem în pelerinaj – mai mult tăceam și ne tot uitam la ușa *din lăuntru*, așteptându-l pe părintele. Apoi, într-o clipită, s-a făcut liniște deplină și toți ne-am întors către ușa *dinspre afară*: intrase Părintele Ilie Cleopa!

De ce a tăcut toată lumea? De ce ne-am întors toți către ușa a cărei deschidere și închidere nu o mai băga nimeni în seamă de peste o oră?

Părintele Cleopa a stat puțin, uitându-se la noi. Era mic. Părea un munte. A dat din cap:

- Ei, mânca-v-ar Raiul!

Și a plecat spre „catedră”, adică spre scaunul din față, de unde urma să ne cuvânteze.

Și l-am văzut ca pe un stâlp al lumii, neclintit, care părea că merge, dar de fapt lumea mergea să îi aducă scaunul pe care să se așeze. Și mi-am adus

aminte de versurile marelui George Coșbuc din *Moartea lui Fulger*:

*Un sfânt de-al cărui chip te temi
Abia te-aude când îl chemi:
Bătrân ca vremea, stâlp rămas,
Născut cu lumea într-un ceas,
El parcă-i viul parastas
Al altor vremi.*

Și am înțeles atunci că poetul patriot și martir George Coșbuc a văzut sfinți. Pentru că, într-adevăr, Părintele Ilie Cleopa **era un stâlp**, rămas parcă dintr-o vreme în care oamenii erau cu Dumnezeu și Dumnezeu umbla printre ei. S-a mișcat lumea ca să îi aducă Părintelui Ilie scaunul la picioare? Sau Părintele Cleopa a pășit, bătrân ca veacul, către scaun? În acea mișcare omenesc dumnezeiască, se vedeau stihile lumii legate de lumina dumnezeiască a unui om. Și, da, știu că era lumina lui Dumnezeu, dar era și a omului îndumnezeit Ilie Cleopa.

Pe Părintele Sofian Boghiu l-am cunoscut la Mănăstirea Antim, din București.

Era un basarabean înalt, cu ochi albaștri, deschiși la culoare, luminoși ca cerul. Părea scos din basme și din Viețile Sfinților. Doar când te binecuvânta, apăsând ușor mâna pe creștetul capului tău, înțelegeai că este real și aici. Smerenia sa, de o adâncime nesfârșită, a făcut să rodească multe din darurile primite de la Dumnezeu: a fost un pictor bisericesc desăvârșit, a fost un cântăreț bisericesc uimitor, a fost un liturghisitor plin de har și lumină, a fost un adevărat om de cultură, a fost un mărturisitor *prin trăire* și prin cuvânt...

Dintre toate lucrurile pe care le-am văzut la Părintele Sofian, dintre toate minunile pe care Dumnezeu le-a lucrat prin el, cel mai mult m-a atins **blândețea izvorâtoare de pace**. Căci, de curând venit la Biserică, nu înțelegeam mult din textele liturgice. Iar expresia „chip blândețelor”, alăturată Sfântului Nicolae, mai mult o intuiam decât o pricepeam. Însă Părintele Sofian a fost și rămâne chip blândețelor în cel mai deplin și adevărat înțeles.

O pildă a înălțimii duhovnicești este o întâmplare ce poate părea tristă. Părintele Sofian primise la sfătuire și apoi și spovedanie un tânăr înșelat de sectanți. Cu răbdare, i-a arătat din *Sfintele Scripturi (Biblia)* și din Istoria Bisericii adevărul: Iisus Hristos a întemeiat Biserica Sa în secolul I, pentru Veșnicie, deci nu pot sectele născocite de oameni în ultimele secole să fie Biserica Sa. Și i-a răspuns, cu aceeași răbdare, la toate nedumeririle, arătându-i din *Scripturi* adevărul. Când ai lui au înțeles că tânărul revenise la Ortodoxie, și că nu se leapădă oricare ar fi amenințările, au turbat. Au venit în grup la Mănăstirea Antim, atunci când știau că este mai goală, și, găsindu-l în biserică pe Părintele Sofian, l-au amenințat și insultat, cerându-i să îndemne tânărul să se întoarcă la sectă. Zâmbind cu bunătațe, Părintele Sofian le-a spus că mai bine i-ar fi să i se pună o piatră de gât și să fie aruncat în mare decât să smintească pe unul din copiii Domnului. Turbații au sărit să îl strângă de gât, iar părintele i-a lăsat fără să facă cel mai mic gest de apărare. Femeia care făcea curat a început să țipe. Doi bărbați care erau aproape au sărit și l-au scos pe Părintele Sofian din mâinile sectanților ucigași. Dar Părintele nu i-a lăsat să cheme poliția, ci i-a îndemnat pe vinovați să plece și să se pocăiască. Părintele Sofian Boghiu, care îndurase atâtea chinuri din partea comuniștilor prigonitori, a îndurat

fără supărare alte chinuri din partea prigonitorilor religioși. Și, plecând la chilie, Îi mulțumea lui Dumnezeu că a fost binecuvântat să sufere pentru Numele Lui.

O altă pildă a harului blândetii și mângâierii, prin care Părintele Sofian a dăruit multă pace lumii, este dintr-o seară. Seara Părintele, dacă era mai bine, spovedea; iar dacă se simțea mai rău, spunea un cuvânt de folos (o cateheză), retrăgându-se apoi la chilie. Stăteam în spatele bisericii, așteptând să văd ce hotărâște Părintele Sofian – care asculta o pereche ce venise să îl întrebe ceva, răspunzând în șoaptă. Deodată au intrat în biserică niște oameni: mai mult duceau decât aduceau un bărbat și o femeie. Chipurile acestora erau chipurile durerii totale și total deznădăjduite: ochii erau goi, iar fața pur și simplu le atârna, ca și cum toți mușchii faciali muriseră. Fiecare dintre ei era ținut și ajutat să meargă. Unul din însoțitori a șoptit unui bărbat de lângă mine care îl întrebase ce s-a întâmplat: le-a murit pe neașteptate copilul de 10 ani. De ce murise, nu am aflat și nu știu nici astăzi. Văzându-i cum se mișcau, ca niște păpuși mânate de cineva, văzându-le chipurile inumane, distruse de o durere fără hotar, toți le-au făcut loc. Odată cu înaintarea lor se răspândea peste tot o durere ca un ger, care i-a făcut pe toți să tacă, iar pe unii chiar să lăcrimeze. Au ajuns la Părintele Sofian. Unul dintre însoțitori i-a șoptit ce se întâmplase cu cei doi. Și Părintele Sofian a ascultat, apoi, neașteptat, a zâmbit ușor: un zâmbet de înțelegere și mângâiere, un zâmbet de dragoste și înțelegere, un zâmbet de împărtășirea durerii, dar și a unei nădejdi nebiruite. Și le-a spus câte ceva, nu se auzea ce. Apoi, neașteptat, a părut că unul dintre cei doi... găiește! A fost ca un șoc, a fost ca și cum ar fi vorbit un mort. Părintele Sofian le-a răspuns, tot încet. Nu auzeam ce spune, dar se răspândea în biserică o blân-

dețe, o bunătate, o pace, care înlătura frigul durerii ce venise cu cei doi. După câteva minute, cei doi s-au întors, singuri. Și, în loc să fie duși de alții, se sprijineau între ei. Și plângeau. Dar plângeau ca niște oameni, cu o durere omenească, în care era deja o anume nădejde și mângâiere. Pacea biruise deznădejdea, răul fusese înlăturat de blândețea harului care îi învățase că dincolo de moarte este Viața. Au venit și mai târziu la Părintele. Dar minunea din acea seară mi-a devenit cu atât mai mare cu cât am lucrat mai mult preoția. Căci am văzut atâția oameni, chiar credincioși, covârșiți de încercări! Și am văzut că pentru fiecare dintre ei *dragostea este mai mare decât dreptatea*, că fără să simtă harul mângâierii oamenii nu pot înțelege nădejdea Veșniciei. Și Părintele Sofian Boghiu, purtător de pace, bunătate și blândețe, a știut mereu să dăruiască oamenilor harul mângâierii.

Închei amintirile despre Părintele Sofian cu mărturisirea faptului că m-a ajutat nespus de mult în lucrarea mea pastorală. Căci foarte mulți oameni, tulburați, speriați, dezbinați, răvășiți, au găsit pace rugându-se lui.

Aceste amintiri despre cei doi sfinți din prigoanele comuniste sunt doar o parte din cele pe care le port. **Am văzut sfinți, am cunoscut sfinți.** Deci citind lista celor propuși pentru canonizare mă cutremur, căci recunosc în ei sfințenia pe care am văzut-o în alții. Și o recunosc și pentru că mulți dintre sfinții pe care i-am cunoscut mi-au grăit și despre sfinții pe care nu i-am cunoscut.

Sunt unii nemulțumiți că nu sunt canonizați mai mulți. Desigur, mi-aș dori și eu să îi văd în calendar pe Părinții Macarie de la Pasărea, Visarion Iugulescu, Arsenie Papacioc, Justin Pârvu, Arsenie Boca și mulți al-

ții asemenea lor⁵. Dar cred și că fiecare lucru vine la rândul lui: după mila lui Dumnezeu care înmulțește de mii de ori puțină noastră râvnă și bunătate. Căci dacă mai mulți români i-ar cinsti cu adevărat pe acești sfinți din prigoanele comuniste, atunci și canonizările ar fi mai multe. Deci acum se fac aceste canonizări nu după vrednicia noastră – căci prea puțin îi iubim pe acești martiri – ci după nesfârșita milă a lui Dumnezeu. Dacă vrem cu adevărat mai mult, să dăm mai mult.

⁵ Evlavia populară și evlavia personală a unora dintre credincioși cuprinde atât nume unanim recunoscute ca fiind de sfinți necanonizați, cât și nume care sunt acoperite de anumite neclarități și umbre. Tocmai de aceea deschiderea și cercetarea dosarelor de canonizare este importantă (n. ed.).

Părintele Justin și sfinții închisorilor. 19.03.19⁶

Cumva lucrurile s-au așezat.

O dată rotundă, atât ca formă – 19.03.19 –, cât și ca timp de la prima conferință de la Iași despre sfinții închisorilor.

O pleiadă a mărturisitorilor de astăzi a luat cuvântul, având înaintea lor moaștele și icoanele unora dintre sfinții închisorilor, dar și ale unor sfinți mai dinainte, precum Sfânta Ecaterina și sfinții Apostoli.

Au cuvântat, din suflet și cu duh, ieromonahi, preoți, mireni. Ucenici ai Părinților Justin Pârveu, Sofian Boghiu, Adrian Făgețeanu, Gheorghe Calciu-Dumitreasa etc. S-a citit din versurile adânci și pline de har ale lui Radu Gyr, Demostene Andronescu și ale altor martiri din Prigoanele Comuniste. S-au văzut filmele scurte, minunat alcătuite de Andrei Negoită, închinat Părinților Gheorghe Calciu-Dumitreasa și Justin Pârveu.

Dar cel mai tare au cuvântat SFINȚII!

Atât cei de ieri, cât și cei de demult.

Din moaștele sfinților de la Aiud, din moaștele Sfintei Mucenițe Ecaterina, din icoana Părintelui Justin Pârveu, din moaștele sfinților Apostoli – de fapt din **toate moaștele** aflate de față – a izvorât mir, iar încăperea atât de mare s-a umplut pur și simplu de aroma sfințeniei.

⁶ Materialul a fost publicat pe 20-III-2019 pe blogul autorului la adresa <https://mihaiandrealdea.org/2019/03/20/parintele-justin-si-sfintii-inchisorilor-19-03-19/> (notele aparțin autorului n.ed.).

Sfinții de demult și sfinții de ieri, împreună, au mărturisit pe Dumnezeu, Cel care dă har celor care Îl iubesc și se așază în lumina Sa.

Sfinții de demult și sfinții de ieri, împreună, au mărturisit că vie este Biserica lui Dumnezeu, că dincolo de căderile unora, invidia și ura altora, bârfele multora, Dumnezeu este cu poporul Său.

Sfinții de demult au mărturisit că sfinții prigoanelor comuniste și ei sunt una: prietenii lui Dumnezeu, cei care și-au pus viața pentru Cel Care ne-a dat totul și Care este totul.

Unimea Bisericii, unitatea sfinților – în acea diversitate copleșitoare și chiar smintitoare pentru puținătatea iubirii – și veșnicia Evangheliei, iată *ceva* din foarte multa mărturisire făcută de sfinții lui Dumnezeu în seara zilei de 19 Martie 2019, la Iași.

I-am mulțumit și Îi mulțumesc lui Dumnezeu cu lacrimi pentru că am primit darul de a fi și eu la Iași, la această conferință dedicată Părintelui Justin Pârvu și sfinților închisorilor. Alături de circa 200 de oameni, am putut să ascult mărturiile celor de astăzi și să văd, să simt, mărturia sfinților de ieri și a celor de demult. Totul într-o unime care a așezat particularitățile într-o armonie a Duhului Sfânt.

Canonizarea sfinților prigoanelor comuniste s-ar putea să mai întârzie. Se prea poate să trăim rușinea de a vedea alte Biserici locale recunoscându-i deschis pe acești sfinți, înaintea Bisericii din România. Dar fericiți sunt și suntem cei care îi cinștim acum. Disprețuiții martiri ai primelor veacuri creștine, aruncați de prigonitori în gropi comune, în gropi de gunoi, în râuri, lacuri sau mări, stau iarăși mărturie a repetării istoriei. Și ei au fost iubiți, prețuiți și cinșiți pentru

dragostea lor de Dumnezeu, mult înaintea oricărei recunoașteri oficiale.

La Iași, pe 19.03.19, din nou, sfinții și-au arătat unimea, au mărturisit harul lui Dumnezeu, nesfârșita iubire a Acestuia pentru noi. Și ne-au arătat Calea, Adevărul și Viața: ascultarea și trăirea Evangheliei Fiului lui Dumnezeu, viața deplină în Biserica Dumnezeului celui Viu, stâlp și temelie a Adevărului.

Cel care luptă, chiar singur, pentru Dumnezeu și Neamul său nu va fi învins niciodată, chiar de va muri. S-a revăzut, în seara de la Iași, adevărul veșnic al acestui cuvânt.

Pentru rugăciunile iubiților Săi prieteni, sfinții prigoanelor comuniste, și ale tuturor sfinților, Dumnezeu să ne miluiască și să ne mântuiască!

Pr. dr. Mihai-Andrei Aldea

P.S. Unii rătăciți au răutatea fie de a vorbi despre ce nu știu, fie de a lupta conștient împotriva lui Dumnezeu; și unii, și alții, **înșelând lumea**, vorbind cum că este greșit, ba chiar interzis, să cinstești sfinții „înainte de canonizare”. Această învățătură eretică, născocită de unii protestanți (încă în secolul al XVII-lea) ca parte a campaniilor împotriva Bisericii lui Dumnezeu, este cu totul străină Ortodoxiei. Dimpotrivă, **evlavia populară** – în care intră și facerea de icoane și rugăciuni dedicate sfinților – este unul dintre **criteriile fundamentale ale canonizării sfinților** în Ortodoxie. (A se vedea și articolul Despre cinstirea și canonizarea sfinților.) Prin oprirea cinstirii sfinților „necanonizați” s-a încercat și se încearcă doar strangularea vieții duhovnicești în Biserică, oprirea de la vederea, cunoașterea, recunoașterea și cinstirea noilor sfinți pe care Dumnezeu îi ridică. Astfel încât dușmanii Bise-

ricii să poată zice că Biserica a devenit stearpă și nu mai dă sfinți! Să dea Dumnezeu întoarcere la adevăr și pocăință sinceră celor care au răspândit sau răspândesc asemenea înșelăciuni!

Rândurile ce urmează – un mic studiu, ori un eseu, cum vreți să-i spuneți – au fost scrise în puțin timp. Ele sunt răspunsul față de nedumeririle unor clerici – diaconi, preoți, episcopi – dar și mireni sau călugări față de cinstirea și canonizarea sfinților.

Despre cinstirea și canonizarea sfinților

*Doamne, Cel în Sfânta Treime închinat și slăvit,
Luminează-ne ca să cunoaștem și să mărturisim
înțelepciunea Ta!*

Cine sunt sfinții? Cum îi recunoaștem? Care sunt legăturile noastre cu ei?

Iată cele trei întrebări care sunt și temelia și esența întregii teologii ortodoxe despre sfinți.

I. Cine sunt sfinții?

Eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule, și foarte s-a întărit stăpânirea lor (Ps. 138:17).

Prin sfinții care sunt pe pământul Lui minunată a făcut Domnul toată voia întru Ei (Ps. 15:3).

Cel ce locuiește întru ajutorul Celui Preaînalt întru acoperământul Dumnezeului cerului se va sălășlui (Ps. 90:1).

Nu știți că sfinții vor judeca lumea? (I Cor. 6:2)

Sfinții sunt *prietenii lui Dumnezeu*, adică cei care fac voia Lui, după cum este scris: *voi sunteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc (Ioan 15:14)*. Ei sunt aceia despre care Duhul Sfânt a rostit prin Regele-Proroc David: *Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în legea Domnului. Fericiți cei ce păzesc poruncile Lui și-L caută cu toată inima lor (Ps. 118,1-2)*.

Desigur, *sfinții ca prieteni ai lui Dumnezeu* nu apar doar din ultimele zile dinainte de Răstignirea Domnului (când s-au rostit cuvintele de la Ioan 15:14).

După cum am văzut și în *Psalmii* Vechiului Testament, de multă vreme această realitate a fost arătată ca atare de Duhul Sfânt.

Sfinții sunt prietenii lui Dumnezeu pentru că Îl iubesc și, iubindu-L, caută să fie aproape de El. Pentru că au înțeles că El i-a iubit, ne-a iubit pe toți, mai înainte ca noi să Îl cunoaștem și să Îl iubim, ba chiar și atunci când am fost – și suntem – împotriva Lui. Desigur, așa cum răbdarea lui Dumnezeu, oricât de mare, are hotare, la fel și nehotărârea omului.

Mai devreme sau mai târziu fiecare om alege dacă Îl urmează pe Dumnezeu sau se desparte de Acesta pentru totdeauna. Dar chiar și în această hotărâre, fie a binelui, fie a răului, omul este de obicei slab, împiedicat, rătăcitor.

Sfinții sunt cei care aleg să Îl urmeze pe Dumnezeu, să fie cu Dumnezeu, să fie în Dumnezeu, cu foarte multă hotărâre. Acolo unde cei mai mulți oameni șovăie sub greutatea patimilor, ei aruncă poverile păcatului și înaintează cu putere. Acolo unde cei mai mulți dintre oameni se poticnesc de dulceața și tirania pof-telor, sfinții își ațintesc privirea către dragostea și frumusețea Dumnezeirii, se umplu de dulceața libertății Duhului Sfânt și de frica pierderii comuniunii cu Cel pe care Îl iubesc. Astfel ei biruiesc și aceste poticniri, mergând tot mai departe pe treptele încercărilor și ale virtuților în interiorul Bisericii (poporului ales al) lui Dumnezeu. Zi de zi, an după an, loviți de noi lucrări ale răului, sfinții se fac tot mai iscușiți în lupta cea bună. În vreme ce alții, plângându-și de milă, fac pact cu răul, sperând că astfel vor suferi mai puțin, sfinții fac din suferință scară către Ceruri.

În toată această lucrare de curățire, sfințire (luminare) și îndumnezeire, ei câștigă o tot mai înaltă apropiere de îngeri și de sfinții deja intrați în veșnicie,

de care se ajută și de care sunt ajutați să înainteze tot mai mult în lumina lui Dumnezeu. Și Acesta este tot mai văzut, tot mai limpede prezent în viața lor, în ei.

Părintele Dumitru Stăniloae a făcut o minunată sinteză a mărturiilor Bisericii despre sfinți și calea lor în *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, o lucrare neprețuită. (Care, sub mici variații ale numelui, a cunoscut numeroase ediții și o binemeritată căutare din partea episcopilor, preoților, diaconilor, monahilor și mirenilor Bisericii. Ba chiar și din partea multora din afara Bisericii. Totuși, față de nevoile sufletești ale oamenilor, este încă prea puțin cunoscută, citită și trăită.)

Este de înțeles aici că sfinții sunt oameni.

Pare să fie ceva de la sine înțeles, deci cumva să fie fără rost această precizare.

Totuși, mulți uită acest lucru. Unii ajung să spună, chiar, că sfinții nu ar greși, nu ar avea păcate. Ceea ce este cu totul străin realității. Istoria Bisericii – și canoanele Bisericii – ne arată cu totul altceva!

Sfântul Ioan Damaschinul a crezut ca adevărate multe „adevăruri științifice” ale vremii lui, dovedite mai târziu drept neadevăruri.

Mai mulți dintre sfinții primelor veacuri au crezut în legenda cu pelicanul care își rănește pieptul și, trecându-și sângele printr-un nor, îl transformă într-un leac minunat. Legendă ce s-a dovedit a fi neadevăr. Aceste idei nu au fost doar crezute, cumva într-un loc doar al ideilor, ci au fost și scrise, mărturisite, de sfinții amintiți.

Mai mult, sfinți precum Iustin Martirul și Filosoful, Ieronim și Augustin, Grigore Taumaturgul (adică Făcătorul de Minuni) și alții au avut greșeli teologice, învățături care dogmatic sunt greșite. Mulți ze-

lotiști de astăzi i-ar declara „eretici” și i-ar osândi fără șovăire.

Pe toți aceștia și pe mulți alții Dumnezeu i-a primit însă cu tot cu greșelile și neadevărurile lor – lucru pe care mulți păcătoși plini de intransigență nu l-ar accepta niciodată. De ce i-a primit? Pentru că acele greșeli au ținut de hotarele puterii, cunoașterii, priceperii, înzestrării omenești și chiar harice pe care acești sfinți le aveau. Căci fără hotare – decât cele pe care Singur Și le pune –, Infaibil și Atotputernic doar Dumnezeu este.

De aceea a și spus, dându-ne curaj: *Nu am venit să chem pe cei dreپți, ci pe cei păcătoși la pocăință* (Marcu 2:17).

Iar *cei dreپți* de aici nu sunt oameni care ar fi dreپți, căci oamenii *toți s-au abătut, împreună ne-trebnici s-au făcut; nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul* (Ps. 13:3). Ca urmare, *cei dreپți care nu sunt chemați de Dumnezeu* sunt *cei care se cred dreپți* – și care prin această nebulie ajung la trufia în care nu Îl mai văd pe Dumnezeu drept Călăuzitorul și Îndreptătorul lor, ci strâmb, după mintea lor. În schimb, pe aceia care au luptat să își vadă greșelile, păcatele, patimile și să se curețe de ele, chiar dacă nu au izbutit pe deplin, Dumnezeu i-a primit totuși. Ba chiar i-a numit, pentru dorința lor sinceră și lucrătoare, *prietenii Săi*.⁷

Iarăși, că sfinții, sfinți fiind, totuși au și unele păcate, este pecetluit nu doar de Sfânta Scriptură –

⁷ De la Sfântul Macarie la Sfântul Simeon Noul Teolog sau Sfântul Grigorie Palama avem o pleiadă strălucitoare de cuvinte pro-rocești mai întărite ce ne arată învățătura adevărată despre *sfinți* și sfințire.

ceea ce încă ar fi de ajuns – ci și de Sinoadele Ecumenice. Care au mărturisit că de la Duhul Sfânt sunt canoanele **Sinodului din Cartagina din 419**, printre care și Canoanele **114** și **115**. Care arată că fiecare om are păcate, inclusiv sfinții. Ba, mai mult, **dau anatemei** pe cei care pretind că sfinții ar fi fără păcat.

Iar cele patru Sinoade Ecumenice care au urmat, Sinodul Sfântului Fotie – socotit de cele mai multe Biserici locale ca al VIII-lea Ecumenic – și multe alte sinoade, ca și întreaga Biserică, au mărturisit ca deplin adevărate aceste canoane⁸.

Deci, atât în Biblie, cât și în Sfânta Tradiție, găsim aceeași învățătură în privința sfinților.

Însă, văzând că toți oamenii greșesc, până și sfinții, se ivește firesc întrebarea...

II. Cum recunoaștem sfinții?

Această întrebare se izbește de neputințele noastre.

Căci câtă vreme nu cunoaștem voia lui Dumnezeu, cum am putea să îi recunoaștem pe cei care o împlinesc? Atâta vreme cât nu Îl cunoaștem pe Dumnezeu, cum am putea să îi recunoaștem pe cei care sincer Îl iubesc, Îl ascultă, sunt în El?

Din fericire, avem unele instrumente prin care să acoperim neputințele noastre, atâta vreme cât căutarea noastră este sinceră.

⁸ Amintim de existența unor *zelotiști*, care se pretind ortodocși, care dau lecții Bisericii (pe care o atacă furibund cu orice prilej), dar care, printre alte idei rătăcite, au și convingerea că „sfinții nu greșesc”. Un fel de papismo-protestantism târziu și ridicol...

Avem Sfintele Scripturi, cuvântul lui Dumnezeu, avem cuvântul prorocesc mai întărit (II Petru 1:19), adică scrierile (tâlcuirile) sfinților, și avem Evanghelia trăită, adică Viețile sfinților. Căci Evanghelia pe care o avem scrisă de cei patru sfinți Evangheliști, sau înfățișată în scrierile sfinților Apostoli Pavel, Iacob, Petru, Ioan și Iuda (ruda Domnului) nu ne-ar fi cu adevărat de înțeles fără predanie⁹ și prin pilda vieții celor care, mai înainte de noi, au știut să o trăiască, să o pună în lucrarea vie a trăirii în Dumnezeu. De aceea avem nevoie și de Sfintele Scripturi, și de cuvintele dumnezeiești ale Părinților și să cunoaștem viețile sfinților.

Acestea ne sunt îndrumătorii și priceperea pentru a-i recunoaște pe sfinți.

Pentru că prin ele vedem și cuvântul lui Dumnezeu, ba chiar și pe Acesta, fie și în ghicitură; dar îi vedem și pe cei care au încercat și au izbutit să Îi fie prieteni, pe cei care au încercat și nu au izbutit, prăbușindu-se, precum și pe cei care îi stau împotrivă, spre propria lor chinuire.

Ca urmare, putem prin ele să vedem cine încearcă sincer să fie al lui Dumnezeu, cine izbutește, cine cade și se ridică, cine se lasă în mocirla păcatului, cine caută să-i prăbușească pe cei buni etc. Și prin punerea în cumpănă a vieții și învățaturii oamenilor la care ne uităm cu voia lui Dumnezeu, cu viața și învățătura sfinților deja cunoscuți, ajungem să îi recunoaștem pe sfinți. Nu ne este ușor totdeauna, dar creștem. Și cu cât creștem, cu atât îi cunoaștem și recunoaștem tot

⁹ *Predania*, ca lămurire a lucrării practice a *Evangheliei* și ca parte fundamentală a *Învățaturii* Domnului apare încă în Noul Testament, fiind mai apoi numită și *Sfânta Tradiție*. A se vedea Romani 15.18; II Tesaloniceni 3.6; I Corinteni 12.8 și 15.2; II Tesaloniceni 2.15 etc.

mai bine. Desigur, aici se poate pune și altă întrebare: oare nu toți credincioșii sunt sfinți? Și nu vorbim despre cei numărați între credincioși doar de formă, ci despre cei care sincer cred și Îl caută pe Dumnezeu. Căci scris este că *voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric, la lumina Sa cea minunată* (I Petru 2:9). Și de multe ori în Noul Testament li se spune sfinți tuturor celor ce au crezut.

Această nedumerire se limpezește ușor dacă cercetăm Scripturile. Vedem acolo că se poruncește *Fiți sfinți, pentru că Eu sunt sfânt!* (I Petru 1:16). Ca urmare, prin poruncă, prin chemare și prin dar, sfințenia este dată fiecărui credincios. Dar în ce măsură și-o însușește? În ce măsură darul este prețuit, folosit, trăit? Sunt oare corintenii căzuți în desfrânare unii care au pus în lucrare harul și pot fi numiți sfinți? Oare de aceea cere Sfântul Apostol Pavel să fie scoși din Biserică? Sunt oare în sfințenie galatenii care s-au dus de la Evanghelia Sfinților Apostoli la „evanghelii” apocrife, mincinoase? Oare de aceea sunt muștrați și numiți *fără minte* (Galateni 3:1, 3)? Nu, nu sunt, după cum Însuși Dumnezeu o spune în Scripturi. Nu, ei nu sunt sfinți, deși trăiesc în sfințenia Bisericii, nu lucrează harul, deși l-au primit. Deci, cu un termen foarte bun de astăzi, ei sunt sfințiți prin harul primit, dar nu sunt sfinți pentru că nu îl lucrează, ba chiar lucrează împotriva lui.

Ca urmare, recunoaștem sfinții nu doar prin faptul că au primit har – căci Dumnezeu este generos și împarte har multora, ca să nu spunem că împarte har tuturor, chiar dacă în chip deosebit. Sfinții sunt cei care lucrează acest har și cu putere și hotărâre urcă din treaptă în treaptă către Dumnezeu. După această lu-

crare a harului îi recunoaștem. Într-un fel putem spune că lucrarea harului este mai mare, cel puțin pentru curățirea, sfințirea și îndumnezeirea omului, decât însuși harul. Așa cum lucrarea meșterului este mai mare decât uneltele și abilitățile acestuia, pentru că este rodul viu pe care uneltele și abilitățile îl dăruiesc lumii. Desigur, harul este puterea dumnezeiască, nespus de minunată, fără de care nu putem începe lucrul cel bun. Desigur, fără har nu este mântuire și nu este nici curățire, nici sfințire, nici îndumnezeire. Dar harul nu lucrează de la sine, fără deschidere și fără implicare din partea omului care îl primește! Ceea ce face ca nu de puține ori harul să rămână neroditor (Marcu 4:19; Luca 13:6-9). Iar sfinții lui Dumnezeu sunt cei care au această deschidere și implicare atât de vie, atât de lucrătoare, încât cu adevărat împlinesc cererea Domnului:

Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri! (Matei 5:16)

Această lumină a Dumnezeirii, arătată și în cuvânt, dar mai ales în faptă, este cea prin care îi recunoaștem pe sfinții lui Dumnezeu.

În Biserică sunt numiți sfinți, uneori, toți cei care cred. Această denumire – îndreptățită prin harul primit și prin așezarea în credință – este totuși folosită cu prudență și teamă: căderea este oricând cu putință (I Cor. 10:12) și mândria poate fi ușor stârnită în om. De asemenea, în Biserică sunt numiți sfinți toți cei care s-au mântuit, chiar și cel din urmă intrat în rai. Dar, după cum am arătat mai sus, mai ales numește Biserica sfinți pe cei care au devenit atât de apropiați de Dumnezeu încât s-au făcut izvoare de apă vie (Ioan

7:38) și lumina lor a strălucit tuturor (Matei 5:16). Astfel ei devin cunoscuți tuturor celor care Îl caută pe Domnul.

Dar, bineînțeles, și dacă îi recunoaștem, ce urmează? Altfel pusă întrebarea,

III. Care sunt legăturile noastre cu sfinții?

Vă amintiți?

Eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule, și foarte s-a întărit stăpânirea lor. (Ps. 138.17)

Este un cuvânt biblic – adică al lui Dumnezeu – pe care l-am citat ceva mai devreme.

Vedem că prorocul mărturisește două lucruri: (1) că i-a cinstit pe prietenii lui Dumnezeu și, în consecință, (2) *foarte s-a întărit stăpânirea lor.*

Ce stăpânire? Asupra cui?

Aici se cuvine să facem deosebirea între *stăpânirea* pe care o văd, o știu și o practică cei fără Dumnezeu, și *stăpânirea* ca înțeles și trăire creștină. Pentru că la Dumnezeu *stăpânirea* înseamnă nu tiranie, ci deplină purtare de grijă față de ceva sau cineva. *Deplină*. Adică și cel care *stăpânește* își dăruiește tot ce are de dăruit, și cel *stăpânit* primește purtarea de grijă cu totul, ascultând desăvârșit și rodind desăvârșit.

Adam și Eva, prin *neascultare*, au ieșit din *purtarea de grijă* a lui Dumnezeu și au intrat în *purtarea de grijă* a Satanei. *Purtarea de grijă* a lui Dumnezeu, adică *stăpânirea lui Dumnezeu*, are ca țintă îndumnezeirea omului. De aceasta Adam și Eva s-au lepădat. *Purtarea de grijă* a lui Satan, adică *stăpânirea lui Satan*, are ca țintă să îi înșele pe oameni, promițându-le orice, pentru a le lua tot ce au. De aceasta s-au lipit și au ascultat Adam și Eva. Roadele cumplite, uci-

gașe, ale alegerii lor, le gustăm toți până astăzi. Dar avem și folosul de a înțelege prin ei ce înseamnă *stăpânirea*, că suntem ai aceluia căruia ne supunem (Rom. 6:16).

Ca urmare, Prorocul David spune în psalmul citat că cinstindu-i el pe *prietenii lui Dumnezeu*, s-a înțărît *stăpânirea* lor, adică a ajuns să asculte de ei tot mai desăvârșit – căci *foarte* aici înseamnă *deplin*.

În alt psalm (118:74, 79), Prorocul David confirmă relația firească de iubire-cinstire, de bunăvoință-recunoștință dintre sfinții lui Dumnezeu și omul credincios: *Cei ce se tem de Tine mă vor vedea și se vor veseli, că în cuvintele Tale am nădăjduit. (...) Să se întoarcă spre mine cei ce se tem de Tine și cei ce cunosc mărturiile Tale*. Adică iubirea și ascultarea noastră față de sfinții lui Dumnezeu ne luminează și nouă calea mântuirii, dar fac și bucurie lui Dumnezeu și sfinților în Cer și pe pământ.

Însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos a zis sfinților Săi ucenici că *Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă, și cel ce se leapădă de voi se leapădă de Mine; iar cine se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a trimis pe Mine* (Luca 10:16).

Cuvântul acesta este și mai lămurit de Domnul înainte de Răstignire, atunci când îi numește pe Apostoli *prieteni* (Ioan 15:14-15), le arată că prin El ei vor da roadă multă (Ioan 15:4-5) etc. Și le spune: *Dacă vă urăște pe voi lumea, să știți că pe Mine mai înainte decât pe voi M-a urât. Dacă ați fi din lume, lumea ar iubi ce este al său; dar, pentru că nu sunteți din lume, ci Eu v-am ales pe voi din lume, de aceea lumea vă urăște. Aduceți-vă aminte de cuvântul pe care vi l-am spus: Nu este sluga mai mare decât stăpânul său. Dacă M-au prigonit pe Mine, și pe voi vă vor prigoni;*

dacă au păzit cuvântul Meu, și pe al vostru îl vor păzi.
(Ioan 15:18-20)

Arătând, iarăși, că cel care nu îi ascultă pe ei se leapădă de El, se leapădă de Dumnezeu.

Este limpede – și incontestabil pentru orice om rațional – că Însuși Dumnezeu a arătat prin Duhul Sfânt, atât în Vechiul Testament cât și în Noul Testament, că cei care vor să fie *prietenii Săi* trebuie să îi cinstească și să îi asculte pe cei care au câștigat deja această stare. Adică pe **sfînți**. Și a arătat Dumnezeu că cel care se leapădă de sfinți se leapădă de El.

Ca urmare, toți cei care sincer vor să fie ai lui Dumnezeu se străduiesc să îi cunoască pe sfinți, să îi cinstească și să asculte de ei.

Această căutare, cunoaștere, ascultare, cinstire, în Biserica Dreptslăvitoare a lui Dumnezeu se mai numește și *venerare*. Cuvântul înseamnă a *respecta foarte mult* și se deosebește de *adorare*, care înseamnă a *respecta fără margini, suprem*. Căci Îl *adorăm* pe Dumnezeu și doar pe Dumnezeu, iar *adorarea* lui Dumnezeu de la sfinți o învățăm, căci ei L-au *adorat* înainte de noi. Deci, *venerându-i* pe sfinți, adică cinstindu-i ca pe prietenii și următorii lui Dumnezeu, ca pe cei care au știut să Îl iubească și să Îl urmeze, învățăm să facem și noi aceste lucruri.

Iar, pe de altă parte, cei care fug de cinstirea sfinților, chiar de Dumnezeu fug, după cum Însuși Domnul Hristos a spus.

Iată, am răspuns la cele trei întrebări fundamentale. Pe scurt, însă, nădăjduim că am răspuns limpede și destul de întemeiat pe Scripturi, astfel încât oricine crede în Cuvântul lui Dumnezeu să vadă adevărul. Mai este însă o întrebare, una legată de mai multe alte întrebări de astăzi:

IV. Ce este canonizarea sfinților?

Recunoașterea sfinților se întemeiază pe adevăr, iubire și har, nu pe autoritate.

Arhim. Mihail Stanciu

De această întrebare sunt legate și întrebările:

(1) Putem cunoaște sfinții înainte de canonizare?

(2) Putem să îi cinstim pe sfinți înainte de canonizare?

(3) Dacă putem, cum putem și cum nu putem să-i cinstim?

(4) Care este deosebirea în cinstirea unui sfânt înainte de canonizare și după?

Deci, să o luăm pas cu pas.

Ce este canonizarea sfinților?

Este recunoașterea și proclamarea lor oficială (solemnă) ca sfinți sau bineplăcuți lui Dumnezeu, mărturisire făcută public de către o Biserică Ortodoxă locală (ori de mai multe) sau de către Biserică în întregul ei prin Sinodul (Sinoadele) Ierarhilor.

Ei bine, ajungem acum la o întrebare fundamentală, pe care nu am pus-o mai sus. Și fără de care, iată, nu se poate răspunde la celelalte întrebări:

Cum se face canonizarea sfinților?

Căci, într-adevăr, fără a cunoaște pașii, criteriile, mijloacele de canonizare a sfinților, este limpede că nu putem să răspundem nici la cele patru întrebări amintite la începutul acestei secțiuni. De aceea și mulți se

lasă duși de tot felul de idei ne-ortodoxe, potrivnice sfinților și cinstirii lor.

Am putea să amintim aici de faptul că de la început mulți s-au prefăcut a fi sfinți, în fapt fiind lupi îngrozitori ce căutau să rupă turma (Efes. 20:28-30). Și, de asemenea, că unii dintre cei într-adevăr sfinți străluceau cu mult mai mult decât ceilalți, ajungând chiar să fie văzuți ca stâlpi ai Bisericii (Galateni 2:9). Și în *Actele martirice* ale Lyonului și Viennei din Galia anului 177 sunt amintiți acești stâlpi puternici (I.6) care „prin răbdare” au atras „asupra lor toată pornirea celui rău și... au mers la martiriu, îndurând tot felul de chinuri și pedepse” (I.6).

Sunt multe împrejurări în care sfinții s-au arătat atât de limpede, încât recunoașterea lor a fost unanimă și lipsită de formalități. Cei care pentru Evanghelie, pentru Biserică, pentru numele de creștin, au îndurat chinuri, batjocuri, pedepse, moarte, totdeauna au fost cinstiți ca sfinți îndată după trecerea lor la Domnul.

Dar s-au ivit și nedumeriri.

Cutare – ca, de pildă, Origen – a suferit moarte martirică, dar învățătura lui străină Bisericii i-a despărțit pe mulți de adevăr. Cutare a dus viață ascetică, dar a răspândit totodată erezia. Altul a propovăduit adevărul prin cuvânt, însă viața lui a fost plină de alunecări și patimi – prin acestea smintindu-i pe mulți. Altul, deși bun în cuvânt și în viață, a fost acoperit de răutatea bârfelor unor invidioși. În această ultimă privință se și cuvine să dăm pilda Sfântului Ioan Gură de Aur, care era bârfit de urătorii lui atât de tare, încât însuși Sfântul Epifanie de Salamina l-a scos din dip-tice, socotindu-l eretic și întrerupând pomenirea sa multă vreme. Și dacă a rânduit Dumnezeu ca cei doi

sfinți să se întâlnească și adevărul să iasă la iveală, rușinându-se mincinoșii, asemenea lucruri nu se întâmplă totdeauna. Iar dacă nu se întâmplă, nedumeririle rămân.

Ca urmare, în asemenea împrejurări marii iubitori de Dumnezeu ai Bisericii căutau să cerceteze viața și învățătura celor socotiți de unii sfinți, iar de alții rătăciți. Încetul cu încetul această lucrare a devenit o obișnuință pentru multe cazuri, chiar limpezi – ale sfințeniei sau căderii. A primit și nume, **canonizare** sau **procedură de canonizare**. Iar unii o socotesc chiar drept „obligatorie pentru a putea cinsti pe cineva ca sfânt”.

Această ultimă idee a apărut în urma prigoanelor protestante împotriva ortodocșilor – precum teroarea calvină din Transilvania secolului al XVII-lea. Atunci s-a impus peste Biserica din Transilvania un „intendent calvin”, care folosea forța armată, chinurile, jaful și uciderea spre a impune ortodocșilor ideile calvine – în numele Bibliei, cică. Acești asupritori protestanți căutau nod în papură, până dincolo de orice urmă de rațiune, oricărui creștin ortodox, negând sfințenia chiar și martirilor uciși de musulmani. Dacă la ei „fiecare este sfânt”, după cum pretindeau (și pretind), pe de altă parte în Biserică nu admiteau existența niciunui sfânt. Spunând ei că sfinții din vechime – din primele secole – ar fi fost ca ei (calvini, luterani, unitarieni etc.), fără nicio legătură cu ortodocșii. Și pretinzând, totodată, că Biserica nu mai dă niciun sfânt în „vremurile astea” (ale secolului al XVII-lea, în acest caz). Ca prin aceasta să poată spune ortodocșilor: „Voi nu aveți sfinți, pentru că nu aveți har, deci faceți-vă protestanți!”

Adevărul este, desigur, că sfinții erau mulți, începând chiar cu cei care s-au opus, cu prețul unor chi-

nuri cumplite, persecuțiilor și chiar al morții, asupra protestante.

Propaganda calvină și unitariană (pe principiul „denigrează, denigrează, până la urmă tot rămâne ceva”) a născut un fel de complex românesc, o neîncredere foarte mare în existența sfinților români și, ca urmare, în acceptarea lor. A fost o otravă ce s-a strecurat pe furiș în sufletele românilor – și care îi cam roade până astăzi.

În același secol al XVII-lea, însă, în Moldova, credincioșii cinsteau *moaștele cuvioșilor cunoscuți cu viață sfântă*, precum Sfântul Daniil Sihastrul sau Rafail de la Agapia; deși, bineînțeles, **nu îi canonizase nimeni**.

O făceau, de altfel, și ierarhii Moldovei, alături de popor, căci știau că cinstirea sfinților este o datorie creștină.

Totuși, odată cu fanariotismul, complexe etnice au crescut până la extremismul *etnofobiei* (urii de neam) atât de răspândită astăzi. Ceea ce a deschis porțile otravei calvine mai sus amintite. Ceea ce a dus la adevărate campanii împotriva cinstirii sfinților (încă) necanonizați.

Dar, ca să nu lungim peste măsură cuvântul, să vedem care este ***rânduiala canonizării sfinților în Biserica din România (Biserica Ortodoxă Română)***!

Sfântul Sinod, urmând pilda altor Biserici locale, a pecetluit din anii '50 ai secolului XX încoace ca prime criterii pentru *a lua în seamă* pe cineva trecut la cele veșnice *pentru canonizare*, următoarele¹⁰:

¹⁰ Trebuie arătat că preocupările Sfântului Sinod privind canonizarea sfinților sunt foarte vechi. Dăm ca pildă referatul PS.

- sfârșitul martiric – pentru dreapta credință – și/sau răbdarea martirică a unor prigoane pentru dreapta credință

- evlavia sau cinstirea populară, numită și *cultul spontan*¹¹

- mărturisirea prin cuvânt și trăire a drepte credințe (prin viețuire și gândire ortodoxe), a iubirii depline față de Dumnezeu, Biserică și oameni (neam)

Visarion al Hotinului privind „propunerea unor episcopi de a se canoniza martirii cari au suferit din partea vrăjmașilor neamului pentru naționalismul și credința lor” din *Renașterea*, Nr. 45/1931, p. 3 sau din *Biserica și Școala*, Arad, Nr. 45/1931, p. 5. De asemenea, cererea stăruitoare a Frăției Ortodoxe Române pentru canonizarea sfinților Mucenici Brâncoveni (ex.: *Renașterea*, nr. 21/1934, p.1). În Noiembrie 1931 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române cere reputatului profesor dr. N. Gr. Popescu-Prahova o invitație la un studiu privind canonizarea, deoarece „era preocupat de canonizarea sfinților români” (cf. *Revista Teologică*, Sibiu, Nr. 3-4, Martie-Aprilie 1943, p. 248 ș.u.). Prof. dr. Popescu-Prahova va realiza lucrarea *Canonizarea în Biserica Ortodoxă Română*, „Candela”, 1939-1941, publicată în volum la Cernăuți, 1942. Între timp, în 1940, Prof. dr. Petru Răzuș publică *Aghiologia ortodoxă*, la Tipografia Diecezană a Caransebeșului. În 1943 Mitropolitul Efrem Enăchescu al Basarabiei începe adunarea mărturiilor despre creștinii martirizați de Sovietici pentru realizarea *Martirologului Bisericii Basarabene*. Peste puțină vreme apare lucrarea *Sfinții români*, de Pr. dr. Liviu Stan, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1945. Etc.

¹¹Amintim aici de recenzia Dr. Grigorie T. Marcu la lucrarea Pr. dr. Liviu Stan *Sfinții Români*, Sibiu, 1945, a cărei încheiere spune: „Istoria impune îndeplinirea formalităților de canonizare a lor [a sfinților Români n.n.]. **Cultul acestor sfinți există. Cartea sfârșește cu îndemnul adresat Sfântului Sinod al Bisericii noastre de a da curs dorinței obștești de înscriere în calendar a sfinților autohtoni**” [s.n.] (*Revista Teologică*, Sibiu, Anul XXXVI, Nr. 3-4, Martie-Aprilie 1946, p. 248). Sfântul Sinod a primit cu bucurie aceste îndemnuri, dar ocupația sovietică a amânat canonizarea sfinților ani de zile.

• minunile care îl însoțesc pe acela, înainte sau/și după trecerea în veșnicie¹².

Formele în care aceste patru principii au fost exprimate de-a lungul deceniilor diferă, atât în Biserica noastră cât și în celelalte Biserici locale¹³, dar în esență sunt aceleași. De fapt *motivul primordial* pentru a se începe *cercetările* – **primul pas al rându-ielii de canonizare** – îl constituie ***cinstirea sau evlavia populară***.

Aceasta este luată în seamă din mai multe pricini!

În primul rând pentru că sfinți sunt mulți – mai mulți decât se crede îndeobște – și *canonizarea* se face pentru că poporul, oamenii, au nevoie de îndrumarea, de harul, de pilda și ajutorul unui anume sfânt. Legătura dintre oameni și sfânt, lucrarea acestuia în popor, nevoia Bisericii de a-l cinsti deosebit se arată în primul rând prin evlavia populară. Aceasta este o chemare

¹² Deși protoprezbiterul Gheorghios Metallinos consideră esențiale minunile pentru recunoașterea sfinților, părintele Joseph Frawley consideră că „deși canonizarea unui sfânt poate fi inițiată de o minune, aceasta nu este necesară pentru canonizare” (<https://oca.org/fs/glorification-of-saints>), dând exemple de sfinți despre care nu se știe să fi săvârșit minuni. Protoprezbiterul Gheorghios Metallinos aduce aminte, între criteriile de canonizare, și de „marile servicii aduse Bisericii” (precum eliberarea din prigoane, de pildă).

¹³ În Biserica noastră (Biserica Ortodoxă Română), canonizările ce au avut loc în anii '50 și după aceea, precum cele din 1992 și 1997, s-au făcut după o tradiție generală ortodoxă, concretizată în hotărârile Sfântului Sinod din toamna lui 2002 (4255/2002 și 5085/2002). Multe Biserici locale nu au o formă asemănătoare, mulțumite fiind cu unele *proclamări solemne* ale sfințeniei în temeiul *cultului popular (spontan)*, mai ales atunci când acesta devine organizat. (A se vedea mai jos în eseul de față ce este *cultul popular sau spontan*.) Tendința este de armonizare a rânduie-lilor de canonizare.

duhovnicească, o mărturisire vie a trăirii în Duhul Sfânt, care vedește iubirea, legătura, comuniunea dintre sfânt și credincioși. Prin evlavia populară se arată că acel *prieten al lui Dumnezeu* este unul în care oamenii își găsesc model, sprijin și îndrumare spre a urca ei înșiși către Dumnezeu. În al doilea rând pentru că dacă această evlavie este urmare a unei înșelări, ea poate să îi rănească și să îi prăbușească pe mulți.

De aceea episcopii, purtătorii de grijă în păstrarea dreptei credințe, în păstoriarea Bisericii lui Dumnezeu, iau în seamă această *evlavie* spre a o ajuta să dea rodul cel bun. Prin *canonizarea sfântului* (sfinților) cinstiți de popor sau, dacă este nevoie, prin îndreptarea acestei cinstiri de la cel nevrednic spre cei care într-adevăr sunt sfinți.

Vedem aici că *evlavia populară*, deși este mai mereu *primul* motiv pentru începerea *cercetărilor pentru canonizare*, nu este un criteriu absolut necesar și nici suprem. De pildă, pentru *canonizarea martirilor* nu este nevoie ca aceștia să fi intrat în *evlavia populară*. Sfântul Sinod a rânduit, asemenea celorlalte Biserici locale, ca pentru cei care au răbdat prigoane și moarte pentru credință să se poată face *canonizarea* și fără să existe o recunoaștere populară – care uneori este imposibilă tocmai din cauza prigonitorilor, care au ținut ascuns martiriul. Recunoașterea (confirmarea) populară este expresia recunoștinței credincioșilor față de sfântul ale cărui viață curată, gândire luminată și lucrare duhovnicească s-au impus înaintea poporului prin iubirea și prin jertfelnicia sa, și nu atât prin tomosul sinodal.

Acest criteriu suprem al *canonizării* este ***Ortodoxia trăirii și a gândirii (învățăturii)***. Aceasta trebuie dovedită prin *cercetarea* amănunțită a vieții,

cuvintelor și scrierilor celui pe care *evlavia populară* îl socotește sfânt.

Cercetarea se face în temeiul unei *propuneri*, înaintate fie episcopului locului, fie sinodului local sau Sfântului Sinod.

Propunerea poate fi făcută de orice creștin ortodox – singur, sau împreună cu alții – fie că este mirean, călugăr, diacon sau ierodiacon, preot, ieromonah sau episcop. Această propunere este cercetată de o comisie și supusă aprobării Sfântului Sinod. *Dacă* este aprobată *cercetarea*, aceasta începe.

Bineînțeles, aprobarea *cercetării* nu înseamnă și aprobarea *propunerii de canonizare*! Înseamnă doar că această propunere a fost socotită vrednică de a fi luată în seamă, de a duce la eforturile foarte mari ale *cercetării pentru canonizare*.

Cercetarea pentru canonizare este o muncă greu de înțeles pentru cei mai mulți oameni. Teologi, istorici și alți specialiști caută cu acribie și discernământ, adesea ani și ani de zile, să cunoască viața și învățătura celui *propus* pentru *canonizare*. După cum am amintit, toți avem păcate, greșeli, chiar patimi. Trebuie cunoscute și puse în cumpănă cu mărturisirea prin faptă și învățătură a dreptei credințe. Toți avem alunecări. Trebuie cunoscute și puse în cumpănă cu osteneala și lupta de trăire și zidire a Bisericii, de înaintare pe calea mântuirii. Toți mai aducem celor din jurul nostru îndoieli, supărări, chiar sminteli. Trebuie cunoscute și puse în cumpănă cu folosul cel bun pe care l-a adus viața și cuvântul celui *propus* pentru *canonizare*.

Putem să înțelegem cât de greu este să faci această cercetare! Este o muncă nu doar îndelungată, nu doar amănunțită, nu doar împiedicată de subiectivismele oamenilor (pentru sau împotriva), dar și mistui-

toare moral și sensibilă duhovnicește. Răspunderea este uriașă, iar atacurile celui rău pe măsură.

Totuși, astfel de *cercetări* s-au făcut și se fac neîncetat. Odată încheiate, *Comisia de studii și investigații pentru cercetarea și constatarea existenței condițiilor de fond pentru canonizare* își întocmește **raportul**. Acesta este prezentat Sfântului Sinod.

Prezentarea raportului amintitei Comisii este următorul pas către *canonizare*. Este rândul *episcopilor* să cerceteze cercetarea, dacă putem spune așa. Ei primesc dosarul, îl studiază – ajutați de consilieri și de alți clerici, teologi, monahi etc. (persoane duhovnicești credibile) – și ridică, sau nu, observații, obiecții, întrebări. *Comisia* răspunde la ele, dacă există, completează dosarul, dacă este nevoie.

Urmează, în temeiul raportului final, *respingerea* sau *aprobarea* canonizării celui *propus*. Dacă are loc *respingerea canonizării*, se lucrează la o activitate pastorală care să îi lămurească pe oameni – ca să nu existe o *evlavie populară greșită* – și să îi îndrume către cei care cu adevărat sunt *prietenii lui Dumnezeu*. Dacă are loc *aprobarea canonizării*, se dă *Hotărârea Sfântului Sinod* pentru „canonizarea solemnă” a celui *propus*.

Are loc apoi alcătuirea înfățișării vieții *sfântului* (*sfînților*), a tipicului slujbelor, a unei sau unor icoane etc., care se aprobă de către Sfântul Sinod. Și, de asemenea, se hotărăște data de săvârșire a *canonizării solemne*.

Se întocmesc, de asemenea: actul sinodal ce înfățișează pricina canonizării, hotărârea de canonizare a Sfântului Sinod, așezarea sfântului în calendarul bisericesc (deci și instituirea zilei de prăznuire), hotărârea cultului public bisericesc local sau general pentru acel sfânt etc. etc.

Rânduiala slujbei de canonizare este următorul pas. Aceasta cuprinde (1) aducerea *sfințelor moaște* ale sfântului, dacă există, într-un ritual solemn și punerea lor spre închinare, (2) săvârșirea *ultimului parastas* (cu o excepție pe care o explicăm mai jos), (3) procesiunea cu icoana sfântului sau și cu moaștele (dacă există), (4) așezarea solemnă a raclei/ icoanei în biserică. Etc.

În sfârșit, ultimii pași sunt cei ai comunicării canonizării către celelalte Biserici locale, publicarea actului de canonizare, a vieții sfântului etc., actualizarea cărților de slujbă și celelalte consecințe firești ale canonizării.

La acești pași deja cultul celui *recunoscut ca sfânt* a devenit **public și obligatoriu**.

După cum am amintit mai sus, **în multe Biserici locale nu există acest sistem complex de canonizare**.

Aici *recunoașterea* sfinților se face mai simplu, de către un episcop, un sinod local sau al Bisericii autocefale, în temeiul *evlaviei populare* și al acceptării acesteia. *Evlavia populară* mai este numită și *cult popular* sau *cult spontan*. Teologia ortodoxă observă că acest *cult spontan* poate să fie *organizat* sau *difuz*. *Evlavia populară difuză*, ori *cultul spontan difuz* are forma unui număr semnificativ de acte particulare de evlavie față de un sfânt necanonizat. *Evlavia populară organizată*, ori *cultul spontan organizat*, are forma unei grupări sau unor grupări de creștini – mireni, călugări, clerici – care manifestă evlavie față de un sfânt necanonizat.

Cum se exprimă canonic *evlavia populară* sau *cultul spontan*?

Fie că este *difuză* ori *organizată*, această evlavie populară cuprinde următoarele **forme canonice de exprimare**:

- mărturisiri despre viața sfântă și cuvintele sfinte ale celui trecut în veșnicie,
- așezarea personală a vieții după chipul vieții și după învățătura celui trecut în veșnicie,
- săvârșirea de rugăciuni particulare și publice către acesta,
- observarea și mărturisirea minunilor făcute de cel trecut în veșnicie în viață și după trecerea din aceasta,
- alcătuirea de rugăciuni și imne dedicate sfântului încă necanonizat,
- alcătuirea unor icoane ale celui trecut în veșnicie și cinstirea lor,
- cinstirea relicvelor și moaștelor sfântului (încă necanonizat)¹⁴,
- ridicarea de biserici în cinstea unui sau unor asemenea sfinți (mai ales în cazul *martirilor*, dar nu numai).

Toate aceste acte ale *evlaviei populare* au stârnit în secolele XVI-XVII împotrivirea și persecuția protestanților. În cazul românilor, mai ales a calvinilor și unitarienilor, dar nu numai. Aceștia (protestanții) s-au împotrivit în general cultului sfinților – doar local, excepțional, au existat unele acceptări. Deși această împotrivire, paradoxal, nu a oprit forme de evlavie, uneori de-a dreptul idolatră, față de lideri protestanți și neoprotestanți (de pildă, punând învățăturile acestora mai presus de cele ale Scripturilor)!

¹⁴ O să cităm ceva mai jos un caz vestit.

Protestanții s-au opus atât ideii de sfinți în forma sa ortodoxă cât și tuturor formelor de cinstire a acestora.

Și pentru că *evlavia populară* a fost primul pas în recunoașterea sfinților, aceasta a fost și cea mai atacată. De la acuze de *idolatrie* și până la persecutarea violentă a creștinilor, formele de opoziție protestantă au fost multe. În Transilvania persecuția calvină împotriva Ortodocșilor a ajuns până la folosirea forței armate împotriva Credincioșilor. Dar a inclus și o *îndoctrinare teologică* sistematică, menită să osândească *evlavia populară*, să o pecetluiască în mintea și sufletul oamenilor drept „idolatrie”, „superstiție”, „încălcarea Bibliei” etc. etc. Combaterea pomenirii morților – practică chiar violent (mai ales verbal) și astăzi –, a cinstirii icoanelor (cu lauda ucigașilor iconoclaști), a relicvelor și moaștelor (reactivată astăzi de unele *partide*), disprețul față de sfinți sunt doar o parte din elementele acestei *îndoctrinări teologice protestante*.

Istoria Bisericii arată limpede răutatea teribilă din spatele acestei purtări și lipsa oricărui temei dogmatic sau canonic pentru ea.

Încă din Sfânta Scriptură vedem respectul față de moaștele sfinților, fără niciun fel de procedură de canonizare. Scoaterea *oaselor lui Iosif* din Egipt și aducerea lor în Israel (Facerea 25:50 ș.cl.) este absurdă în lipsa legăturii dintre trup și suflet după moarte, în lipsa cinstirii rămășițelor trupești ale sfinților. Lupta dintre Arhanghelul Mihail și Satana pentru moaștele Proorocului Moise (Iuda 1.9) nu are nicio logică dacă se exclude această cinstire a moaștelor. *Evlavia* femeilor mironosițe față de Trupul Mântuitorului intră în aceeași *evlavie* străveche față de trupurile sfinților. De altfel însuși Duhul Sfânt făgăduiește că *Cel ce*

a înviat pe Hristos Iisus din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său care locuiește în voi (Romani 8.11). Sau poruncește să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu (Romani 12.1). Și proclamă: trupurile voastre sunt măduarele lui Hristos (I Corinteni 6.15). Încă din Sfânta Scriptură vedem puterea *relicvelor*, adică a obiectelor legate de sfinți, precum și cinstirea lor de către credincioși. Astfel, de pildă, ștergarele sau șorturile pe care Sfântul Apostol Pavel le folosea/purtase erau puse peste cei bolnavi, iar aceștia se vindecau.

Este evident că aceste acte de *evlavie populară* au avut loc și în epoca imediat următoare, a ucenicilor sfinților apostoli și a primelor veacuri creștine. Mărturiile sunt limpezi. De la cinstirea *sfintelor moaște* la aceea a *relicvelor*, de la alcătuirea de rugăciuni și imne pentru *sfinți* și până la introducerea acestor rugăciuni și imne în cult, spontan, neorganizat, formele fundamentale de *evlavie populară* sunt prezente, toate, încă în această vreme.

Această *tradiție* face parte din *Sfânta Tradiție a Bisericii*.

Principiul Sfântului Vincențiu de Lerin – ceea ce totdeauna, de toți și pretutindeni s-a crezut de Biserică este adevăr – se aplică și aici. Și este pecetluit de autoritatea Bisericii (*consensus ecclesiae*).

Nu vom intra aici într-o discuție despre Întrupare, despre legătura între suflet și trup, între energiile necreate, materie și lucrarea de despățimire, sfințire, îndumnezeire. Nici despre apologia sfintelor icoane și alte asemenea aspecte care combat opoziția (neo)protestantă față de cinstirea sfinților, inclusiv față de *evlavia populară*.

Amintim doar faptul, esențial, că **totdeauna** Bi-

serica a acceptat *evlavia populară* și **niciodată** nu a existat combaterea ei ca fenomen. *Opoziția* față de o *anume* evlavie populară, dedicată unui anume sfânt, apare doar atunci când un episcop consideră – întemeiat sau nu – că acela nu ar fi sfânt. Asemenea opoziție a existat, de pildă, față de cinstirea Sfântului Ioan Gură de Aur. Pe acesta, dușmanii lui l-au osândit în sinoade – mai târziu osândite de Biserică – și, ca urmare, au folosit această osândire încercând să înăbușe evlavia populară față de sfânt. O situație inversă o avem cu Origen, socotit sfânt de mulți datorită morții sale, în ciuda marilor erezii pe care le-a profesat; osândit de trei Sinoade Ecumenice (V, VI și VII), de Sinodul Sfântului Fotie (socotit de multe Biserici al VIII-lea Ecumenic) etc., el a fost înlăturat din pomenire și a ieșit din evlavia drept-credincioșilor. Dar, dincolo de asemenea cazuri particulare, practica universală a Bisericii a fost să accepte *evlavia populară* ca parte vie și sănătoasă a vieții sale, ca lucrare vie a Duhului Sfânt în viața creștină.

Sfântul Teodor Studitul a arătat că *cinstirea sfinților* pe care cineva îi cunoaște ca atare este o *datorie sfântă*, chiar dacă încă nu au fost recunoscuți public de Biserică drept sfinți. Sfântul Atanasie din Paros a arătat că *evlavia populară* este o tradiție care, mai ales în cazul mucenicilor, merge până la *alcătuirea de slujbe închinare sfîntilor* înainte de canonizarea oficială.

Sfântul Vasile cel Mare a fost recunoscut ca sfânt și cinstit ca atare îndată după moarte, fără să existe vreun „act de canonizare” în afara *evlaviei populare* – devenită curând *organizată* și apoi preluată ca atare de întreaga Biserică.

Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava nu a fost canonizat niciodată! Îndată după moartea sa martirică a fost cinstit ca sfânt, fiind curând după îngropare adus

la închinare în biserică, noaptea fiind ținut în Sfântul Altar. Iar după cca. șaptezeci de ani, după cum stă scris, Alexandru cel Bun (1400-1432) a adus la Suceava „moaștele Sfântului Mare Mucenic Ioan cel Nou”. Iar acest sfânt a devenit ocrotitor al Moldovei, fiind cinstit până astăzi, deși nu a fost canonizat niciodată.

Sfântul Daniil Sihastrul a fost canonizat în a doua jumătate a secolului XX. El a avut însă icoane și a fost chiar pictat în biserici, a fost chemat în rugăciuni și pe alocuri invocat ca sfânt la Sfânta Liturghie cu secole înainte. La Sfânta Mănăstire Putna, la Sfânta Mănăstire Voroneț și în alte locuri din Moldova cinstirea sa ca sfânt, inclusiv în slujbele bisericești, s-a făcut de multe ori de-a lungul veacurilor – inclusiv de către clerici astăzi canonizați.

Sfântul Simeon Noul Teolog a cinstit pe Sfântul Simeon Evlaviosul, duhovnicul său sfânt, cu icoană, lumânări și slujbe, îndată după trecerea acestuia la Domnul.

Sfântul Ierarh Dosoftei, Mitropolitul Moldovei, a fost cinstit ca *sfânt* încă în viață fiind, atât pentru blândețea și dragostea sa cât și pentru râvna în mărturisirea Ortodoxiei, râvnă în care a folosit, cu adâncă înțelepciune, și o cultură vastă. După trecerea la cele veșnice a fost îndată subiectul *evlaviei populare* atât la ortodocșii din Polonia și Lituania, cât și la cei din Moldova.

Acest sfânt *a cinstit sfinții români necanonizați* pe care îi știa, lăsându-ne, printre altele, această mărturie: „*Dară tocma și din rumâni mulți sfinți sânt, carii am și vădzut viața și traiul lor, dară nu s-au căutat, fără numai Daniil de Voroneț, și Rafil de Agapia, i-am sărutat și svintele moștii* [s.n.]. *Apucat-am în dzâlele noastre părinț nalț la bunătăț și-n podvig, și plecaț la smerenie adâncă. Părintele*

Chiriac de Beserecani, gol și ticăloșit în munte 60 de ani. Și Chiriac de Tazlău, Epifanie de Voroneț, Par-tenie de Agapia. Dară Ioan de Râșca, arhiepiscopul acel svânt și minunat, Inochentie de Pobrata și Istatie!”

Vedem aici că Sfântul Ierarh Dosoftei mărturi-sește aceeași Tradiție Sfântă a Bisericii, de a-i cinsti pe sfinții lui Dumnezeu de îndată ce sunt cunoscuți. Cinstirea moaștelor sfinților Cuvioși Daniil Sihastrul și Rafail de la Agapia, cu sute de ani înainte de *canoni-zarea oficială*, este o pildă a continuității acestei rân-duieli firești a Ortodoxiei, din vremea sfinților apostoli și până astăzi.

Sfânta Filoteia din Atena, cuvioasă ce a suferit mucenicește în secolul al XVI-lea, a fost cinstită îndată după moarte de către maicile din obștea sa, dar și de tot poporul credincios din împrejurimi. Chiar pe mormântul ei s-a scris „*Sub această piatră stă acoperit al Curatei Filoteia trup, iar sufletul ei Cel Preaînalt l-a așezat alături cu fericiții*”. Dar trupul nu a fost lăsat mulți ani în mormânt, căci izvorând bună mireasmă, la numai douăzeci de zile de la moarte, *moaștele* ei au fost cinstite ca atare, fiind puse la închinare și cinstite de drept-credincioși. Ca urmare, aceștia s-au învred-nicit de minuni, precum *izvorârea de mir* și vindecări.

Sfântul Paisie Aghioritul a fost recunoscut drept sfânt, a avut icoană și i s-a întocmit acatist cu ani de zile înainte de a fi canonizat. *Evlavia populară* față de Sfântul Paisie Aghioritul – ca și față de Sfântul Nectarie, de pildă – a avut forma de *cult spontan organizat*, grupuri de ieromonahi și monahi cinstindu-l inclusiv în slujbele săvârșite. *Canonizarea* s-a bazat pe și a fost provocată de această *evlavie populară*, așa cum este și canonic, după Sfânta Tradiție a Bisericii Ortodoxe.

În Muntele Athos și astăzi cinstirea cuvioșilor cu

viață sfântă se face îndată după sfârșitul vieții lor pământești, inclusiv cu facere de icoană, slujbe și cântări etc. Cuviosul Gheron Isihastul, de pildă, are parte de asemenea slujbe la Mănăstirea Vatoped, fără să fi fost canonizat. Etc. etc. etc.

În fapt, o uriașă parte a sfinților cinstiți de Biserica Universală nu a avut parte de canonizare, intrând în calendar și în conștiința Bisericii doar prin *evlavia populară*. Sfântul Antonie cel Mare, Sfântul Pahomie cel Mare, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Sfântul Grigorie Taumaturgul, Sfântul Spiridon al Trimitundei, sfinții mucenici din primele veacuri creștine – dar și mulți dintre cei de mai târziu – sunt doar o parte din numărul covârșitor de asemenea sfinți. Vedem, prin urmare, că, în ciuda opoziției (neo)protestante, *evlavia populară*, fie ea *difuză* sau *organizată*, constituie o tradiție ortodoxă, vie, a Bisericii, încă din primul secol creștin, neîntreruptă până astăzi.

Trist este că, total neortodox, sunt voci care negă dreptul ortodocșilor de a-i cinsti pe sfinții din prigoana comunistă sub pretextul protestant al „necanonizării lor”. Mulți confundând „necanonizarea” cu „necanonicitatea”, o lipsă de iscusință teologică foarte gravă. Alții preținzând că „nu a trecut destulă vreme”, cu toate că nu există niciun temei canonic pentru o asemenea pretenție¹⁵. Această negare, din păcate (și la propriu, nu doar la figurat), merge până la afirmații extremiste față de cinstirea *martirilor* din aceste pri-

¹⁵ A se vedea că de la Sfântul Antonie cel Mare la Sfântul Grigorie Palama (prima canonizare cunoscută#) și de la Sfântul Macarie la Sfânta Filoteia din Atena avem o mulțime uriașă de martiri, mucenici și cuvioși care au fost recunoscuți și cinstiți ca sfinți îndată sau foarte curând după moartea lor. Pretenția unei „obligatii” de „trecere a timpului” de la moarte este străină Ortodoxiei.

goane recente. Aceasta a fost declarată chiar „neascultare de Biserică”; ceea ce este nu doar o învinuire extrem de urâtă față de o parte esențială a Tradiției dintotdeauna a Bisericii, dar și o osândire a tuturor sfinților care au practicat aceeași cinstire a sfinților necanonizați din vremea sfinților apostoli și până astăzi. O asemenea învinuire stă împotriva Sfântului Sinod care – **după mărturisirea dintotdeauna, de pretutindeni și de toți crezută a Bisericii** – a pus *evlavia populară* ca început al canonizării. Dar ce să spunem de Sfântul Ierarh Dosoftei și de atâția alți ierarhi, domnitori, cuvioși, preoți și credincioși care au practicat acest *cult spontan*, adeseori *organizat*? După asemenea învinuiri ar trebui scoși din calendar și osândiți ca „neascultători de Biserică”! Doar că **nicio-dată** în toată istoria Bisericii, în **niciun** loc, nu a existat **nimeni** care să pretindă că cinstirea populară a sfinților este îngăduită *după* o anume recunoaștere sau proclamare sau canonizare oficială! Ca urmare, ***evlavia populară, fie ea difuză ori organizată, este pecetluită prin consensus ecclesiae, care are aceeași putere ca hotărârile și canoanele Sinoadelor Ecumenice.***

Încercările de a ascunde *minunile* care se săvârșesc de sfinții închisorilor – revărsare de bună mireasmă, revărsare de mir, vindecări etc. – **sunt împotrivire față de sfinți și încălcare a rânduielilor Bisericii lui Dumnezeu** (rânduieli pe care le-am înfățișat deja, cu destule exemple clare din istoria Bisericii). Cum ar putea Sfântul Sinod să ia în considerare minunile săvârșite după moarte de sfinți dacă cinstirea sfinților necanonizați și mărturisirea minunilor lor ar fi oprită? Iată deci că și această idee străină Ortodoxiei stă și împotriva hotărârilor sinodale amintite. Iar dacă această împotrivire neortodoxă nu se va

liniști, s-ar putea să avem rușinea nesfârșită de a vedea sfinții închisorilor recunoscuți, canonizați, proclamați (după practica locală) în alte Biserici locale. Căci și moaștele lor, și icoanele lor, și minunile lor se răspândesc în întreaga lume, astfel că tot mai mult se vădesc împotrivorii acestei cinstiri ca împotrivorii față de Dumnezeu (FA 5:38-39)¹⁶.

Revenind la poziția ortodoxă asupra cinstirii sfinților, să observăm că *evlavia populară* constituie o *opțiune personală a credincioșilor*. Ea vine din trăirea fiecărui creștin, din relația fiecăruia cu Dumnezeu și respectiv cu cel socotit sfânt.

Dar care sunt limitele manifestării *evlaviei populare*? Care este deosebirea între *evlavia populară* și *cinstirea sfinților recunoscuți public de Biserică*?

Limitele sănătoase, ortodoxe, ale *evlaviei populare* sunt în primul rând cele ale hotarului dintre *venerare* și *adorare*!

Am amintit mai sus că sfinții sunt *venerați* de creștini ca *prieteni ai lui Dumnezeu*, în vreme ce *Dumnezeu este adorat*. În clipa în care în *evlavia populară* apare așezarea unui sfânt la egalitate cu Dumnezeu ori mai presus de Acesta avem de-a face cu o *înșelare duhovnicească*.

Este aceasta o dovadă că cel socotit sfânt **nu** este sfânt?

Nici vorbă! Este doar o dovadă a lipsei de discer-

¹⁶ Îi mărturisesc pe sfinții din prigoanele comuniste teologi din întreaga lume, de la Protoprezbiterul Gheorghios Metallinos (ex.: *Ορθόδοξος Τύπος*, 5-11-2010) la Cuviosul Serafim Rose de la Mănăstirea Platina.

nământ a celor care săvârșesc asemenea acte!

Manifestări de *adoratie* au existat, de pildă, față de Sfântul Ioan de Kronstadt, ca să dăm un exemplu mai apropiat de zilele noastre (și bine documentat). Existau persoane care îl socoteau a fi Însuși Iisus Hristos, de pildă. Și care, ca urmare, îl *adorau* în loc să îl *venereze*. Evident, asta nu înseamnă că Sfântul Ioan de Kronstadt nu mai este sfânt. Sfinții Trei Ierarhi au primit sărbătoare comună tocmai pentru că unii dintre credincioși întrecuseră măsura evlaviei față de unul sau altul dintre ei. Ceea ce nu înseamnă că Sfinții Trei Ierarhi nu mai sunt sfinți. Așa cum sfințenia lui Dumnezeu nu este scăzută de faptul că mulți pretind că nelegiuirile pe care le fac le săvârșesc în numele Lui.

Ca urmare, dacă *evlavia populară* trece de hotarele îngăduite, pe care le-am amintit, asta nu înseamnă că cel vizat de exagerări nu este sfânt. Dar, pe de altă parte, explică mai bine și nevoia *canonizării*, precum și una dintre deosebirile fundamentale între cinstirea unui sfânt prin *evlavie populară* și, respectiv, prin *canonizare sinodală*.

Câtă vreme un sfânt este cinstit doar prin *evlavie populară* – fie ea *difuză* ori *organizată* –, cinstirea lui în biserici și mănăstiri, în viața credincioșilor etc. este o *alegere personală*. Însă din clipa canonizării ecleziale a sfântului, cinstirea lui în viața comunitară (biserici și mănăstiri) și personală a credincioșilor devine o *datorie sfântă*. Prăznuirea zilei închinată pomenirii acelui sfânt, rugăciunile față de el, cinstirea moaștelor și a icoanei sale și toate celelalte forme de *venerare* (ridicarea de biserici dedicate sfântului respectiv, punerea numelui sfântului copiilor la botez, redactarea de cărți și organizarea de conferințe în cinstea lui) sunt parte a *datoriei creștine* a fiecărui credincios și o

dovadă a iubirii lui față de acest sfânt al lui Dumnezeu și al Bisericii.

Încheiem reamintind întrebările puse la început:

(1) Putem cunoaște sfinții înainte de canonizare?

R.: *Da, evident, criteriile de recunoaștere sunt aceleași totdeauna.*

(2) Putem să îi cinstim pe sfinți înainte de canonizare?

R.: *Da, evident, porunca de a-i cinsti pe „prietenii lui Dumnezeu” a fost dată de Acesta și ținută de Biserică totdeauna fără a fi condiționată de canonizare. Doar osândirea cuiva ca eretic, ca dușman al lui Dumnezeu etc. este temei pentru a opri cinstirea sa.*

(3) Dacă putem, cum putem și cum nu putem să-i cinstim?

R.: *În aceeași măsură în care putem să cinstim pe sfinți, prin **venerare**, ca „prietenii ai lui Dumnezeu”, ca îndrumători către Acesta, Singurul adorat.*

(4) Care este deosebirea în cinstirea unui sfânt înainte de canonizare și după?

R.: *Înainte de canonizare participarea la cinstirea unui sfânt ține în mare măsură de percepția și implicarea personală, după canonizare este o datorie creștină sfântă.*

Pentru încheiere, doresc să aduc în fața cititorilor un caz. Un caz de *sfânt necanonizat*, ale cărui *sfinite moaște* au fost descoperite și cinstite – inclusiv de către ieromonahi, preoți sau episcopi. Nu voi da aici,

despre acest caz, decât mărturia **oficială** de pe site-ul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei:

„În anul 1986, în ziua de 24 mai, când în calendarul ortodox se serbează Sfântul Cuvios Simeon din Muntele cel Minunat, fiind sâmbătă seara cu priveghere pentru a doua zi, pe aleea ce duce de la turnul clopotniță la Biserica Înălțării s-a observat că pietrele din pavaj pe secțiune transversală erau ridicate de aproximativ 10-15 cm, care incomodau trecerea spre biserică. Cei care ajungeau la locul respectiv, încercau să apese pietrele cu piciorul, crezând că ele vor reveni la poziția inițială.

Se făceau diferite presupuneri, între care cea în legătură cu vreo țevă de canalizare sau chiar olane din ceramică prin care venea apa în mănăstire în secolele trecute sau emanații de gaz metan. Menționăm că această alee a fost executată în anul 1962 și a fost construită cu un strat de beton destul de gros în care s-au placat pietre de râu. Conducerea mănăstirii a hotărât ca luni, 26 mai, să se sape în acest loc pentru a observa cauza din care s-a ridicat pavajul. După ce s-a săpat aprox. 1,20 m, iar pământul de sub pavaj nu prezenta nici o modificare, cei care săpau au propus să se pună pământul la loc și să se refacă aleea cum a fost înainte.

Vrednicul de pomenire Protos. Anania Ulian, care era eclesiarh mare, a propus ca în seara aceea să rămână locul descoperit, pentru ca dimineață să se continue din nou săpăturile. Marți dimineață în ziua de 27 mai s-au continuat săpăturile și la aprox. 1,50 m adâncime, spre mirarea celor care săpau, au descoperit „oseminte umane”, fiind în poziția de înmormântare obișnuită, capul spre apus și picioarele spre răsărit, transversal cu aleea, după cum s-au ridicat și pietrele în data de 24 mai. După ce osemintele au fost scoase

din groapă s-au aprins lumânări și s-a făcut o slujbă de pomenire (trisaghion), de către preoții din mănăstire.

Întrucât Mitropolitul Moldovei și Sucevei, I.P.S. Teoctist Arăpașu (1977-1986), ulterior Patriarh al României, însoțit de vicarul administrativ P.C. Scarlat Porcescu, P.C. Prof. Dr. Al. I. Ciurea se aflau în mănăstire, P.Cuv. Arhim. Efrem Chișcariu, starețul mănăstirii, le-a adus la cunoștință despre această minune. Iar I.P.S. Teoctist, împreună cu delegația, a venit în incinta mănăstirii și văzând osemintele care erau bine conservate și frumos mirositoare, le-a stropit cu agheasmă și a făcut o rugăciune de dezlegare.

Astfel sfintele moaște au fost tănuite, iar după căderea regimului comunist, în luna ianuarie 1990, s-a făcut o raclă frumoasă din stejar sculptat și așezate în pronaosul Bisericii Înălțarea Domnului, s-au făcut rugăciuni și s-a invocat ajutorul sfântului căruia nu i se știe numele. De la aflarea acestor sfinte moaște s-au făcut multe presupuneri în legătură cu cel ce ar putea fi vrednicul de pomenire și bineplăcut lui Dumnezeu.

Întrucât vin mulți credincioși cu diferite boli, ne cazuri și suferințe și cer ajutorul Sfântului Necunoscut de la Mănăstirea Neamț, primesc vindecări și binecuvântare de la Dumnezeu.

În anul 1999, s-a făcut un baldachin tot din lemn de stejar sculptat, unde s-au așezat sfintele moaște, spre bucuria monahilor și a credincioșilor.¹⁷

¹⁷ Conform paginii <https://neamt.mmb.ro/sfantul-necunoscut-o>, de pe site-ul oficial al Mănăstirii Neamț (realizat cu binecuvântarea Mitropolitului Teofan al Moldovei și Bucovinei), consultat ultima dată pe 16 Noiembrie 2023. Textul a fost copiat ca atare (copy-paste) fără niciun fel de intervenție în afară de schimbarea fontului cu cel al lucrării de față).

Vedem aici exact pașii firești față de descoperirea unor *moaște necunoscute* – sau atunci când ar fi îndoieli asupra sfințeniei lor:

- **se scot moaștele din pământ**
- **se fac slujbe de pomenire și dezlegare pentru cel adormit**
- **păstrându-se harul acestora, sunt puse la închinare**

Desigur, în anul 1986 paranoia ceaușistă era la apogeu, iar ura dictatorilor față de Biserică de asemenea. Ca urmare, doar clericii Mănăstirii Neamț, alți clerici de încredere sau ierarhii veniți acolo *cinsteau moaștele sfântului necunoscut*. În rest, erau ferite pentru ca nu cumva **urătorii de Dumnezeu să vină și să le îngroape**.

Nădăjduind ca aceste rânduri să fie de sfânt folos cititorilor, mulțumesc celor care mi-au cerut să le scriu și celor care m-au ajutat să le întregesc și să limpezesc. Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu noi cu toți!

Slavă lui Dumnezeu, Cel minunat întru sfinții Săi, care niciodată nu ne-a lipsit de mărturisitori, ci în toată vremea a ridicat asemenea sfinți, ca să ne fie luminători și călăuze, stâlpi și întărire!

Am crezut că acest eseu va lămuri pentru totdeauna lucrurile.

Neașteptat, au fost glasuri ce s-au ridicat împotriva adevărului cu multă supărare, ba chiar cu acuzații și insulte.

Următorul material este răspunsul dat public acestor glasuri.

Dintre purtătorii lor, unii au înțeles. Alții, îndârjiți în împotrivire, dar lipsiți de argumente, au ales calea bârfirii și atacurilor ascunse, nedemne. Dumnezeu să aibă milă de noi toți!

Și să ne ajute Dumnezeu să primim adevărul!

Nu după plăcere, ci după adorația ce I se cuvine!

Despre noile prigoane împotriva sfinților închisorilor și datoria noastră¹⁸

„Sfinții pe care i-a canonizat Biserica noastră au fost mai întâi cinstiți de poporul credincios, iar Biserica, de fapt, confirmă recunoașterea sfințeniei, care vine din lucrarea Sfântului Duh în oameni.”

Patriarhul Daniel

„Canonizarea formală nu este procedeul obișnuit pentru așezarea cuiva în rândurile sfinților, ci pietatea populară și cinstirea cuiva de către obștea credincioșilor e aceea care așază cu adevărat între sfinți pe cineva. Pe aceia pe care îi indică obșteasca închinare din partea credincioșilor, pe aceia îi ia Biserica și le face onorurile cuvenite, instituindu-le cultul sau canonizându-i formal.” Părintele Liviu Stan¹⁹

Am publicat articolul *Părintele Justin și sfinții închisorilor*. 19.03.19. Un cuvânt scurt despre minunile ce s-au săvârșit în acea dată, de 19 Martie 2019, la Iași, de Sfânta Muceniță Ecaterina, de Sfinții Apostoli și de sfinții închisorilor. Și despre *învățătura* pecetluită prin aceste minuni – a unității Bisericii, a unimii sfinților, a veșniciei Evangheliei.

Era de așteptat ca și aceste minuni să stârnească tulburarea vrăjmașilor Bisericii (văzuți și nevăzuți):

¹⁸ Acest material a fost publicat pe 11 Aprilie 2019, pe blogul personal al autorului, la adresa <https://mihaiandrealdea.org/-2019/04/11/despre-noile-prigoane-impotriva-sfintilor-inchisorilor-si-datoria-noastra/>.

¹⁹ Text care a primit binecuvântarea Patriarhului Justinian Marina, apoi a Sfântului Sinod din vremea acestuia, dar și a Patriarhilor și Sfântului Sinod ce au urmat.

cel rău se înfurie când slava pe care o au la Dumnezeu cei buni este dezvăluită, fie și puțin, lumii.

Cunoașterea acestei slave încurajează în lucrarea binelui și întărește împotriva relelor pe care cei buni le au de dus. De asemenea nici împotrivorii Ortodoxiei nu se pot bucura de mărturia harului viu ce lucrează în Biserică. Încercările de denigrare, de a pretinde că Biserica nu a avut mărturisitori în timpul prigoanelor comuniste, de a nega prezența harului în Biserica Ortodoxă Română, de a-i atrage pe ortodocși în afara Bisericii – iată doar câteva din lucrările ce le sunt mult îngreunate de minuni ca cea de la Iași, din 19 Martie 2019.

Neașteptat și trist este atunci când se tulbură de – și împotriva – lucrării Duhului Sfânt cei care sunt (ori ar trebui să fie) ai Bisericii. Astfel de tulburări sunt, bineînțeles, ispite. Care au ca temelie, de obicei, necunoașterea Legii lui Dumnezeu. Sunt uneori și cazuri de tulburare venită, în ciuda cunoașterii Legii lui Dumnezeu, din invidie („de ce a venit harul acolo și nu la mine?”) sau alte asemenea răutăți. Cei care le cad pradă sunt însă și excepții, și cu neputință de lămurit prin cuvânt sau faptă. Ca urmare, nici nu mă gândesc a le discuta. Trebuie să vorbim însă despre cei ai Bisericii pe care i-au tulburat minunile de la Iași, dar și altele asemănătoare. Căci sunt!

Neașteptat și trist a fost pentru mine să văd tulburându-se față de cele întâmplare la Iași, dar și față de smeritul meu cuvânt de mărturisire, oameni din Biserică. Și le închin, cu durere și dragoste, rândurile următoare. Cu dorința de a-i ajuta să cunoască adevărul, așa cum îl învață Biserica Ortodoxă Română, cu sfântă iubire față de Sfânta Scriptură, față de Sfânta Tradiție, față de *credința dată sfinților odată pentru totdeauna* (Iuda 1.3).

Mărturisesc aici respectul meu față de preopinentul pe care îl dau ca pildă; îndoielile, acuzele și nedumeririle sale le-am întâlnit – într-o măsură mai mare sau mai mică – și la feluriți mireni, monahi, clerici. Unii ucenici ai săi, alții prieteni mai mult sau mai puțin adevărați, alții care îi sunt necunoscuți. Toți aceștia, de la amintitul preopinent până la oricare altul, sunt mai buni decât mine, au mai multă dragoste de Dumnezeu decât mine și, cu siguranță, stau mult mai bine înaintea Acestuia decât stau eu.

Se întâmplă doar ca această problemă, a *canonizării sfinților*, de obicei puțin cunoscută, să mă fi preocupat încă de la venirea mea la credință. Aceasta pentru că i-am căutat pe sfinții care Îl mărturisiseră pe Dumnezeu în vremea prigoanelor comuniste.

Pentru cei mai mulți însă, așa cum am arătat, *canonizarea sfinților* este un fel de continent necunoscut. De care nu doar că nu îndrăznesc să se apropie, dar ajung să osândească pe oricine pare să îndemne la vizitarea lui – și cu atât mai mult dacă pare că se află deja acolo.

Pentru toți aceștia, odată ce au aflat de mica mărturie numită *Părintele Justin și sfinții închisorilor*. 19.03.19, s-au și ivit spaimile, tulburările, zbaterile.

De pildă, cineva, să îl numim Părintele W.²⁰, spune pe un grup ortodox de pe o rețea de socializare,

²⁰ Am ales această literă deoarece sunt părinți al căror nume începe cu X, Z și alte asemenea litere. Încă nu cunosc niciunul al cărui nume să înceapă cu W, deci am socotit că așa este cel mai bine. Pentru că nu identitatea părintelui contează – Dumnezeu să îi dăruiască toate darurile spre mântuire – ci înțelegerea lucrurilor. Legătura dintre „W.” și „Whatsapp” este o simplă coincidență.

la două ore după ce alt părinte a postat (link-ul către)
mărturia mea²¹:

„... Pr. Dr. Mihai-Andrei Aldea zice cele de mai jos, dar nu ne explică nici criteriile, nici treptele canonizării. Nu punem la îndoiala sfințenia sfinților închisorilor, ci modul unora de raportare la sfințenia lor și lipsa de control a cinstirii publice care va amâna canonizarea lor cu 800 de ani. Nu pentru mir avem îndoiala, ci pentru foamea de moaște [...]”

Și, iarăși, același,

„Cinstirea lor se face prin urmarea vieții lor, nu prin hei-rup!... Nu am nicio îndoială că sunt sfinți!.. A le citi acatistul și apoi să ne rugăm pentru iertarea păcatelor lor mi se pare aberant!... Nu minunea o contest, ci reacția celor din jur, pe a căror ignoranță se bazează mulți...”

Și, iarăși, același,

„Minunile nu se petrec în degradingoladă... Stabiliți mai întâi dacă e normal să citești un acatist încă neaprobat. Să zici: Bucură-te, Părinte Justin... Și apoi: ... Încă ne rugăm pentru iertarea păcatelor robului lui Dumnezeu Justin arhimandritul... Stabiliți mai întâi asta, dacă tot susțineți! În cazul în care părintele Justin a plâns... Eu cred că a plâns pentru fiii săi duhovnicești, neascultători de Biserica lui Hristos pe care el a slujit-o cu sfințenie și ascultare.”

²¹ Toată această primă parte a discuției din care cităm are loc pe 20 Martie 2019.

Să observăm în aceste prime rânduri tulburarea, manifestată prin confuzii și nedumeriri cel puțin ciudate și logic, și teologic.

De pildă, pe de-o parte Pr. W. declară că „*Nu minunea o contest*”, după care, în nici 20 de minute, „*În cazul în care părintele Justin a plâns...*”; adică pune la îndoială – contestă, deci – minunea pe care spunea că nu o contestă.²²

Iarăși, pe de-o parte spune că Părintele Justin Pârvu „*a slujit-o [Biserica lui Hristos] cu sfințenie și ascultare*”, iar pe de altă parte spune că cei care fac **exact ceea ce a făcut și a învățat Părintele Justin** sunt, **prin aceste fapte**, „*neascultători de Biserica lui Hristos*”.

Pentru cei care nu cunosc acest lucru, să limpezim **ce a făcut Părintele Justin față de sfinții închisorilor!**

1. I-a mărturisit ca sfinți și martiri public, de la amvon, în predici la Sfânta Liturghie sau Sfântul Maslu, în cateheze și, pe scurt, în orice împrejurare publică.

2. A mărturisit neîncetat suferințele lor, credința lor, viața lor.

²² Trec aici repede peste confuzia uluitoare pentru un cleric ortodox între sfințenie și infailibilitate. Am amintit în eseul anterior despre **Canoanele 114 și 115** de la **Cartagina (419)**. Canoane ce pedepsesc aspru pe cei care pretind că sfinții nu ar avea păcate! Ca urmare, subiectul ar fi trebuit să fie limpede...

Mai mult, Părintele W. acceptă fără probleme „contradicția” atunci când este vorba despre Sfântul Paisie Aghioritul (cum s-ar zice, la alții nu-i bai, doar la români!). Trist este că dacă ar fi citit *Patericul românesc* și alte lucrări aghiografice, ar fi dat de multe pilde în care se făceau în paralel și slujbele pentru iertarea păcatelor sfinților adormiți, și rugăciuni de mijlocire către aceștia. Ex.: Bălan, 2005:615 (pct.15) ș.u.

3. A ridicat în cinstea lor biserici și mănăstiri.

4. Le-a căutat moaștele, le-a scos din pământ ca pe niște sfinte comori, le-a cinstit în chilia sa, le-a lăsat spre închinare în biserică.

5. A încurajat facerea de icoane ale sfinților închisorilor.

6. A binecuvântat și a slujit *Acatistul Sfinților din Închisori* atât în fața icoanelor sfinților din prigoanele comuniste cât și în fața moaștelor acestora.

7. A mărturisit public, deschis, repetat, minunile săvârșite de sfinții închisorilor prin moaștele lor, prin icoanele, rugăciunile și acatistele ce le-au fost făcute.

La toate aceste acte – din nou, la **toate** aceste acte – Părintele Justin Pârvu a avut alături, când s-a putut și în trup, când nu prin învoire, mulțumiri, laude etc., pe mărturisitori din vremea prigoanelor comuniste precum Părintele Arsenie Papacioc, Ilie Cleopa, Sofian Boghiu, Mina Dobzeu, Atanasie Ștefănescu, Gheorghe Calciu-Dumitreasa etc. etc. etc. Pe scurt, toți marii duhovnici ai ultimelor decenii, toți cei care au trecut, mărturisitori ai Ortodoxiei, prin cumplitele lupte împotriva Bisericii din anii 1940-1989.

Dacă săvârșirea de „*acatist încă neaprobat*” (stranie formulare!) ori cinstirea icoanei sfântului necanonizat ar fi „*neascultare față de Biserica lui Hristos*”, ar însemna că au fost, au trăit și au murit în neascultare toți acești mari duhovnici! Pentru că toți au făcut asemenea acatiste și au aprobat săvârșirea lor!²³

²³ Cităm aici un alt caz de icoană făcută mult înainte de canonizare, lucrare primită fără șovăire de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române: Ioan de la Partoș a fost „... chip al bunătății și suferinței, ostenitor în rugă fierbinte și în duh de viață înălțător, după cum mărturisește și troparul scris pe icoana cu chipul Sfântului, dăruită în 1782 de prota Ion Suboni al Jebelulu...”

Mai mult, ar fi în „*neascultare de Biserica lui Hristos*” și toți ierarhii care au luat parte, de pildă, la înmormântarea acestor duhovnici. Care nu doar că i-au numit, în slujbă, „*robii lui Dumnezeu*” pe fiecare dintre ei, dar chiar i-au mărturisit ca sfinți și mărturisitori ai Ortodoxiei, ca adevărați ostași ai Bisericii lui Hristos!

Ar fi, după această străină învățătură, tot în „*neascultare față de Biserica lui Hristos*” și toți membrii Sfântului Sinod care, în 21 Iunie 1992, au așezat printre altele *Duminica Sfinților Români*, în care sunt prăznuiți – cu slujbe în toată Biserica Ortodoxă Română! – toți *sfinții (încă) necanonizați* ai Neamului Românesc!²⁴ Unul dintre acești evlavioși ierarhi fiind chiar Patriarhul nostru!

Mai mult, ar fi în „*neascultare de Biserica lui Hristos*” și sfinți *canonizați*, precum Sfântul Ierarh Dosoftei al Moldovei, care și el a cinstit icoane și moaște ale sfinților *necanonizați* din vremea sa!

Ceea ce, bineînțeles, este **total absurd**.

Voi adăuga aici, ca lămurire mai largă pentru cititorii interesați, o parte din **Tomosul Patriarhal și Sinodal pentru instituirea Duminicii Sfinților Români**:

(Cotoșman 1956:900). Au trecut aproape 70 de ani de la acest act limpede al Sfântului Sinod. Și totuși, unii încă nu îl cunosc și nu îl înțeleg!

²⁴ A se vedea și *Sfinți daco-romani și români*, de Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, Iași, 1994, p. 10-11 ș.cl.

- Sfinții ierarhi, preoți și diaconi, slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române, care s-au săvârșit mucenicește, au mărturisit și au apărat cu jertfelnicie credința ortodoxă, neamul și țara noastră;

- Sfinții cuvioși și cuvioase care s-au săvârșit trăind deplin viața călugărească și care, prin pilda vieții lor și prin rugăciune, au hrănit duhovnicește pe toți dreptcredincioșii;

- Sfinții martiri din orice treaptă harică sau stare obștească și toți aceia care, prin sângele și patimile lor, au primit cununa sfințeniei;

- Sfinții români uciși de oștile păgânilor sau ale altor asupritori de-a lungul veacurilor, precum și cei care au căzut în luptă cu aceștia sau în amară robie pentru credința strămoșească, pentru Biserică și neam;

- Sfinții care s-au săvârșit luptând cu arma cuvântului pentru apărarea credinței, Bisericii Ortodoxe și a binecredincioșilor ei fii;

- Toți ceilalți sfinți creștini ortodocși din toate timpurile și de pretutindeni, știuți și neștiuți, care au sporit în dragostea pentru Hristos, care au sporit în faptele cele bune, în rugăciuni și în virtuțile creștine, pe care Dumnezeu i-a scris în Cartea Vieții.

După cum se vede, acest document **sinodal și patriarhal** nu că dă voie, ci **cere cinstirea sfinților necanonizați**.

Merită consemnat aici și următoarele:

• **Tomosul** a fost conceput și aprobat cu implicarea unor sinodali ce trăiesc și astăzi, printre ei aflându-se actualul Patriarh al României;

• el a fost realizat **tocmai** pentru a da Bisericii un răspuns la noile prigoane prin care trecea (în care comuniștii o acuzau... de colaborare cu comunismul, ca pretext pentru a-i face cât mai mult rău);

• el a fost o binecuvântare **explicită** pentru cinstirea populară largă a martirilor prigoanelor comuniste și altor prigoane mai vechi – precum cea carlistă sau altele.

De altfel, cel care este astăzi Patriarhul Daniel se spovedea în acea vreme, spre cinstea lui, la *unul dintre mărturisitorii din prigoana comunistă, Ilie Cleopa*.²⁵ Fiind, încă din 7 Iunie 1990, ales Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei.

Evident, Părintele W. s-ar fi lămurit și ar fi lămurit lucrurile cu o întrebare simplă: *Există vreo regulă a Bisericii care să interzică alcătuirea și slujirea de acatist(e) unui sfânt încă necanonizat?*

După cum se vede, nu există; ba, dimpotrivă, există o tradiție în această privință. Tradiție care face parte din *cultul spontan* descris și acceptat chiar de Sfântul Sinod al BOR.

Din păcate, Pr. W. era (este) atât de convins de ideea sa, încât nu doar că nu s-a gândit să o cerceteze în lumina învățaturii de credință, dar a și refuzat să o facă atunci când a fost rugat!

Până la acest moment, însă, să observăm că la toate așa-zisele „obiecții” ridicate de Pr. W. am răspuns prin articolul *Despre cinstirea și canonizarea sfinților*. Scris tocmai la cererile insistente ale Pr. W. și structurat chiar pe nedumeririle sfinției sale (respectiv: criteriile și treptele canonizării, alcătuirea și slujirea acatistului pentru sfinții necanonizați, facerea de icoane pentru sfinții necanonizați și cinstirea lor etc.).

Pe scurt, am arătat criteriile canonizării, care alături de ortodoxia vieții și mărturisirii cuprind și evlavia populară sau, cum spune Sfântul Sinod, cultul

²⁵ De altfel, părintele Ilie Cleopa este chiar nașul de călugărie al Patriarhului Daniel (cf. *Biografia Preafericitului Părinte Patriarh Daniel (Ciubotea)*, de pe site-ul oficial al Patriarhiei Române, consultat la pagina <https://patriarhia.ro/biografia-142.html> – ultima accesare 17 Noiembrie 2023).

spontan. Am arătat că Sfântul Sinod, luând act de universală Tradiție Sfântă a Bisericii, a pecetluit ca firesc, duhovnicesc și vrednic de respect cultul spontan (evlavia populară). Mai mult, am dat exemple din istoria Bisericii, atât de la noi cât și de peste hotare, ca să vedem că *totdeauna, pretutindeni și de către toți* acest cult spontan sau această *evlavie populară* a cuprins acele **șapte puncte** pe care le regăsim și la Părintele Justin Pârvu și ceilalți duhovnici dinainte.

Revenind la tulburarea Pr. W., merită să consemnăm că un teolog îi răspunde, apropo de cele trei texte pe care le-am citat, chiar atunci:

„1. Citiți, vă rog, viața Sfântului Simeon Noul Teolog!

2. De unde reiese că fiii duhovnicești ai Părintelui Justin sunt neascultători față de Biserica lui Hristos?

Iertare!”

Cele două puncte sunt de maximum bun simț, de vreme ce **(a)** Sfântul Simeon Noul Teolog a făcut icoană și slujbe unui sfânt necanonizat – este o parte esențială a vieții sale – iar **(b)** o acuzație extrem de gravă lipsită de orice susținere, de orice argument, devine bârfă extrem de gravă (canonizată foarte aspru de Biserică).

Răspunsul Pr. W. a fost:

„Părințilooooooor!.

Comentați cele ce am scris și aduceți contra-argumente! [...].”

Contra-argumente la ce? Contra-argumentele se aduc la argumente! Or, în toate comentariile sale Părintele W. nu aduce **niciun argument** pentru afirmațiile și insinuările sale! Dincolo de contrazicerile sale,

dincolo de libertățile de exprimare într-un subiect, totuși, extrem de sensibil teologic, rămâne faptul că **nu există niciun argument!**

De pildă, atunci când spune că pune la îndoială „*modul unora de raportare la sfințenia lor*” [adică la sfințenia sfinților închisorilor] nu există niciun argument! Nici măcar o descriere a „modului corect” și „modului incorect” de „*raportare la sfințenia*” sfinților închisorilor în viziunea sa! Desigur, limbajul folosit de sfinția sa nu este cel mai teologic, însă acesta este cel mai mic impediment în lămurirea lucrurilor. Până la urmă, este o discuție purtată „între noi”, preoți și teologi, într-un grup particular de pe Whatsapp. Doar că, fără să ceară acordul cuiva, Părintele W. s-a hotărât să facă publică discuția. (Ilegal. Necanonic. Necuviincios. Trist.) Ceea ce a făcut necesar și acest răspuns pe care îl dau acum. Pentru că, din dragoste și respect față de Pr. W., i-am răspuns în acel grup foarte delicat, evitând să subliniez gravele erori teologice și logice din comentariile sale și concentrându-mă asupra principalelor sale nedumeriri.

Este înduioșător cum Părintele W. continuă comentariul început cu „*Părințilooooooor!*” prin cuvintele:

„*Comentați cele ce am scris și aduceți contra-argumente!* [sic! n.n.] *Așa procedează Biserica de veacuri. Nu susțineți la nesfârșit o idee pentru că vă place, ci luptați pentru Adevăr.*”

Absolut adevărat: așa procedează dintotdeauna Biserica, încurajând cercetarea teologică a părerilor disputate ca parte esențială a luptei pentru Adevăr. Absolut adevărat! *Dar unde sunt **argumentele** Părintelui W.?*

Nu există! Insistă, iar și iar, pe *cereri*, dar fără să ofere nimic! Exemplu:

„Aduceți argumente la alcătuirea și aruncarea [sic! n.n.] în spațiul public a acatistelor pentru sfinți necanonizați încă... Și cum, după călcarea legii, urmează minunea... Și cum se îmbină parastasul pentru sfinți cu acatistele lor.”

Este de observat că și aici apare aceeași **contrazicere desăvârșită**: pe de-o parte, Pr. W. pretinde că „Nu minunea o contest”, după care, prin insinuări „cum, după călcarea legii, urmează minunea”, o contestă. Și, iarăși, o acuzație **teribilă**, de „călcarea legii”; în context fiind vorba despre *Legea lui Dumnezeu*, despre *Învățătura Bisericii*. Direct gramatical, deși învăluit contextual, Părintele W. îi declară pe cei care au alcătuit și slujit/rostit acatiste pentru sfinții închisorilor ca *eretici!*²⁶ Față de asemenea acuzații îngrozitoare, deși rugat repetat și de mai multe persoane, Pr. W. **nu aduce niciun argument!** Nu prezintă **nimic** prin care să dovedească existența fie și într-o Biserică locală a interdicției pe care o proclamă **dogmă** (căci *călcător al Legii* este, în Noul Testament, cel care încalcă *Învățăturile lui Dumnezeu*, numite în Teologie *dogme*).

Față de toată această discuție înflăcărată a Părintelui W., în care refuza să aducă argumente, dar cerea contra-argumente, în care se contrazicea și contrazicea învățătura Bisericii, am răspuns promițând să încerc a da, în câteva zile, un text lămuritor.

Acesta a fost, cu ajutorul lui Dumnezeu, încheiat în timpul scurt (de câteva zile) pe care l-am avut. Inti-

²⁶ Desigur, fără intenție! Nu bănuim aici nici cea mai mică reavoință a respectatului părinte, dar constatăm gravitatea folosirii fără iscusință a unor formule teologice puternice.

tulat – am mai amintit – *Despre cinstirea și canonizarea sfinților*, a fost conceput spre a răspunde la problemele ridicate de părintele W. Aceste probleme au fost: **a)** Criteriile canonizării. **b)** Treptele (rânduiala) canonizării. **c)** Realizarea de icoane pentru sfinții necanonizați și cinstirea lor. **d)** Realizarea de acatiste pentru sfinții necanonizați și săvârșirea lor (inclusiv în public).

Pentru ca totul să fie limpede, am început prin a lămuri *I. Cine sunt sfinții?*, apoi *II. Cum recunoaștem sfinții?*, apoi *III. Care sunt legăturile noastre cu sfinții?* și *IV. Ce este canonizarea sfinților?*.

La acest ultim punct am înfățișat istoria Bisericii și tradiția Bisericii în privința recunoașterii sfinților, apariția și dezvoltarea procesului de canonizare și mai ales rânduiala Bisericii Ortodoxe Române în această privință (conform *Hotărârilor Sfântului Sinod 4255/2002 și 5085/2002*)²⁷. Alături de *Sfânta Scriptură*²⁸, am folosit pentru eseul *Despre cinstirea și canonizarea sfinților* și câteva lucrări precum:

- *Despre canonizarea sfinților în Biserica Ortodoxă*, de Pr. Prof. Liviu Stan, în «Ortodoxia», an II (1950), nr. 2, p. 260-278

- *Sfântul Calinic, starețul Gheorghe și spiritualitatea ortodoxă integrală*, de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în «BOR», nr. 73 (1955), pp. 1159-1172

- *Sinteză ecleziologică*, de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în «ST», nr. 5-6 (1955), pp. 267-284

- *Canonizarea sfinților rRomâni. În cumpăna evlaviei*, de Pr. Prof. Liviu Stan, în «BOR», nr. 6

²⁷ Se mai pot aminti aici hotărârile similare 3622/1950, 3895/1988, 292/1989, 5336/1989 etc.

²⁸ Ediția Sfântului Sinod, E.I.B.M.B.O.R., 1991, București.

(1968), pp. 725-735

• *Scrierile Părinților Apostolici*, PSB 1, E.I.B.M.B.O.R.²⁹, București, 1979

• *Apologeți de limbă greacă*, PSB 2, E.I.B.M.B.O.R., București, 1980

• *Apologeți de limbă latină*, PSB 3, E.I.B.M.B.O.R., București, 1981

• *Actele Martirice*, PSB 11, E.I.B.M.B.O.R., București, 1982

• *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1990

• *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1992 (respectiv Editura Trinitas, Iași, 1996)

• *Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și Mistica*, de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., București, 1992

• *Scrieri*, de Sfântul Ambrozie, *partea a II-a*, PSB 53, E.I.B.M.B.O.R., București, 1994

• *Sfinți daco-romani și români*, de Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994

• *O teologie a icoanei*, Părintele Dumitru Stăniloae, Ed. Fundației Anastasia, București, 2005

• *În căutarea sfinților români*, de George Enache, «Lumina», 12 Iunie 2010, cf. <http://ziarullumina.ro/In-cautarea-sfintilor-romani-27630.html> etc.

²⁹ E.I.B.M.B.O.R. = Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Lucrările tipărite de această editură apar totdeauna cu binecuvântarea Patriarhului în funcție.

Desigur, această scurtă bibliografie nu a fost menită să susțină o lucrare academică, ci un text de popularizare a poziției ortodoxe în privința canonizării sfinților. O popularizare a ceea ce prevăd Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție în cele patru puncte fundamentale ale eseului. Din primele secole creștine – descrise de *Sfânta Scriptură* și primele patru cărți³⁰ din mica noastră listă – până în zilele noastre avem *pretutindeni, totdeauna și de către toți aceleași rânduieli de evlavie față de sfinți(i) necanonizați*, cuprinzând toate cele șapte puncte amintite în primele pagini ale eseului de față.

Intenția popularizării și timpul scurt de redactare au făcut să fie de lipsă, cum se spunea în vechime, *aparatură critică*, adică felurite indicații bibliografice către sursele folosite. În definitiv, nici nu se cere de la un eseu un astfel de aparat critic. Doar, ca maximă rigoare, în cazul unor informații extrem de noi, izbitoare, neașteptate.

Dar *cinstirea sfinților necanonizați* este o *Tradiție veșnică a Bisericii!*

Ea nu a apărut acum, nu s-a ivit în ultimul secol, nu este o inovație a ultimului mileniu. Există *dintotdeauna* în Biserică, *pretutindeni* unde a fost Biserica și a fost practică (*observată*, ca să vorbim științific) de către *toți* cei care au fost/sunt ai Bisericii.

În cele peste **două decenii** de când ne preocupă această problemă – a *canonizării sfinților* – nu am găsit nici măcar un singur caz în care Biserica să încuviințeze **altă** hotărnicire a *evlaviei populare* sau *culturnei spontane* în afară de două, de asemenea universale:

A. Toate formele de evlavie trebuie să fie ale *ve-*

³⁰ Adică *Scrierile Părinților Apostolici, Apologeți de limbă greacă, Apologeți de limbă latină și, respectiv, Actele Martirice.*

nerării, adică ale *cinstirii prietenilor lui Dumnezeu*, fără nimic ce poate fie și să pară că este *adorare*, cea dragoste totală și cinstire absolută pe care le avem, ca ortodocși, **doar către Dumnezeu.**

B. Evlavia populară sau cultul spontan **nu** pot impune cuiva cinstirea sau acceptarea ca *sfânt* a unui sfânt necanonizat. Evlavia – și cultul – față de un sfânt devin obligatorii doar în măsura canonizării de către Sinod (și chiar și atunci cu unele limite³¹).

Toate aceste informații esențiale despre sfinți, canonizarea lor, evlavia populară și cultul spontan au fost prezentate, repetăm, în eseu *Despre cinstirea și canonizarea sfinților*. Eseu pe care, după cuvântul patristic, „în multa sfătuire stă mântuirea”, l-am supus câtorva teologi – cred eu, de frunte – spre cercetare și îndreptare. Am primit cu recunoștință limpezirile și completările pe care le-au adus, care au adus o mare îmbunătățire formelor de început.

Odată publicat, am pus link-ul pe amintitul grup ortodox de pe Whatsapp. Am sperat că tulburările se vor risipi, iar învățătura ortodoxă va fi primită cu bucurie de către cititori. Până la urmă, și părinții care citiseră și completaseră formele inițiale spusese că este un text clar, cu o parte istorică bine dezvoltată, cu o prezentare dogmatică pe înțelesul tuturor, dar în ace-

³¹ A se vedea cazul, amintit și de părintele W., al canonizării de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a unui mare număr de persoane socotite persecutate de comunism și dovedite ulterior a fi fost parte a sistemului comunist. Acest lucru nu anulează sfințenia celorlalți canonizați de amintitul Sinod al BORU, ci dovedește limitele (firești, suntem, toți, oameni) pe care le au atât evlavia populară cât și rânduiala canonizării. O canonizare evident incorectă este aceea făcută de Patriarhia de la Istanbul genocidarului rege Ștefan I al Ungariei, care nu doar că a apostat de la Ortodoxie, ci a și ucis mii de oameni, pentru a-i forța să devină catolici.

lași timp completă etc. Deci, mă așteptam eu, tulburările *din lăuntrul Bisericii* vor înceta.

Nici vorbă!

Primul comentariu al Pr. W. a fost:

„Eu mă așteptam că vom continua conversația. Constat că ați trântit [sic! n.n.] un text bine documentat [sic! n.n.], de care chiar m-am folosit [sic! n.n.], dar nici vorbă de răspuns clar, precis, fără echivoc [sic! n.n.] la întrebările ce s-au ivit mai înainte. Răspunsurile au fost amânate pe motiv de lipsă de timp, dar ați promis că reveniți. Ați revenit, dar nu ați lămurit.”

Sincer, am citit de câteva ori acest comentariu, atât de ireal mi s-a părut.

Pe de-o parte, Părintele W. declara textul „bine documentat” și afirma „m-am folosit” (de text), pe de altă parte, că „nici vorbă de răspuns clar, precis, fără echivoc”!

Evident, din nou nu explica unde ar lipsi claritatea, unde și în ce fel s-a folosit etc. O discuție „în orb”, ca să spunem așa, în care interlocutorul ar trebui, asemenea Prorocului Daniil, să tâlcuiască visul celuilalt fără să îi fie comunicat³². Însă nu doar o singură dată, ci de mai multe ori.

Am încercat să arăt faptul că am răspuns la problemele (nu întrebările!) ridicate de sfinția sa: alcătuirea acatistelor, îmbinarea parastaselor cu acatistele, cum se cuvine să fie cinstiți sfinții înainte de canonizare etc. Răspunsul a fost năucitor:

„Nu, părinte!..

AȚI adus argumente generale. În România

³² Daniel 2:1-47.

avem o situație dramatică:

1. Avem sfinți, inclusiv ai închisorilor.

2. Îi dorim în calendar. Facem orice pentru asta, inclusiv gafe (îi scoatem din mormânt și-i punem la închinare, îi scoatem din mormânt deși au lăsat scris în acest sens să nu se întâmplescă asta, îi uscăm cu feonul etc.) Nu cunoaște Biserica în istoria ei gafe ca acestea.

Asta credeam că lămurim și că și dvs. simțiți că trebuie lămurit.”

Și, din nou, continuă:

„Priviți cum s-a ajuns la canonizarea Sf. Paisie Aghioritul: mergerea la mormânt... liniște,... Și atât... Unii s-au rugat pentru iertarea păcatelor lui,... Alții pentru ca el să se roage în ceruri pentru ei... Și atât... Nimic public...”

Și, iarăși, îndată:

„Exemplele pe care le dați dvs. sunt într-o vreme. În momentul acesta, așa cum ați spus și dvs. în text, Biserica noastră are reguli mult mai clar stabilite [sic! n.n.]. Pe acelea trebuie să le respectăm. Atunci suntem recunoscuți ca fii ascultători ai Mamei noastre, Biserica.”

Înainte de a merge mai departe, să vedem un pic logica acestor serii de afirmații.

„Ați adus argumente generale”.

O replică total absurdă, câtă vreme **nu** a cerut nici sfinția sa, nici altcineva, „argumente particulare”. Mai mult, nu există niciun motiv logic spre a limita o discuție la „argumente particulare”. Dimpotrivă,

este de bun-simț să stabilești *regula*, adică *generalul*, pentru a trece apoi la *ipostaziere* sau *excepție*, adică la *cazurile particulare*. Și mai absurd, în eseu *Despre cinstirea și canonizarea sfinților* există atât „*argumente generale*”, inclusiv reglementările, generale, ale Sfântului Sinod pe temă, cât și „*argumente punctuale*” și „*cazuri particulare*”. Inclusiv Sfântul Paisie, la care Părintele W. se referă mai jos (care, evident, **nu** este un „*argument general*”!). Cum se poate ca un cititor – cu pregătire teologică! – să nu vadă ori să ignore faptul că există în textul pe care îl citește și *regulile generale*, și *exemplificări prin cazuri (particulare)* și *argumente punctuale* este cu totul de neînțeles!

La fel de straniu este și reproșul lipsei unei sau unor discuții care nu au fost cerute nicio clipă! Iar ne întoarcem la Nabucodonosor și visele lui, și la cererea de a se răspunde la întrebări ce nu au fost puse, de a se rezolva probleme care nu au fost formulate!

În toată discuția nu s-a ridicat nicio clipă problema – sau nu s-a ridicat nicio clipă problemele – la care se reproșează aici, netam-nesam, că nu s-a răspuns! Este adevărat, nu am discutat în text nici problema jurisdicției Patriarhiei de Istanbul, nici pe aceea a autocefaliei în Ortodoxie, nici pe cea a existenței vieții pe Marte. Dar orice reproș în aceste privințe este absurd, câtă vreme nicio clipă nu au fost ridicate aceste probleme în discuția inițială! Exact pe aceeași linie este și acest extrem de straniu reproș.

Total ciudată este și afirmația „*Nu cunoaște Biserica în istoria ei gafe ca acestea*”. Ba cunoaște, și încă mult mai mari! O asemenea afirmație este cu totul rușinoasă din punct de vedere teologic! Un sinod îl exilează pe Sfântul Ioan Gură de Aur, practic deschizând calea uciderii lui, alt sinod se ține cu bătăuși fanatici – parabolanii –, mărturisitorii Ortodoxiei fiind

umpluți de sânge de câte ori vorbesc; avem sute de erezii care au lovit Biserica – inclusiv cu domnitori eretici ucigași de ortodocși – și felurite practici străine Evangheliei; în aceste condiții „gafele” amintite de Părintele W., dacă sunt, sunt într-adevăr gafe, greșeli aflate foarte departe de adâncimea teribilă a răutății din atâtea pagini martirice ale istoriei Bisericii.

Pe de altă parte, descrierea cinstirii Părintelui Paisie Aghioritul înainte de canonizarea sa este de-a dreptul literatură fantasy! Cu toate că în eseul *Despre cinstirea și canonizarea sfinților* se amintește despre *icoana sfântului*, cinstită în biserică înainte de canonizare, despre *acatistul* alcătuit și *slujit în biserică* înainte de canonizare, Pr. W. ignoră faptele și imaginează un tablou straniu al unei „cinstiri populare fără popor”... sau ceva de acest fel – descrierea este neclară și contradictorie. Pentru că, foarte ciudat, Părintele W. nu observă aici vreo contradicție între „*unii s-au rugat pentru iertarea păcatelor lui*” și „*alții ca el să se roage pentru ei*”. Cu toate că știe foarte bine că adeseori unii și aceeași greci (din Grecia, Cipru, Turcia sau alte țări) s-au rugat în amândouă felurile! Ceea ce i se pare in-suportabil în România i se pare „*liniștit*” și bun în Athos! Deci Pr. W. se (auto-)contrazice fără probleme, interpretând exact aceleași gesturi drept bune sau rele strict după cum îi convine, absolut subiectiv. La fel de stranie este și concluzia pe care o trage, după ce vorbește despre cei care au mers la mormântul Părintelui Paisie, cei care s-au rugat pentru el, alții care s-au rugat lui: **că nu ar fi fost „nimic public”!** Dacă nu ar fi un subiect teologic, am putea spune că suntem în bancul în care pluralul nu se folosește decât de la cinci milioane în sus, până la patru milioane nouă sute nouăzeci și nouă de mii nouă sute nouăzeci și nouă putându-se folosi singularul „*pentru că e puțini*”. Deoarece,

evident, este total absurd să recunoști că *mai mulți oameni* vin la mormânt, îl cinstesc și se roagă Părintelui Paisie și să afirmi totodată că „*nu a fost nimic public*”!

În sfârșit, ajungem la al treilea comentariu, în care se afirmă, absolut fără niciun temei, „*exemplele pe care le-ați dat sunt într-o vreme*”. Presupunem din context că se dorea exprimarea ideii că exemplele ar fi „*dintr-o vreme (trecută)*”. Doar că și din comentariile Părintelui W. se vede că ideea este total falsă! Dacă eseul *Despre cinstirea și canonizarea sfinților* vorbește și despre exemple foarte vechi, prin Sfântul Nectarie din Eghina și Sfântul Paisie Aghioritul se ajunge **în zilele noastre**. Mai mult, *hotărârile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române* sunt din secolul XXI! În-temeiate, este adevărat, pe Sfânta Tradiție și Sfânta Scriptură, aripile veșnice ale Teologiei Ortodoxe.

Din nenorocire, Părintele W. a continuat cu aceleași afirmații necanonice și contradictorii, într-un monolog foarte agitat și cu totul neteologic. Râvna cea bună există, este evident, însă fără studiu teologic și fără pace și dragoste nu poate să ducă decât la greșeli. Precum, de pildă, textul:

„*Nu încercați să sugerați grupului pe care dialogăm că așa zice Biserica* [nu a fost o sugestie, a fost o afirmație clară și temeinic argumentată n.n.], *că asta este învățătura Bisericii. Asta e învățătura, dar nu așa e procedura...* [sic!!! n.n.]”

Deci, nu asta este învățătura Bisericii, dar asta este învățătura Bisericii, însă nu așa e procedura! Curat murdar, ca să zicem așa! Și foarte grav!

Dogmatic, orice procedură care contrazice învățătura **este nulă de drept!**

Articolele 1 și 2 din Statutul pentru Organizarea și Funcționarea Bisericii Ortodoxe Române arată foarte clar că BOR se conduce după *Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, în comuniune și unitate dogmatică, liturgică și canonică cu Biserica Ortodoxă Universală*.³³

Ca urmare, *dacă* ar exista o contradicție între *Învățătura Bisericii* (fie ea locală sau universală) și *procedură*, aceasta din urmă ar fi, conform *Statutului BOR*, nulă de drept! Doar că acuzația (involuntară, desigur!) a Părintelui W. că *procedura de canonizare a BOR ar contrazice învățătura de credință (a BOR și/sau a Bisericii Ortodoxe Universale)* este, din fericire, cu totul falsă!

Întocmită cu multă muncă încă din anii '30 ai secolului XX, având în spate multe decenii de osteneală, *procedura de canonizare a BOR* este, îndrăznesc să spun, exemplară. În ce măsură este însă cunoscută și aplicată de clerici... iată, este altă problemă!

Pentru că toată discuția, în fapt, se întemeiază pe o râvnă sinceră lipsită de cunoaștere teologică. Unită, din nefericire, cu exact ceea ce Părintele W. cerea să nu se facă: „*susține la nesfârșit o idee pentru că îi place, în loc să lupte pentru Adevăr*”.

Contrazicerile continuă.

Părintele W. invocă minunea sfântului necunoscut de la Neamț, care a ieșit la iveală „prin beton”, dar refuză să accepte minunile de la Iași din 19 Martie 2019, precum și toate celelalte minuni ale sfinților

³³ Conform documentului *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* publicat de Patriarhia Română pe site-ul oficial la adresa https://patriarhia.ro/images/-documente/statutul_bor.pdf.

închisorilor! Fără niciun argument logic, fără nicio coerență a discursului. Într-un caz minunea este bună și trebuie acceptată – pentru că a fost acceptată deja? – iar în celelalte cazuri minunile sunt îndoielnice, sau trebuie trecute sub tăcere. De ce? Că încă nu au fost canonizați sfinții închisorilor! Dar nici sfântul necunoscut de la Neamț nu era canonizat când a avut loc minunea! Deci, după aceeași „logică”, și minunea lui ar fi trebuit respinsă, iar el să rămână neștiut și necanonizat; eventual vreo 800 de ani! Acceptarea și recunoașterea sfântului necunoscut de la Neamț în plină *epocă Ceaușescu* este bună, acceptarea și recunoașterea Părintelui Justin și a celorlalți sfinți ai închisorilor în zilele noastre este rea. Acceptarea minunilor făcute de sfântul necunoscut de la Neamț este bună și canonică, acceptarea minunilor – mult mai multe – făcute de sfinții închisorilor în zilele noastre este rea și necanonică. De ce? Fără explicații! Așa spune Pr. W. și gata!

Această încrâncenare împotriva cinstirii sfinților închisorilor continuă, deja, de trei săptămâni³⁴. Cu neîncetate acuzații și insinuări grave, combinate cu o totală lipsă de argumente – în aceste trei săptămâni părintele W. nu a adus nici măcar o singură sursă (biblică, dogmatică, patristică, de la Sinoadele Ecumenice sau de la Sfântul Sinod al BOR, de la vreo biserică locală etc.) în favoarea ideilor sale. Le repetă sistematic, înnoindu-le cu acuzații, răstălmăciri, insinuări, contradicții și afirmații eterodoxe.

De pildă, Pr. W. se plânge că Biserica ar fi pusă de „evlavia populară” într-o situație grea, pentru că aceasta are exagerări – care ar fi, dincolo de excepția unui singur caz la care continuu revine, nu ne zice. Îi răspund:

³⁴ Din 20 Martie 2019 până astăzi, 11 Aprilie 2019.

„Biserica a făcut față nenumăratelor greșeli și păcate atâta vreme cât răspunsurile date au fost cumpănite și, evident, ortodoxe. De câte ori s-a ajuns la exagerări ca răspuns la o greșeală, abatere, rătăcire, s-a căzut în altele mai grave. Răspunsul la greșeli este trăirea ortodoxă, nu schimbarea Ortodoxiei. Că așa s-a ajuns la Filioque drept «răspuns» la arianism.”

Cum interpretează Părintele W. acest cuvânt?

„Adică să punem Biserica la încercare,... că se descurcă Ea?”

???????

Ce poți răspunde la o asemenea viziune fantastică? Doar...

„Cuvintele mele au fost, mi se pare, limpezi. Reamintesc atât: «Răspunsul la greșeli este trăirea ortodoxă, nu schimbarea Ortodoxiei.»

Ce legătură poate fi între asemenea cuvinte și ideea de a pune Biserica la încercare (sub orice pretext) nu pot înțelege. Dar, cu siguranță, nu este ceea ce am spus.”

Mai mult, Părintele W. vine cu o acuzație directă, *„Vorbiți frumos, părinte, dar dvs. nu ați respectat rânduiala”*.

Care rânduială nu am respectat-o și în ce prevederi? Ce canoane, dogme sau prevederi statutare nu am respectat? O asemenea acuzație la adresa unui preot este extrem de gravă și chiar Canoanele Apostolice trag la răspundere pe cel care o face fără să o poată susține. Totuși, în numele „apărării rânduiei”, pă-

rintele W. încalcă sfintele canoane și aruncă asemenea afirmații³⁵.

O acuzație repetată obsesiv este aceea a „aruncării în public” a acatistului și icoanei Părintelui Justin Pârvu. Care, se pare, are interdicție de la Părintele W. în această privință, o interdicție pentru care acesta, în ciuda rugămintilor repetate, nu a putut indica **niciun temei** – nici canonic, nici dogmatic, nici patristic, de niciun fel.

Îi răspund:

„La următoarele afirmații nu pot decât să mă uimesc. Pe de-o parte folosiți termeni neclari, ceea ce nu este după rânduiala Bisericii. «Aruncat în public»??? Să știți că nici în câini nu arunc lucruri, cu atât mai puțin în «public». Dacă vă referiți cumva, într-un limbaj prea colorat, la prezentarea în public a icoanei și acatistului unui sfânt necanonizat, înseamnă că refuzați să acceptați realitatea. Care ne arată că icoane și acatiste ale sfinților necanonizați s-au făcut, s-au cinstit public, au fost parte a slujbelor publice³⁶ etc. Cazurile pe care le-am amintit sunt clare. Acatistul Sfântului Nectarie se citea public, ÎN BISERICĂ. Icoana Sfântului Daniil Sihas-trul apare ÎN BISERICĂ în secolul al XVI-lea, cu 400 de ani înaintea canonizării etc. Este un potop

³⁵ De unde și nevoia unui răspuns public, pentru că acuzațiile au fost răspândite de sfinția sa prin unilaterală publicare a unei discuții de grup.

³⁶ Da, știu, termenul „slujbe publice” este pleonastic, de vreme ce *slujba* este o *împreună rugăciune*, adică ființial *publică*. Din păcate, Părintele W. insistă că *Acatistul Sfântului Nectarie de Eghina* sau *Acatistul Sfântului Paisie Aghioritul* ce se slujeau în bisericile din Athos cu **ani de zile** înaintea canonizării „nu erau în public”. Deci repetiția pleonastică a devenit necesară...

de mărturii istorice. În care ceea ce a fost la Iași [în 19.03.2019 n.n.] se așază fără nicio deosebire.

Mă depășește cu totul această nu ignorare, ci de-a dreptul transformare a realității din ceea ce este istoria Bisericii, inclusiv contemporană, în altceva. Cum să negi existența cinstirii sfinților necanonizați în Grecia, inclusiv prin icoane și acatiste, când are loc inclusiv acum? Inclusiv cu sfinții închisorilor din România? Revedeți, vă rog, măcar exemplele din textul pe care l-am publicat [eseul *Despre cinstirea și canonizarea sfinților* n.n.]. Sunt clare și sunt din vremea Bisericii primare până astăzi.”

După cum se vede, reiau argumentele ignorate și încerc să le pun în fața părintelui W., așteptând un răspuns.

De pildă, să explice de ce nu le ia în seamă.

Sau de ce nu ar fi de luat în seamă.

Sau să dea exemple, canoane, dogme, care să osândească ceea ce au făcut athoniții – greci, români, bulgari, ruși, sârbi, gruzini, francezi, americani etc. – când i-au cinstit (și îi cinstesc) pe sfinții necanonizați cu icoană și acatist. (Am spus și în eseul acela, unii confundă – chiar cu fanatism – termenul „necanonizat” cu „necanonic”, deși între ele este o deosebire **uriasă**.)

Ce răspuns primesc la acest șir de **fapte** care constituie **argumente** clare pentru realizarea de icoană și acatist, cinstirea acestora etc. pentru sfinții necanonizați? Cum răspunde părintele W. la aceste **fapte**?

„Vă erijați în ce nu sunteți, părinte! [sic! n.n.]
*Sunteți valoros, dar vă amestecați peste rânduielile
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE [SIC! n.n.] Pentru*

pace și prudență există multă înțelegere pentru aceste abateri, dar nu înseamnă că nu sunt abateri.”³⁷
???????????

Prezentarea unor fapte înseamnă „erijare”?!?!

Deci, după ce părintele W. cere, pretinde, stăruie să dau un material despre rânduielile Bisericii privind canonizarea; după ce, deși aveam multe alte lucruri de făcut, ascult și fac materialul; după ce am răbdare să răspund la acuzații, insinuări, repetări nesfârșite de afirmații total neargumentate, aflu că m-am „erijat în ce nu sunt”. Ce-i drept, aflu și că sunt „valoros” (iarăși, ca de atâtea ori, fără nicio argumentație sau precizare, doar ca o îndulcire după nenumărate acuzații extrem de grave). Dar și că m-aș amesteca „peste rânduielile BISERICII ORTODOXE ROMÂNE”. Asta cu toate că în discuția de față, paradoxal, **sunt singurul care a citat, prezentat și susținut Hotărârile Sfântului Sinod privitoare la canonizarea sfinților!** În vreme ce Părintele W. susține că prevederile Sfântului Sinod privitoare la canonizarea sfinților contrazic învățătura Bisericii! În vreme ce consultarea amintitelor hotărâri, a actelor de canonizare a Sfinților Români sau a ÎPS. Laurențiu Streza, Președintele Comisiei de canonizare a Sfântului Sinod, i-ar fi arătat clar că *icoanele și rugăciunile* sfinților necanonizați au fost privite de Sfântul Sinod, deja de mai multe ori, ca *mărturie a evlaviei populare și argument pentru canonizarea sfinților!* Poziție a Sfântului Sinod pe ca-

³⁷ Amenințarea strecurată aici am primit-o ca pe o binecuvântare de la Dumnezeu. Mi-am adus aminte de cei din administrație care l-au amenințat pe Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa cu sancțiuni dacă mai vorbește împotriva regimului comunist. Ca și atunci, și acum mărturisirea credinței este prigonită și de unii din lăuntrul Bisericii. Slavă lui Dumnezeu pentru toate!

re pr. W. o contrazice categoric, ba chiar o osândește!
Foarte gravă este și o afirmație făcută de același preot drept replică la fraza mea

„Regulile Bisericii noastre INCLUD, nu exclud evlavia populară (cultul spontan).”

Ce răspunde Părintele W.?

„*Includ, dar nu o zgândăre.*”

Eclesiologic această scurtă frază este **extrem de problematică**.

Evlavia populară sau cultul spontan, după cum arată lucrările teologice aprobate de Sfântul Sinod și înseși *Hotărârile 4255/2002 și 5085/2002 ale Sfântului Sinod* și alte acte sinodale, reprezintă o **manifestare a Bisericii**, adică a oricui este membru al acesteia: mirean, monah, diacon, preot, episcop etc. **Nu** există în Biserică două tabere, două lumi paralele, una care să aibă dreptul la evlavie populară și cult spontan, iar alta care să nu aibă acest drept și să fie în poziția de „observator neimplicat”. Nu există în Biserica lui Dumnezeu o parte care să aibă obligația de a sta încremenită, fără implicare de evlavie sau cinstire – a sfinților, a Maicii Domnului, a Îngerilor, a lui Dumnezeu etc. – sub indiferent ce pretext. Consecințele dogmatice ale unei asemenea idei sunt de o gravitate extremă. Ele cuprind și ideea că există o stare de „obiectivitate” ce ar fi superioară trăirii duhovnicești – pentru că cinstirea sfinților, a Maicii Domnului, a îngerilor, a lui Dumnezeu etc. sunt esențiale, imanente, trăirii duhovnicești. În Ortodoxie este imposibil de gândit o cale de sfințire, o stare de sfințenie, în care să nu existe implicarea în evlavie. A considera implicarea

unui cleric, monah sau mirean în evlavie populară, în cultul spontan, ca „zgândărire” a acestora, ca act incorect, interzis, înseamnă a rupe Biserica într-o parte evlavioasă și una care este mai presus de evlavie. Asemenea concluzii – care teologic sunt, categoric, *erezii* – apar obligatoriu din concepția celor două părți, una care poate să manifeste *cult spontan și/sau evlavie populară*, alta care, dacă face așa ceva, este acuzată de *zgândărire a evlaviei populare* și chiar de lucruri mai grave.

Părintele W. revine, din păcate, la această afirmație, de mai multe ori. O afirmație delicat spus străină Ortodoxiei, care contrazice dogmatica ortodoxă în puncte esențiale, care distruge eclesiologia ortodoxă³⁸.

Trecând peste alte asemenea afirmații nesuținute teologic prin nimic, peste alte acuzații, insinuări etc., mă întorc la un comentariu al părintelui W. din care am mai citat:

„Sfinții au puterea primită de la Dumnezeu să iasă la iveală și prin beton (cazul Neamț)... Nu mi se pare corectă modalitatea asta, procedura hei-rupistă practică de o vreme în România. Părintele Justin nu are nevoie de forțarea lucrurilor. El e sfânt, încă netrecut în calendar și cred că el e supărat că în România sfințenia lui e împărțită între popor și sinod.”

I-am răspuns:

³⁸ A se vedea, ca sinteză eclesiologică elementară, articolul *Sinteză eclesiologică*, de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Studii Teologice*, nr. 5-6 (1955), pp. 267-284. Lucruri pe care marele teolog – și mucenic – român le prezintă ca esențiale, definitorii pentru Biserică, sunt negate de părintele W. în mod repetat.

„Sfinții au vorbit. Repetat³⁹. Prin minuni nenumărate. Făcute de moaștele sfinților închisorilor de atâta vreme. La Iași au vorbit din nou, începând cu Sfânta Muceniță Ecaterina și încheind cu Părintele Justin Pârvu. Dacă ei se mărturisesc prin minuni, încercarea de a-i reduce la tăcere este luptă cu ei. Nu eu am revărsat mireasmă și mir la Iași, ci sfinții. În fața a 200 de oameni și a camerelor de filmat. Deci voia lor, inclusiv a Sfintei Ecaterina, a Sfinților Apostoli și a Părintelui Justin este să fie cunoscuți și recunoscuți. Ceea ce înseamnă că avem mare nevoie de ei.”

Acesta este un adevăr clar, incontestabil. Cel puțin pentru cine vrea să vadă adevărul.

Faptul că sfinții închisorilor fac insistent minuni spune totul. Fac minuni și în țară, și în străinătate. Moaștele ajunse din România în Grecia, SUA, Ierusalim și multe alte locuri *revărsă mir* și acolo, *vindecă* și acolo, *dăruiesc mireasmă* și acolo, *aduc mângâiere și întărire* și acolo. A acuza organizatorii unei conferințe de „foame de moaște” (neortodoxă exprimare!) și de „zgândărire a evlaviei populare” (ca și când nu ar fi vorba despre evlavie *lor!*) este cu atât mai ridicol și neortodox cu cât minunile de la Iași se repetă în multe părți ale lumii.

Să admiți că **Dumnezeu** este cel care dă putere sfinților să treacă și prin beton, dar să **refuzi să bagi**

³⁹ Minunea revărsării de mir de la Iași din 19 Martie 2019 nu este prima, s-a repetat de mai multe ori de-a lungul anilor. Ceea ce a fost nou acum a fost faptul că au început să izvorască mir și din moaștele Sfintei Mucenițe Ecaterina – care au fost aduse pentru prima dată la conferința despre sfinții închisorilor, iar la sfârșit, pentru prima oară, a izvorât mir icoana Părintelui Justin (A se vedea și *Părintele Justin și sfinții Închisorilor. 19.03.19.*)

în seamă zeci și sute de minuni clare este total absurd.

Și în cazul sfântului necunoscut de la Neamț, și în cazul sfinților din prigoanele comuniste avem **exact aceeași situație**: un regim politic anti-creștin, care împinge Biserica la marginea societății și chiar în ilegalitate, care neagă sfințenia sfinților și chiar existența lor! Și în cazul sfântului necunoscut de la Neamț, și în cazul sfinților din prigoanele comuniste **Dumnezeu** folosește minunea pentru a **Se** mărturisi prin sfinții Săi.

Să recunoști sfințenia Părintelui Justin Pârvu, a Părintelui Ilie Cleopa, a Părintelui Arsenie Papacioc etc. etc., dar să te opui *faptelor* pe care ei le-au făcut pentru sfinții închisorilor – și pentru alți sfinți români necanonizați – este de fapt împotrivire față de cei pe care spui că îi crezi sfinți!

Ce a făcut Părintele Justin Pârvu, încuviințat, sprijinit, însoțit de ceilalți supraviețuitori ai prigoanelor comuniste?

1. I-a mărturisit pe mărturisitorii din aceste prigoane ca sfinți și martiri; public, de la amvon, în predici la Sfânta Liturghie sau la Sfântul Maslu, la ierurgii, în cateheze și, pe scurt, în orice împrejurare publică, liturgică sau nu.

2. A mărturisit neîncetat suferințele lor, credința lor, viața lor; le-a căutat, le-a adunat, le-a tipărit și răspândit cuvintele.

3. A ridicat în cinstea lor biserici și mănăstiri.

4. Le-a căutat moaștele, le-a scos din pământ ca pe niște sfinte comori, le-a cinstit în chilia sa, le-a dat spre închinare în biserică (în biserici); în țară și peste hotare.

5. A încurajat facerea de icoane ale sfinților închisorilor; le-a răspândit, în țară și peste hotare.

6. A binecuvântat și a slujit *Acatistul Sfinților din Închisori* atât în fața icoanelor sfinților din prigoanele comuniste cât și în fața moaștelor acestora.

7. A mărturisit public, deschis, repetat, minunile săvârșite de sfinții închisorilor prin moaștele lor, prin icoanele, rugăciunile și acatistele ce le-au fost făcute.

Sunt, toate aceste acte, cele pe care evlavia populară și cultul spontan le-au cuprins totdeauna, din primele veacuri creștine și până astăzi. Care au fost practicate pretutindeni de toți creștinii ortodocși.

Că Sfântul Sinod trebuie să cerceteze temeinic și minunile, și viețile celor știuți – de fapt, de toți – ca sfinți, este adevărat. Că Sfântul Sinod este sub apăsarea unui regim anti-ortodox, a torționarilor și continuatorilor acestora, că trebuie să cumpănească bine pașii pe care îi face, este adevărat. Sunt lucruri pe care le înțelege orice român care nu este îndoctrinat de neomarxism, de tendințe schismatice etc.

Ca să se ajungă la contrabalansarea presiunii bolșevice, pentru ca împotrivirea urmașilor torționarilor la canonizarea sfinților închisorilor să fie biruită, este nevoie și de minunile sfinților, și de evlavia populară față de aceștia.

Catolicismul beneficiază de uriașa forță economică, politică și diplomatică a Vaticanului. Care a biruit presiunea politicianismului și i-a permis să canonizeze o serie de mărturisitori ai catolicismului din vremea prigoanelor comuniste.

Eu cred că Iași, 19.03.19 marchează, prin minunile săvârșite, un sprijin dumnezeiesc pentru ca Sfântul Sinod să poată, în sfârșit, să canonizeze măcar câțiva dintre martirii Ortodoxiei Românești. Poate un Nicolae

Popoviciu, un Irineu Mihălcescu, un Grigore Leu sau altul/alții dintre ierarhii mucenici. Poate un Ilarion Felea, un Daniil Sandu Tudor, un Ilie Cleopa, un Dumitru Stăniloae sau altul/alții dintre preoții mucenici. Poate alții.

Da, se ridică noi și noi prigoane împotriva sfinților închisorilor.

Dar această lucrare anti-ortodoxă a fost prezisă chiar de ei! Și tot ei au prezis că vor fi alături de noi și **împreună vom birui.**

Împreună.

Aici este cheia biruinței.

Negarea sau ignorarea minunilor sfinților închisorilor, amândouă practici necanonice, care încalcă învățătura Bisericii, nu sunt sprijin, ci sabotare a Sfântului Sinod, a Comisiei pentru canonizări, a Bisericii⁴⁰.

Este vremea să ne aducem aminte că fiecare dintre noi are datoria de a sprijini Biserica.

Prea adesea mirenii așteaptă totul de la preoți, preoții de la administrația bisericească și aceasta de la ierarhie. Este o situație dezechilibrată, o piramidă cu toată greutatea apăsând pe vârf; dacă nu ar ține-o harul lui Dumnezeu, s-ar zdrobi cu totul. (Și s-a întâmplat asemenea nenorocire, de pildă cu Biserica din Turcia anilor 1919-1923.)

Să ne ajute Dumnezeu să îi împlinim voia, uniți, Biserică vie a Duhului Sfânt! Amin!

Pr. Dr. Mihai-Andrei Aldea

P.S. A daug la acest material un cuvânt al Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, Daniel:

⁴⁰ La fel de necanonică este și îngroparea moaștelor sfinților – ce se îngăduie *ca pogorământ* numai în anumite vremuri de prigoane mari.

„Majoritatea sfinților pe care îi cunoaștem au fost mai întâi cinstiți de popor, care a simțit lucrarea harului dumnezeiesc, iar Biserica a confirmat această sfințenie pe care Dumnezeu a dăruit-o sfinților și pe care poporul a simțit-o duhovnicește. Deci, Biserica nu dăruiește sfințenia, ci sfințenia vine de la Dumnezeu prin Biserică, dar și prin multele nevoințe ale sfinților. Biserica constată și proclamă sfințenia, adică în limbajul teologic, Biserica este cea care canonizează sfinți.” (Cf. Ursan, 2021)

Așezarea pe primul plan a evlaviei populare este, iată, un firesc al Bisericii lui Dumnezeu, o permanență teologică.

În ultima vreme am primit cuvânt, de la unii cunoscuți, că sunt membri ai administrației bisericești care urăsc moaștele sfinților mărturisitori din prigoanele comuniste. Și care le-ar vrea azvârlite în morminte din cimitirele comune – alături de atei, sinucigași, păgâni, eretici –, sau chiar nimicite prin foc – precum voiau antihriștii sovietici și alții asemenea.

Pare de necrezut, pentru că orice membru al administrației bisericești **trebuie** să fie un bun credincios – ca să nu mai amintim de mărturisirea și apărarea credinței ce sunt datorie fundamentală a clericilor.

Mai curând ar fi de bănuțit o neînțelegere.

Pe de-o parte, că sunt în administrație unii care deși nu au cunoștințele trebuincioase despre cinstirea sfinților (deci și a moaștelor), sunt ispitiți de mândrie să se pronunțe. Și, de obicei, când vorbim despre ce nu știm, greșim.

Pe de altă parte, că dragostea față de sfinți i-a făcut prea sensibili pe cinstitorii acestora. Care au simțit unele nepricepute păreri administrative ca pe o nouă prigoană comunistă.

Pentru pacea Bisericii și buna așezare a noastră în Duhul Sfânt, am adăugat, prin urmare, un mic material despre cinstirea moaștelor. În temeiul învățăturii Bisericii (din veac). Și cu un accent asupra sfinților necanonizați – așa cum i-a văzut și cinstit Biserica de la începuturi până astăzi.

Să ne fie spre mântuire!

Cinstirea moaștelor

Aceasta este o neașteptată adăugire la lămuririle ceva mai vechi privind cinstirea și canonizarea sfinților.

În ultimii ani, în părțile Bisericii mai/prea apropiate de politic, s-a ivit ideea anti-ortodoxă a „îngropării moaștelor până la canonizarea sfinților”. Și pentru această idee sectantă se aduc pe post de argumente numai emoții. Nici vorbă despre vreun canon, nici urmă de raportare la istoria Bisericii, deci la via și adevărata Tradiție.

Dureros este că asemenea idei apar la unii din administrația Bisericii; adică la cei care, apropiați de episcopi, ar trebui să știe mai bine.

Ca urmare, hai să vedem care este **mărturia din veac a Bisericii** față de **cinstirea moaștelor**.

Începem cu Sfântul Mitropolit Dosoftei al Moldovei.

Acesta a fost canonizat în 2005. Fapt care arată că Sfântul Sinod al Bisericii din România a socotit viața și lucrarea sa de mare folos **pentru cei de astăzi**.

Printre altele, Sfântul Mitropolit Dosoftei

„A scris despre sfinții Partenie și Rafael de la Agapia Veche, despre sfinții de la Tazlău, de la Bisericiani sau din alte zone, ale căror sfinte moaște le-a văzut cu ochii lui. Unele dintre acestea, povestește mitropolitul Dosoftei, erau adăpostite în sicrie săpate în trunchiuri de brad, în fața cărora oamenii se închinau cu multă evlavie.

În canonizarea acestor sfinți de către Biserica Ortodoxă Română, un rol fundamental l-au avut descrierile făcute de mitropolitul Dosoftei.”

(Foaia duminicală a Parohiei „Învierea Domnului”, Iași, nr. 873/13 Decembrie 2020, Anul XVIII

(Nr. 11), pp.1-2; materialul este luat după articolul *Sfântul Dosoftei, mitropolitul Moldovei: Un sfânt în slujba limbii române*, din Ziarul *Lumina*, 12 Decembrie 2011⁴¹)

Site-ul oficial al agenției de știri a Patriarhiei, basilica.ro, ne spune:

„Între anii 1682-1686 a tradus după izvoare grecești și slavone și a tipărit în limba română *Viața și petrecerea sfinților*, în patru volume. Lucrarea a rămas neterminată din cauza plecării forțate în Polonia.

Această carte deosebit de necesară pentru folosul duhovnicesc al Bisericii arată darul de mare cărturar al mitropolitului Dosoftei, dar și dragostea sa pentru sfinți și pentru sfințenie.

De aceea, el scrie despre sfinți cuvioși români pe care i-a cunoscut personal și despre alții pe care poporul îi cinstea cu multă evlavie: «Dară tocma și din rumâni mulți sfinți sânt, carii am și văzut viața și traiul lor, dară nu s-au căutat, fără numai Daniil de Voroneț și Rafail de Agapia, i-am sărutat și svintele moștii».⁴²

După cum se poate vedea, Sfântul Sinod primește cinstirea moaștelor practică de Sfântul Mitropolit Dosoftei, de credincioșii, monahii și clericii din vremea

⁴¹ Care, paradoxal, lipsește de pe site-ul oficial al ziarului, după cum se poate vedea printr-o căutare ca aceasta: ziarullumina.ro/search/dosoftei-2.html?search_location=doar_titlu&search_criteria=oricare_cuvant (ultima accesare 17 Noiembrie 2023).

⁴² Cf. <https://basilica.ro/calendar-ortodox-13-decembrie/> accesat ultima dată pe 21 Noiembrie 2023.

acestui (și nici nu putea face altfel, de vreme ce **aceasta** este învățătura Bisericii din veac).

Pe scurt, se arată în aceste rânduri că se cinstesc moaștele sfinților – martiri, cuvioși sau alții – prin așezarea lor în locuri dedicate sau în biserici, precum și prin sărutare.

Și Sfântul Dosoftei, și Sfântul Sinod al BOR, primesc fără șovăire **cinstirea populară a moaștelor sfinților**, indiferent dacă aceștia au fost canonizați sau nu. Căci, după toată istoria Bisericii, atâta vreme cât un creștin răposat nu este **osândit de Biserică**, cinstirea lui ca sfânt este liberă. Ceea ce cuprinde și relicvele sau moaștele rămase de la acesta.

Aceeași purtare o găsim și la creștinii primelor veacuri:

„Biserica a cinstit din primele timpuri osemintele mucenicilor, adunându-le cu grijă și zidind altarele bisericilor peste ele, iar mai târziu tradiția s-a păstrat...” (Braniște și Braniște, 2001:308)

„Dintre lucrurile sfinte care stau în legătură cu sfinții, cinstim mai întâi sfintele moaște, pentru că ele conțin aceleași daruri ca sfinții în timpul vieții.” (Vanca, 2005:22)

„După încetarea persecuțiilor, în atmosfera de libertate nou creată de Constantin cel Mare numărul sărbătorilor crește. Sunt adăugate în calendar diferite evenimente locale, ca târnosirea unor biserici (cum este cazul Schimbării la Față, sărbătoare introdusă ca urmare a sfințirii unor biserici pe Muntele Tabor 73), a îngropării unor episcopi cu faimă (depositiones) sau a mutării moaștelor lor în biserici dedicate.” (Vanca, 2005:63)

„Se știe că în epoca pre-iconoclastă exista obiceiul (negeneralizat și neobligatoriu), de a pune în Sfânta Masă părțile din moaștele martirilor. Această practică își are originea încă în creștinismul primar și mai ales în epoca persecuțiilor când, drept loc pentru Sfânta Masă erau preferate mormintele martirilor.” (Pruteanu 2006:20)

Vom sublinia faptul că toate lucrările din care cităm sunt tipărite cu binecuvântarea Sfântului Sinod, ori a unuia sau altuia dintre ierarhii ce îl alcătuiesc. Mai mult, o parte dintre ele sunt manuale folosite în facultățile de teologie ortodoxă din România⁴³.

Prin urmare, lucrurile pe care le înfățișăm sunt **principii fundamentale, fapte absolut limpezi, care ar trebui cunoscute de către orice teolog sau cleric român.**

Incultura ce pretinde că moaștele nu pot fi cinstite decât după canonizare este lipsită de orice scuză: adevărul a fost arătat repetat în cursurile și manualele de seminar și facultate ortodoxă.

Cinstirea sfințelor moaște a fost o practică absolut firească încă de la începuturile Bisericii. Multe dintre forme pot să pară surprinzătoare în România de astăzi – în care urmele comunismului sunt încă adânci. Iată, de pildă, aceasta:

⁴³ Deși lucrările părintelui Petru Pruteanu pot să pară o excepție, vom sublinia următoarele: a) faptele înfățișate de Ps. Petru Pruteanu apar și în lucrări apărute în România, cu binecuvântarea Sfântului Sinod (precum *Liturgica generală* pentru facultățile de teologie a Pr. Ene Braniște); b) lucrările Ps. Petre Pruteanu sunt binecunoscute în România; c) Ps. Petru Pruteanu este episcop canonic, membru al unui sinod local cu care BOR este în comuniune.

„**Panaghia** ... își are originea de la primii creștini, care purtau la gât moaște ale sfinților.” (Pruțeanu 2006:35)

Practica aceasta – de a purta la gât sfinte moaște – a scăzut până la/spre dispariție în România comunistă (1946-prezent). Dar este vie în toată Biserica Universală, din Sinai ori Egipt în Rusia, din SUA în Grecia etc.

Bineînțeles, la început erau căutate mai ales moaștele martirilor. Creștinii erau sub neîncetata amenințare a morții pentru credință. Ca urmare, cei care deja mărturisiseră erau cele mai bune călăuze și cei mai buni ocrotitori.

Acolo unde primejdia aceasta a scăzut, a crescut evlavia față de **toți** sfinții – chipuri ale călătoriei mântuitoare către Ceruri. Și, prin urmare, se purtau la gât moaște și ale sfinților ce nu erau mucenici.

Merită **înțeles faptul** că totdeauna creștinii au cinstit îndată sfinții mucenici. Și au cinstit îndată moaștele lor. Adică în toată istoria Bisericii **nu** există vreo „vreme de așteptare” sau „vreme de limpezire” pentru mucenici. Doar atunci când există îndoială asupra ortodoxiei lor episcopii locului **pot** să ceară oprirea venerării lor. Altfel, **este datoria sfântă a creștinilor să îi cinstească pe martiri îndată ce aceștia și-au căpătat cununa muceniciei.**

Acest lucru era cunoscut tuturor în trecut – și ne-am aștepta să fie și mai binecunoscut astăzi.

În 1935, în cuvântul său despre **martiriul lui Horea** (și Cloșca), N. Buta scria:

„Exista însă o a treia lume, a *Ardealului străvechiu, românesc și majoritar*, pentru care groaznicul supliciu nu era o *osândă rușinoasă*, ci punctul culmi-

nant al unei mucenicii luminoase, care amintea tăria de suflet a victimelor de odinioară ale împăratului Dioclețian. Pentru acest Ardeal, mut de mai multe veacuri, care se hrănea, cel mult, cu *Viețile sfinților* tipărite cu slove chirilice, **zdrobirea trupurilor echivala cu o canonizare** [s.n.]. Cu un *praznic spiritual*, de care sunt vrednici numai *aleșii lui Dumnezeu*.” (N. Buta, *Horia. Tâlcul unei comemorări*, „Glasul Românesc”, Nr. 2/1935, p. 66)⁴⁴

Actele Martirilor și Viețile Sfinților sunt în această privință o mărturie neclintită.

Pentru meleagurile noastre, merită să amintim câteva rânduri din *Patericul românesc*, publicat de arhimandritul Ioanichie Bălan cu binecuvântarea (pe atunci) Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei (azi Patriarhul României)⁴⁵.

„În timpul păstoriei acestui fericit episcop, au fost martirizați pentru credința în Hristos zeci de creștini [...] ale căror sfinte moaște episcopul Efrem le răscumpăra, le îngropa în locuri tănuite, înălța biserici de lemn sau de piatră peste ele și rânduia preoți să slujească noaptea Sfânta Liturghie” (*op.cit.*:17)⁴⁶

⁴⁴ Reamintim că s-a propus repetat canonizarea martirilor Horea și Cloșca, deocamdată fără un răspuns din partea Sfântului Sinod... Un exemplu la Șandor, 1995:5.

⁴⁵ *Patericul românesc*, de Arhimandrit Ioanichie Bălan, tipărit cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, ediția a V-a, Editura Mănăstirii Sihăstria, 2005. Prima ediție a fost în 1990. Lucrarea a fost răspândită în întreaga Biserică Românească, fără să existe vreo rezervă sau critică ierarhică față de ea. Dimpotrivă, de-a lungul anilor a fost prezentă în pangarele catedralelor episcopale din întreaga țară, de la Iași la Timișoara și de la Oradea la București sau Constanța.

⁴⁶ Aceeași practică este mărturisită de opera citată la p. 18 pentru Sfinții Mucenici Tit și Gordian, episcopii Tomisului.

„Trupurile lor, devenite sfinte moaște, erau luate în grabă de către creștini și îngropate provizoriu în locuri de taină, cunoscute numai de ei. Noaptea mergeau la mormintele lor, le tămâiau, se rugau și aprindeau lumânări. Ei păstrau pe ascuns evlavia sfințelor moaște și scriau scurte biografii cu viața și pătimirea sfinților mucenici. Așa luau naștere actele martirice, iar martirii intrau în memoria creștinilor, în cultul Bisericii lui Hristos și în Sinaxarele ei.” (op.cit.:19)

„O grijă deosebită avea episcopul Tomisului, în această epocă, de moaștele sfinților uciși în Dacia Pontică pentru dragostea lui Hristos. El adună unele din aceste moaște în cripte martirice, peste care înălță biserici rotonde sau adevărate basilici și rânduiește preoți pentru pomenirea lor.” (op.cit.: 22-23)

„Așa s-a săvârșit Sfântul Mucenic Sava, dându-și fericitul său suflet în mâinile lui Hristos. [...] Moaștele sale au fost luate de creștini și de preotul Sansala și ascunse. Apoi, de frica goșilor, «au fost trecute din țara barbară în Romania» [...] la episcopul Ascholiu...” (op.cit.:24)

„... pornindu-se marea persecuție a lui Athanaric împotriva creștinilor, din anul 372, fericitul Nichita a fost prins de ostași în biserică, pe când slujea, și ars de viu în fața sfântului altar, după obiceiul goșilor, în ziua de 15 septembrie. Vina lui era că îi îndemna pe creștini să nu jertfească unui idol al goșilor, pe care îl purta într-o căruță, prin sate. Sfintele sale moaște, câte au mai rămas din foc, au fost adunate de creștini și cinstate cu mare evlavie.” (op.cit.:25)

Deși putem continua, credem că pildele citate sunt mai mult decât lămuritoare.

Se poate vedea aici exact respectarea tradiției amintite mai sus la (Braniște și Braniște, 2001:308) sau (Pruteanu, 2006:20). Moaștele, ascunse de prigonitori, **nu erau puse la un loc cu morții obișnuiți**. Dimpotrivă, chiar și îngropate spre a nu fi pângărite, erau *deosebite* și primeau închinare, tămâieri, jertfă de lumină, erau temelie pentru biserici, erau Altarul pe care se aducea Sfânta Jertfă etc.

În acest context se judecă adevărul afirmației că „îngroparea moaștelor în cimitirele comune este totuna cu îngroparea Sfintei Împărtășanii în același loc”!

Este, adică, o practică blasfemiatoare, anti-creștină, anti-ortodoxă.

Iarși se poate vedea că **cinstirea moaștelor sfinților este datoria creștinilor**. Și, dimpotrivă, **nu** este un privilegiu care se acordă de către cineva din administrație. **Singura** limitare a cinstirii moaștelor (atâta vreme cât este venerare, nu mai mult!) poate să fie *în cazul dovedirii de erezie, heterodoxie, viață întinată* etc. Adică atunci când episcopul, un sinod local sau unul ecumenic, în urma unei cercetări temeinice, vede că cel crezut sfânt este de fapt osândit (așa cum a fost cazul cu Origen). În lipsa unei asemenea osândiri atât cultul sfinților, cât și cinstirea moaștelor acestora **este o datorie canonică a creștinilor (mireni, monahi și clerici deopotrivă)**.

Ca urmare, se înțelege, **stau împotriva lui Dumnezeu și a Bisericii Sale** tentativele de reîngropare a moaștelor – fără să fie prigoană –, tentativele de (re)așezare a moaștelor în cimitire comune (la un loc cu sinucigașii, păgânii și alți osândiți), precum și tentativele de oprire a cinstirii moaștelor.

O dovadă limpede o avem în mărturia personală a multor sfinți.

Proorocul Elisei mai curând l-a înviat pe cel aruncat alături de el, decât să îl lase alături (IV Regi 13.20-21).

Minunile făcute la mormântul Sfântului Grigorie Decapolitul îi silesc pe monahi să îi scoată sfintele moaște: „le-au pus în biserică spre închinare și ajutorul tuturor” (Bălan, 2005:49). Minunile făcute de sfânt de câte ori i-au fost cinstite moaștele mărturisesc îndeajuns **datoria sacră a cinstirii sfintelor moaște**.⁴⁷

Asemenea, Sfânta Cuvioasă Paraschiva **nu** primește să rămână în pământ „ca cei care nu au nădejde”. Dimpotrivă, ea face numeroase minuni care, de asemenea, duc la scoaterea moaștelor sale ce sunt puse la închinare (*ibidem*: 57). Și aici avem aceeași mărturie ca cele de mai sus. Mai mult, chiar îngerii lui Dumnezeu mărturisesc împotriva amestecării moaștelor cu trupurile păcătoșilor! (*ibidem*:60)

Chiar și numai aceste două pilde ar fi de ajuns ca să îi înfricoșeze pe rătăciții care vor să pună moaștele în cimitire comune! Dar mai sunt multe asemenea mărturii în Biserica lui Dumnezeu!

Îl putem pune înainte, de asemenea, și pe Sfântul Dimitrie din Basarabi. Acesta a fost un văcar de pe valea Lomului⁴⁸, om simplu, care a pustnicit chiar pe valea râului strămoșesc. El s-a săvârșit din această viață chiar între cele două stânci unde și-a dus traiul sihăstresc. Și a stat acolo ca într-un *martiricon*, pe malul apelor la început, apoi sub acestea. Până când însuși sfântul s-a

⁴⁷ Să amintim că nu existase „canonizarea” Sfântului Grigorie Decapolitul. Evlavia populară față de acesta a fost primită de-a lungul vremii de către Biserică, ce l-a inclus astfel în sinaxare. Cinstirea sfinților **este datorie creștină** indiferent dacă aceștia sunt canonizați sau nu.

⁴⁸ Ținut românesc străvechi, ce păstrează numele tracic al râului și alte denumiri antice.

hotărât a ieși la lumină, cerând prin minune scoaterea moaștelor sale; făcând apoi, la cinstirea acestora de către creștini, și mai multe minuni (Bălan, 2005:67). Cinstirea moaștelor acestui sfânt a fost făcută în temeiul evlaviei populare secole întregi. Cuprinzând această evlavie diaconi, preoți și episcopi, fără deosebire. Fiecare a adus Sfântului Dimitrie cel Nou cinstire după a sa putere și pricepere. Și abia din 1950 a avut loc rânduiala canonizării acestui sfânt. Care nu a fost „trecere în rândul sfinților”, cum eterodox se exprimă mulți; a fost „trecere în rândul sfinților cinstiți de întreaga Biserică Ortodoxă Română”. Adică a fost o „generalizare a cultului”, în locul cultului local de până atunci (Florea, I, 2018:6-7).

Asemănătoare este și lucrarea Sfântului Ioan Iacob Hozevitul (Bălan, 2005:615-616) (Budui, 2022)⁴⁹, dar și a multor alți oameni iubiți de Dumnezeu pentru dragostea lor de Dumnezeu.

Vedem, prin urmare, atât în vechime cât și în modernitate, că scoaterea moaștelor sfinților **se face îndată ce se cunoaște sfințenia lor**. Că **nu** se așteaptă canonizarea, așa cum greșit se crede de către unii care nu au cercetat – sau care se supun unor ideologii protestante anti-ortodoxe. Canonizarea poate să vină (ca în cazul sfinților amintiți aici), sau nu (ca în cazul Sfântului Prooroc Elisei, al Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, al Sfântului Mare Mucenic Gheorghe etc.). Biserica are drept Conducător Suprem pe Dumnezeu Omul, Iisus Hristos. Ca urmare mijloacele ei de mân-

⁴⁹ Se poate vedea acolo că Sfântul Ioan Iacob și-a scos moaștele la lumină prin minuni și a avut loc cinstirea lor „la vedere” încă din 1980, chiar dacă Sfântul Sinod l-a canonizat în 1992. Cinstirea moaștelor a fost, de altfel, **unul dintre criteriile canonizării** – căci **așa** este rânduiala Bisericii lui Dumnezeu din veac.

tuire și sfințire, ca și cele de cinstire sau venerare, sunt mult mai multe (și, uneori, neașteptate) decât poate cuprinde gândirea birocratică. De aceea, din vechime, administrația bisericească se subordonează Bisericii și lui Dumnezeu, iar nu Dumnezeu și Biserica administrației. Cine uită aceasta, făcându-și idol din birocrație și lepădându-se, implicit, de Dumnezeu, nu slujește Biserica, ci lucrează împotriva ei. Căci prin lucrarea sa depărtează Biserica de Stăpânul și Capul ei.

Să ne aducem aici aminte de farisei și de lucrarea lor. Căci până și fariseii zideau morminte deosebite proorocilor și dreptilor; iar Iisus nu-i ceartă pentru asta, dimpotrivă, arată că aceasta este fapta dreptății – răutatea lor era că se identificau cu prigonitorii, conștient sau nu (Matei 23.27-31). Aceasta se mărturisește și de către Dumnezeieștii Părinți, căci, spune Sfântul Ioan Gură de Aur,

„Hristos nu spune: *Vai!* pentru că fariseii și cărturarii zidesc mormintele profeților [...], Hristos le osândește gândul cu care zideau mormintele profeților; căci nu le zideau ca să cinstească pe cei uciși, ci ca să se laude cu aceste ucideri.”

(Sfântul Ioan Gură de Aur, 1994:837).

Deci dacă până și fariseii făceau această lucrare ca să pară drepti, cu cât mai mult se cuvine creștinilor să facă ce este drept!

Ca urmare, să lepădăm împietrirea ce ne desparte de Dumnezeu; căci litera ucide, iar Duhul face viu. Și precum până acum Duhul Sfânt a mărturisit cele pe care le-am văzut mai sus, la fel o va face în veci. Căci Dumnezeu Același este, ieri, astăzi și în veșnicie!

Să cinstim sfintele moaște ale mărturisitorilor din prigoanele comuniste!

Să îi cinstim pe acești sfinți, care s-au învrednicit de atât de mari și îndelungi chinuri, dar și de harul care i-a dus peste acestea în împărăția cerurilor!

Căci altfel ne vom face părtași ucigașilor lui Hristos, în loc să fim Lui părtași, Lui și Ucenicilor Săi!

Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!

Un ultim cuvânt

Multe biserici locale au suferit nespuse din pricina regimurilor de stânga vechi și noi.

De stânga au fost și sunt nazismul (prescurtare de la Național-Socialism⁵⁰) ori fascismul, dar și comunismul, socialismul și alte forme similare.

Ca urmare, Biserica a fost prigonită sub Hitler sau Mussolini, Dej sau Ceaușescu, Stalin sau Gorbaciov etc.

Dintre toate bisericile locale mai mari, Biserica Românească are un procent de martiri comparabil cu al Bisericii din Rusia ori Ucraina, dar... **este pe ultimul loc în lume la canonizarea sfinților din vremea prigoanelor comuniste (stângiste)!**

Biserica Georgiei (Gruziei) i-a canonizat pe **toți martirii prigoanelor comuniste**, dintre care sute cu numele lor (o parte clerici, o parte mireni sau călugări).

Biserica Bielorusiei a canonizat peste **o mie** de martiri din vremea prigoanelor comuniste.

Biserica Ucrainei canonizase numai până în 2005 **peste două sute de martiri** din aceeași vreme.

⁵⁰ Adică un socialism **regionalist**, pretins „naționalist”, dar în fapt total anti-național. Căci *naționalist* este un regim care se întemeiază pe tradițiile naționale, după principiul „cele rele să se spele, cele bune să se adune”. Un regim care inventează „o nouă națiune”, cu noi valori, indiferent că îi zice „noii națiuni” „română”, „germană”, „italiană”, „chineză” etc. este un dușman al națiunii pe care pretinde că o reprezintă. Ca urmare, formele pretins naționaliste ori patriotice ale Stângii sunt în fapt **regionaliste**. Și aparțin de grupuri ce nu vor să se supună unor centre de Stânga din alte părți, ci să domnească tiranic, fără concurență, peste cei pe care i-au prins în gheare.

Biserica Sârbească **sărbătorește peste un milion de martiri uciși de ustași, naziști și comuniști.**

Biserica Rusiei a canonizat **cca. 3000 dintre martirii prigoanelor comuniste după nume.**
Etc.

Cităm:

„... numărul actelor de canonizare adoptate de către Biserica Ortodoxă Română pentru sfinții din cuprinsul său din ultimele două milenii este cel mai mic în comparație cu oricare altă Biserică Ortodoxă locală, iar ca număr de sfinți ai săi din secolul XX recunoscuți se situează pe ultimul loc în lume.”
(Cubreacov, 2015)

Aceeași sursă mai spune, cutremurător, dar adevărat, că

„În tabloul hagiografic de ansamblu al Ortodoxiei din secolul XX, așa cum ni se înfățișează el oficial, Biserica Ortodoxă Română lipsește cu desăvârșire. Mii și mii de martiri și mărturisitori de alt neam, din secolul XX, recunoscuți de Bisericile lor, strălucesc pe firmamentul Ortodoxei, în jurul bucății de Cer rezervate neamului nostru. Alte sute de mii de sfinți de alt neam, din secolele anterioare, strălucesc pe partea de Cer a altor neamuri. Pe partea noastră de Cer nu strălucește încă niciun sfânt martir recunoscut, din crudul și sângerosul secol XX. Această absență este remarcată de toți neprietenii noștri. Este absența care reprezintă în sine un factor descurajant și slăbitor de credință pentru poporul ortodox român de pretutindeni.” (*ibidem*)

Până acum doi ani, Biserica din România rămăsese alături de cea din Bulgaria, una dintre ultimele **două biserici locale ce nu cinstesc deschis martirii prigoanelor comuniste**. Însă în 23 Ianuarie 2021 Mitropolitul Gabriel de Loveci a lansat acțiunea de canonizare a celor torturați și uciși pentru credință de regimul comunist. (Și, totodată, a Martirilor de la Satul Nou, uciși de Turci în 1876.⁵¹)

Ceea ce a lăsat Biserica Ortodoxă Română pe ultimul loc în Ortodoxie.

Lipsa canonizării unor martiri precum Horea și Cloșca (apărători ai *Legii Românești*, adică ai Ortodoxiei), a lui Mihai Viteazul (mucenic al Bisericii și al Neamului Românesc), a celor căzuți în luptele cu Otomanii ce voiau distrugerea Bisericii și islamizarea Românilor etc., este o durere și o rușine. Care apasă puternic asupra sufletelor românești din Țară și de peste hotare. Dar care este, desigur, prea puțin resimțită de restul Bisericii. Pentru că, până la urmă, acestea sunt lupte pentru credință, ce țin foarte mult de istoria locală.

Însă prigoanele comuniste au cuprins întreaga planetă. Ele s-au manifestat și se manifestă, într-o formă sau alta, pretutindeni. Ca urmare, existența sau lipsa mărturisitorilor în aceste prigoane **este măsura stării Bisericii locale**. Colaboraționistii și trădătorii nu dau mucenici. Trăitorii în Dumnezeu, totdeauna.

Teoretic, abia în 2025, ar urma să înceapă (!!) canonizarea „unor mărturisitori și mari duhovnici misionari români din timpul comunismului” (Dumitrașcu, 2021). **Târziu**. Lista (Ursan, 2021) este de **o mare sărăcie**.

⁵¹ <https://orthochristian.com/136927.html>

De pildă, Mitropolia Munteniei și Dobrogei a propus doar două nume:

- Arhim. Sofian Boghiu (Starețul Mănăstirii Antim) și

- Pr. Dumitru Stăniloae.

Lipsește, în primul rând, Maria Stăniloae, soția mucenică a Părintelui Dumitru Stăniloae. Toate mărturiile arată credința ei deplină, frumoasa ascultare față de soțul ei, răbdarea în încercări grele (de la pierderea copilului până la răutățile comuniste). „Cine se aseamănă, se adună”, spun, cu dreptate, românii. Cea care i-a fost alături cu grație firească și credință nestrămutată sfântului ei soț este, de asemenea, sfântă. Și strălucește prin smerenia deplină – o floare tot mai rară în aceste vremuri de trufie. Într-o epocă ce ispitește pe fiecare cu trufia și dezbinarea, Maria Stăniloae este o pildă strălucitoare a femeii desăvârșite. **Canonizarea soților sfinți este o practică veșnică a Bisericii.**

Iar despărțirea Părintelui Dumitru de soția sa Maria este o încălcare a poruncii „ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă!”.

Lipsește, de asemenea, Episcopul Pavel din Regie (Aldea, 2019)⁵². Acesta a fost hirotonit episcop la cincizeci de ani, fiind îndrumătorul și ocrotitorul muncitorilor din această parte a Bucureștilor (Regie). A fost supravegheat și prigonit de regimul comunist fără încetare, de la instaurarea acestuia până la trecerea sa la Domnul în 1978. Cât de firesc ar fi fost ca alături de Părintele Dumitru și soția sa Maria, și de Arhimandritul Sofian Boghiu, să fi fost și Mărturisorul Ierarh Pavel!

Și am mai avea nume de amintit – căci nu doar

⁵² A se vedea și **Anexă**, în care este redat materialul privitor la Ierarhii martirizați în Prigoanele Comuniste.

Bucureștiul, ci Muntenia și Dobrogea au dat mulțime de martiri, de la Gogu Puiu până la Elisabeta Rizea (a cărei lipsă din listă e cutremurător de dureroasă).

Dar necazul cel mare este că neseriozitatea abordării listei dă de bănuț asupra consistenței demersului.

E greu de crezut că vor lucra cu seriozitate cei care au ignorat **rânduiala Bisericii de a canoniza împreună soții mărturisitori** (și, în fapt, **toți** soții care s-au sfințit și mântuit!).

Este greu de crezut că lipsa totală a ierarhilor din listă nu va avea repercusiuni duhovnicești – poate nevăzute, dar sigur nu lipsite de putere.

Martiriul Mitropolitului Irineu Mihălcescu este limpede documentat. Lucrarea pastorală uriașă a Ierarhului Nicolae al Oradiei, ca și torturile îndurate din partea „regimului”, sunt iarăși arhicunoscute. Cultul lor există în popor, contestări ale sfințeniei lor sunt aproape necunoscute (și vin din afara Bisericii).

Mă opresc aici din pildele de sfinți a căror lipsă din lista propusă pentru 2025 este la fel de ridicolă ca data îndepărtată aleasă pentru „începerea canonicării”.

E puțin, prea puțin. Și s-ar putea să fie prea târziu.

Biserica Ortodoxă Română este ultima dintre Bisericile locale în cinstirea sfinților din prigoanele comuniste.

Ultima!

Cel puțin la nivel oficial.

Căci și în Grecia, și în Rusia, și în Ucraina, și în Bielorusia, și în Polonia, și în Statele Unite ale Americii, aproape oriunde sunt ortodocși, sunt cinstitute și fac minuni **moaștele și icoanele sfinților români din prigoanele comuniste.**

Sfinții mărturisesc: cei care îi cinstesc primesc mari daruri de la Dumnezeu.

Iar necinstitorii?

De mult bine se lipsesc, dacă nu își agonisesc de-a dreptul osândă.

Să ne ajute bunul Dumnezeu să ne trezim înainte de a fi prea târziu, înainte ca sfinții români din prigoanele comuniste să își întoarcă fața de la noi!

ANEXE

Sfinții noștri ierarhi din prigoanele comuniste

Părintele Mihai-Andrei Aldea

M-am întrebat și eu, ca mulți alții, de ce n-au fost canonizați încă sfinții români din prigoanele comuniste. Dincolo de teoriile lumești care ar explica acest lucru, rămâne totuși o realitate duhovnicească, superioară. Iar aceasta cuprinde și faptul că sfinții martiri din vremea prigoanelor comuniste sunt sfinți mari, foarte mari, care au făcut și fac minuni uimitoare. Unii dintre ei au moaște întregi, alții au oase care împrăștie mireasmă plăcută și/sau picură mir, și unii și alții săvârșesc vindecări și alte minunate semne... Aceste lucruri, și altele asemenea, sunt dovezi de nebiruit ale puterii duhovnicești a sfinților mărturisitori din prigoanele comuniste. Putere care, după cum arată istoria Bisericii, este mai mult decât îndestulătoare pentru a birui ceea ce teoriile lumești găsesc drept explicație pentru întârzierea canonizării.

Și atunci?

După „ceva vreme” de întrebare și rugăciune, am înțeles, cred eu, cine întârzie canonizarea sfinților închisorilor.

De pe pământ – pentru că de aici izvorăște, de fapt, opreliștea – mirenii și preoții care-i cinstesc pe sfinții din prigoanele comuniste. Pare absurd, nu? De dincolo, chiar sfinții închisorilor. Și mai absurd, nu-i așa?

De fapt, nu, nu-i absurd. Ci chiar firesc: cei care opresc, în primul rând, canonizările, sunt sfinții din prigoanele comuniste. Și o fac din multa dragoste de Adevăr și din Dragostea cea adevărată ce împodobește pe toți sfinții. Ca să înțelegem lucrurile mai bine, cred că trebuie să începem de la atât de frumoasa campanie „Din temnițe spre sinaxare”. O campanie care își propune să ajute începerea canonizărilor atât de mult dorite de popor. O campanie în care sunt alături, ca primă propunere de trecere în calendar, trei sfinți mari: mireanul Valeriu Gafencu, preotul de mir Ilarion Felea, preotul călugăr (ieromonahul) Daniil de la Rarău. Toți trei, mărturisiți ca mari mucenici, care au avut o mare iubire față de oameni și o nesfârșită dragoste de Dumnezeu, care au fost cumplit chinuți pentru acestea și au răbdat neclintiți până la sfârșit.

Foarte potrivit aleși, într-adevăr, dacă...

Oare acum se înțelege de ce sfinții închisorilor sunt primii care țin, încă, în loc, propria lor canonizare?

Nu?

Chiar nu se vede că cei trei sfinți aleși ca pildă pentru toți ceilalți simt lipsa cuiva?

Avem aici un mirean, un preot de mir și un ieromonah. Minunat! Foarte bine! Dar unde este ierarhul?

Chiar înainte de începerea fățișă a prigoanei comuniste în România ierarhii Bisericii lui Hristos deja pătimeau. Abuzurile și ura soldaților și ofițerilor sovietici, ale noilor autorități de ocupație și colaboraționiste, ale întregului sistem ce voia să se instaureze au fost simțite nu doar de „masele populare” – ca să folosim o expresie a vremii – ci și, sau în primul rând, de vlădici.

Patriarhul Nicodim Munteanu a fost înlăturat din scaun, ținut sub strictă supraveghere, amenințat și

persecutat până la suspecta sa moarte din 27 februarie 1948.

Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei este alungat din scaun de sovietici pe 16 august 1947, pus în domiciliu forțat la Agapia și, după multe mărturii, ucis de sovietici în 3 aprilie 1948.

Episcopul Dunării de Jos, Cosma Petrovici, „retras” din scaun prin decret politic în 1947 și pus sub supraveghere, moare „întâmplător” tot în 1948, pe 16 decembrie.

„Din întâmplare”, în același an 1948 este scos din scaun episcopul Atanasie Dincă, fiind mutat prin mai multe locuri, sub supraveghere permanentă, până la moarte.

În același an, se înțelege, „din întâmplare”, este alungat și episcopul Pavel Șerpe, un episcop de numai cincizeci de ani, foarte iubit de muncitorii din Regie, pe care îi ajutase neîncetat, atât în necazurile cele mai obișnuite și mizere, cât și în supărările cu patronii. O asemenea legătură între cler și credincioși, dar mai ales între un episcop și muncitori, era cu totul insuportabilă sovieticilor și colaboraționiștilor din România ocupată. Încercările unor agenți bolșevici de a-l denigra sunt respinse cu mânie de muncitori. Îndepărtarea lui devine un obiectiv prioritar pentru comunism. Este trimis la Seminarul de la Neamț, alături de alți patru episcopi alungați de comuniști din scaunele lor. Mai târziu, Patriarhul Justinian recurge la ajutorul lui într-o lucrare plină de primejdii, aceea de a sprijini recuperarea Sfintei Mănăstiri de la Curtea de Argeș ocupată de prizonieri și preschimbată în „casă de odihnă”. Atât de adâncă și plină de dăruire a fost lucrarea acestui sfânt episcop, încât Securitatea, chiar și într-o vreme de teoretică destindere, a forțat retragerea lui din scaun.

Notele informative arată că a fost sub neîncetată su-praveghere și prigoană până la moartea sa, în 1978.

Episcopul Teodor Trandafir Scorobeț a trecut prin mai multe valuri de prigoană. Unul dintre ele a fost cel al autorităților ungurești din Transilvania ocupa-tă, care l-au trecut prin doi ani de chinuri în puș-căriile controlate de ei. Prigoana comunistă a fost și mai cumplită, episcopul martir fiind scos din scaun în același însângerat an 1948 și pur și simplu răpit de autoritățile bolșevice, pentru a fi înapoiat Bisericii... mort. Nu s-a oferit nicio lămurire, nici un act justifi-cativ, nimic. Acest sfânt ierarh al Bisericii Ortodoxe Române a fost înmormântat la Rășinari, adăugându-se astfel lungului șir de martiri ce a sfințit pământul Transilvaniei străbune.

Puțini știu astăzi că între Carpați și Alpi, în secolul I, a vestit Evanghelia unul dintre cei șaptezeci de ucenici ai Mântuitorului, Sfântul Apostol Andronic, numit uneori și episcopul sau apostolul Panoniei. Aradul, ale cărui rădăcini creștine încep astfel în vremuri apos-tolice, a fost binecuvântat în prigoanele comuniste ale secolului XX cu jertfa marelui ierarh martir Nicolae Popovici. În mai puțin de cinci ani de episcopat la Oradea – vorbim de primii săi ani aici – a făcut lucruri uimitoare. Peste 12.000 de oameni care trăiau în păcat au renunțat la acesta, primind Taina Cununiei. S-au zidit și sfințit 20 de biserici și case parohiale, s-au în-ceput multe altele și chiar catedrala din Oradea, au fost sprijiniți și s-au făcut instituții pentru sprijinirea celor săraci și loviți de nenorociri, s-au tipărit foi și cărți fo-lositoare de suflet... Uimitor de mult, cât nici nu se poa-te spune în câteva rânduri. Apoi a venit prima prigoană. Ocupanții hortiști l-au alungat în grabă pe vrednicul episcop. Dar acesta nu și-a părăsit credincioșii, ci, așez-zat la Beiuș, lângă noua, vremelnica și nedreapta fron-

tieră, i-a sprijinit din răspuțeri, spre furia barbarilor invadatori. Dincolo de alte osteneli și suferințe martirice ale acestui mare episcop al românilor, rămâne parcă mai presus de toate mărturisirea pe care a dat-o sub comunism, vreme de un sfert de secol. Atât între patru ochi, la sfātuire și spovedanie, dar și de față cu mulți martori, la Sfânta Liturghie și cu alte prilejuri, Mărturisitorul Episcop Nicolae Popovici a învățat poporul să se ferească de învățăturile nebunești ale comunismului, a dat pe față crimele ocupației sovietice și colaboraționiștilor, i-a mângâiat pe cei care fuseseră loviți, ei și familiile lor... Ura comunismului a fost pe măsura mărturiei lui. Arestat, bătut, „eliberat” de frica răscoalei poporului, dar pus sub pază la Sfânta Mănăstire Cheia, otrăvit de câteva ori, marele ierarh Nicolae al Oradei a fost ținut de Dumnezeu într-o lungă suferință mărturisitoare. S-a stins în aceeași detenție camuflată, la 20 octombrie 1960.

Alt mare ierarh al acelor vremi de prigoană împotriva Bisericii lui Hristos este Mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei. Și el a trecut și prin prigoana horthystă, înainte de a urca Golgota mărturisirii sub comunism. Acest fiu al Ardealului prin naștere a fost și un adevărat fiu și mai ales părinte al Moldovei. Dragostea sa față de preoții păstoriți a fost uimitor de mare, așa încât și-a pus neîncetat viața în primejdie pentru ei. Cu toate că acest lucru era interzis prin lege, a avut grijă să ajute familiile preoților arestați de prigonitori, să îi reprimească pe cei care – de multe ori pentru puțină vreme – erau eliberați, să ocrotească familiile preoților martirizați de autorități. A încercat să oprească pe preoți de la mărturisiri care să-i dea pe mâna prigonitorilor, mărturisind în locul lor chiar el, în catedrală și oriunde simțea că este nevoie. A propovăduit împotriva urii de clasă, pentru dragostea creș-

tină și păstrarea comorii credinței adevărate. A mărturisit împotriva colaboraționismului, împotriva pactizării cu sovieticii și comunismul, împotriva primirii „legilor drăcești” ale acestora (după propria exprimare). Declarat „dușman de prim ordin al regimului”, a fost ucis de comuniști, prin otrăvire, la 15 septembrie 1956. Dragostea poporului față de el era atât de mare, încât pur și simplu autoritățile nu au îndrăznit să ia pe față măsuri împotriva sa.

Mitropoliții Tit Simedrea și Visarion Puiu, episcopii Emilian Dumitru Antal, Valeriu Moglan, Grigore Leu și alții, sunt și ei printre ierarhii români ai Bisericii lui Hristos prigoniți și chiar uciși de autoritățile comuniste.

Este un șir cutremurător de mare de martiri, care arată o bucățică din suferințele cumplite ale Bisericii lui Hristos în vremea comunismului. Din acest șir se cuvine ca, pentru început, măcar unul dintre ierarhii mărturisitori să fie adăugați celor trei martiri din icoana campaniei „Din temnițe spre Sinaxare”. Abia atunci când aceasta se va săvârși, icoana va fi într-adevăr o icoană a mărturisirii Bisericii în vremea prigoanei comuniste, cuprinzând laolaltă pe cei ce împreună au suferit și mărturisit dreapta credință: ierarhi, ieromonahi, preoți de mir și mireni, Trupul lui Hristos.

O arătare minunată a părintelui Sofian de la Antim⁵³

Părintele Mihai Andrei Aldea

În închisori eram așa de bine păziți, așa de constrânși, că nu ne puteam gândi decât la Dumnezeu. De obicei, omul se roagă cu putere când este în ne-cazuri. Și închisorile erau cu adevărat niște mari ne-cazuri. Rugăciunile celor din închisori erau primite de Dumnezeu; cu toată mizeria, cu toată răutatea comandată împotriva sărmanilor deținuți, aveau toți o seninătate și o bucurie care nu se putea să vină decât de sus, de la Dumnezeu. Rugăciunile celor din închisori erau niște rugăciuni asemănătoare cu ale Sfinților Părinți din pustiu sau a atâtor martiri arși pe rug, care, arzând focul sub ei, erau veseli și mulțumeau lui Dumnezeu pentru această jertfă pe care o aduceau Sfinției Sale. Cam așa erau și aceste rugăciuni din închisori, pentru foarte mulți dintre deținuții politici. Pentru noi, cei de afară, zbuciumul lor, modul lor de viață ne sugerează gândul că e bine să ne smerim, să ne ostenim, să ducem o asceză— cât e posibil — prin post, prin rugăciune, prin metanii, prin iertarea insultelor pe care le primim în viață, prin răbdare fără cârtire și atunci rugăciunile noastre sunt primite înaintea lui Dumnezeu, așa ca ale celor din închisoare.

Părintele Sofian Boghiu

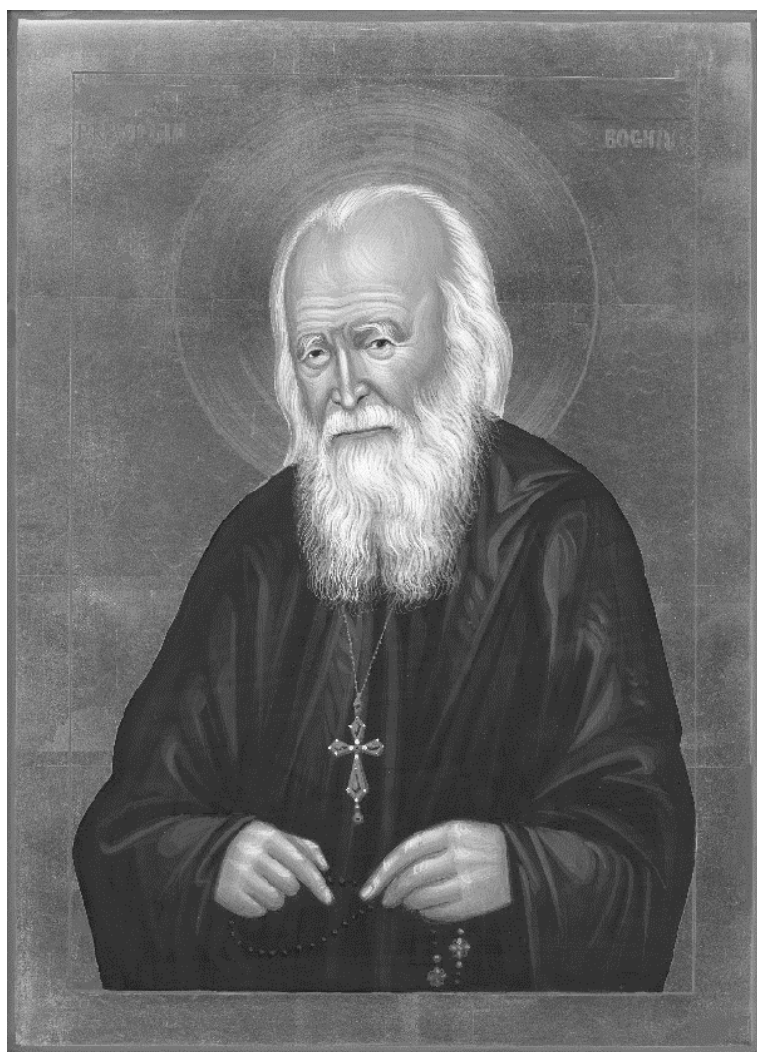
... O întâmplare de la noi de la biserică, legată de părintele Sofian Boghiu. La un an după ce a murit

⁵³ Fragment din conferința *Tu și Hristos*, București, 26 noiembrie 2007 (n. ed.).

părintele Sofian Boghiu, pentru că eu am mare evlavie la el – și pentru că știu că a fost un sfânt al nostru, cum, de altfel, au recunoscut-o deschis mulți, și dintre ierarhii noștri și dintre mireni care l-au cunoscut, – i-am făcut icoana. Nu i-am pictat-o eu, nu sunt pictor de icoane, am vorbit cu cineva și i-am făcut icoana și chiar la un an de zile, la Înălțarea Sfintei Cruci, de dimineață, înainte să începem slujba, foarte de dimineață, pe la șase și ceva, am sfințit icoana și mi-am lăsat-o acolo, lângă mine, în Sfântul Altar, ca s-o am aproape de inima mea.

Slujind singur într-o bisericuță foarte mică, este foarte greu. Pe de o parte, trebuie să primești pomelnicele, pe de cealaltă parte este firul slujbei care trebuie ținut și sunt toate rugăciunile care trebuie făcute, și de câte ori slujești singur este foarte greu. Însă, în acea Liturghie a fost foarte ușor. Parcă părintele era cu mine, așa am simțit eu: că părintele era cu mine și mă ajuta, pentru că am reușit să primesc liniștit toate pomelnicele, să le pomenesc pe toate – și pomelnice permanente avem ditamai teancul, acolo; am citit rugăciunile cu liniște și cu pace și totul a decurs uimitor, parcă timpul curgea altfel. A fost extraordinar!

La sfârșit, eram plin de fericire, când am ieșit la miruit, eram atât de plin de minunea acestei Liturghii care decursese ca nicio alta, fără nici cea mai mică umbră, desăvârșit. Numai că în timp ce miruiam, am văzut o credincioasă care plângea cu tristețe – nu din motivul că fusese pătrunsă de slujbă, ci de tristețe. Și m-am tulburat un pic și am întrebat-o: „Dar ce s-a întâmplat?” Cunoscând-o bine, știind că este o femeie foarte credincioasă, m-am întristat: „Ce este?” Și zice: „Părinte, eu am înnebunit!” A fost, bineînțeles, un șoc pentru mine și nu înțelegeam. Am luat-o deoparte: „Dar cum s-a întâmplat? Ce este? De ce credeți asta?”

Și îmi spune: „Părinte, eu am fost de față la înmormântarea părintelui Sofian, știu foarte bine că a murit, dar astăzi l-am văzut slujind în Sfântul Altar.” Pentru o clipă, m-am blocat. Pe urmă, i-am povestit ce s-a întâmplat. Am scos icoana din altar, care nu se vedea, o pusesem pentru sufletul meu. I-am scos icoana, i-am arătat-o. Nu s-a liniștit, a început să plângă și mai rău, încă nu era convinsă dacă era nălucire sau a înnebunit sau chiar s-a arătat sfântul – ca Danion cu visul cu Sfântul Nectarie⁵⁴ –, și eu am continuat să miruiesc.

Și la un moment dat vine o altă doamnă, tot credincioasă, dar care merge de obicei la o biserică din centru, unde-și are duhovnicul, mai rar vine la noi, și care era foarte fericită. Zice: „Părinte, așa de bucuroasă sunt! Mi-a spus cineva că a murit părintele Sofian, și când l-am văzut slujind azi, la noi în biserică, am fost așa de fericită!” Acuma, eu am fost într-un moment foarte dificil, pentru că, în momentul în care am încercat să-i explic că totuși părintele Sofian a murit, se uita la mine ciudat, mă credea pe mine nebun. Și a trebuit să o duc la doamna cealaltă, ca să le pun față în față, să se liniștească între ele.

Am vrut să spun acest lucru pentru că povestea *Arătarea minunată* (din volumul *Taina iubirii. Povești pentru copiii mari și mici* – de Danion Vasile) este, de fapt, un lucru care se întâmplă. Și pentru că, într-adevăr, sfinții lucrează în zilele noastre. Pentru că și noi avem sfinți care lucrează și fac minuni, chiar dintre cei pe care poate i-am cunoscut și i-am văzut, și poate tocmai de aceea nu știm să-i apreciem la adevă-

⁵⁴ Detalii pe <http://www.danionvasile.ro/blog/2007/09/11/binecuvantarea-sfantului-nectarie/> (n. ed.).

rata lor valoare duhovnicească. Ca, de exemplu, părințele Sofian și ca alți sfinți care au trăit alături de noi sau care încă mai trăiesc alături de noi, și pe care ar fi bine să învățăm să-i respectăm, eventual luând exemplu de la alte popoare: de la greci, de la sârbi, de la ruși, de la felul în care știu ei să-și respecte sfinții, fie că sunt în viață, fie că au trecut la cele veșnice, adică să știm să prețuim pe duhovnicii noștri, pe povățuitorii noștri, pe cei care își pun sufletul pentru mântuirea noastră. Și să avem curajul să facem acest lucru liniștit și deschis, alături de ceilalți. Pentru că de multe ori oamenilor parcă le este rușine să-și mărturisească credința cu adevărat, din cele mai diferite motive. Și este bine să învățăm să ne mărturisim credința nu formalist, nu închisat, ci deschis și trăit.

Ar trebui ca mărturia de mai sus să fie suficientă pentru a înțelege sfințenia părintelui Sofian (care este propus pe listele de canonizare a noilor mucenici și mărturisitori în anul 2025.) Dar am considerat că este potrivit să adăugăm două mărturii inedite, care sunt în același duh⁵⁵...

Părintele Gamaliil Sima⁵⁶, care a trăit aproape de părintele Sofian la Mănăstirea Antim (și a cărui venire

⁵⁵ Mărturiile care urmează au fost adăugate la ediția a cincea a cărții *Din temnițe spre Sinaxare* (Editura Areopag, București, 2023, pp. 105-114). Ele au fost date în cadrul Colocviului *Părintele Sofian, un iconar de suflete*, care a avut loc în anul 2022 la Mănăstirea Antim, cu prilejul pomenirii a douăzeci de ani de la trecerea la Domnul a părintelui Sofian Boghiu. Colocviul se poate vedea integral online pe <https://www.youtube.com/watch?v=jYKG8A7PcQc> (n.ed.).

⁵⁶ În prezent, părintele Gamaliil Sima slujește la Mănăstirea Recea - Dumbrăveni, Vrancea (n.ed.).

la mănăstire este legată de lucrarea minunată a părintelui), a vorbit despre câteva minuni de după trecerea la Domnul a acestuia: „... Aici, în mijlocul bisericii (Mănăstirii Antim – n.ed.), părintele Sofian se afla pe catafalc. În spate, acolo, la office-ul ăla, la public relations, stăteam noi acolo, fiecare rânduți. Îmi venea mie rândul să stau, să dau o lumânare și așa, conform pregătirii.

Și vine la un moment dat mama Cristina, nu știu dacă acum e pe aici, cu Teodor de mână, care avea 5 ani și acum are vreo 25 - facem socoteala adăugând cei 20 – (trecuți de la adormirea părintelui Sofian - n.ed.), și îmi cere să-l corectez pe Teodor: «Părinte, vă rog, certați-l pe Teodor, că nu lasă lumea acolo, liniștită, în pace... E părintele acolo, lumea-i tristă, măi, Teodor!»

Teodor striga în gura mare aici: «Nu mai plângeți! Părintele nu-i mort, doarme!» «Dar de unde știi tu, măi?» «Mi-a zâmbit mie.» Îi zâmbise lui Teodor. Dar era foarte, foarte... cum să spun? Se vedea că a ieșit din sine copilașul, cumva. Și l-am luat deoparte, am trimis-o pe mama lui ceva mai încolo.

Copiii se exprimă bine, apropo pentru duhovnici, se exprimă foarte bine în desen copilașii care nu știu încă să se exprime cum trebuie (în cuvinte – n.ed.). L-am pus să deseneze pe o foicică. Și l-a desenat pe părintele lungit, cum stătea acolo, în sicriu. Și deodată îi face un cerc în jurul capului. Mamă-sa era cu ochii înfipți în foaia pe care desena Teodor: «Teodor, termină cu prostiile!» «Teodor, te rog, continuă!» Și a continuat să facă niște cruciulițe mici, mici, mici în cercul din jurul capului părintelui. Și, la un moment dat, se oprește. Și eu l-am încurajat: «Teodor, te rog, continuă!» «Nu pot, măăă...» «Dar, de ce nu poți?» «Pentru că stelulele se mișcau (în jurul capului părintelui – n.ed.).» Acuma ceartă-te cu Teodor, că părintele So-

fian nu doarme, că i-a zâmbit... Ce-a văzut acolo, lucrarea sfințeniei, lumina de care ați vorbit atâția aici, copilul a văzut-o. Copilul a văzut-o! Și s-a văzut și din traseul lui ulterior, că a făcut și seminarul... (N-a mai vrut să facă Teologia, probabil că s-a smintit prin seminar, pe acolo, și a făcut Stomatologia). Dar surorile lui acuma sunt la Pasărea, maica Anisia și Arsenia se numește cea mică. Ei bine, ca să vedeți lucrurile cum se întâmplă!

Și după ce a plecat la Domnul, eu tot acolo fiind, la public relations, vine o doamnă și zice: «Părinte, vă rog frumos, unde îl pot găsi pe părintele Sofian?» Părintele era cu trupul la Căldărușani. Deci, după momentul înmormântării. Și am luat-o așa, delicat: «Dar, de unde-l cunoașteți pe părintele Sofian?» «Nu-l cunosc personal, dar vreau să îl găsec, pentru că l-am visat azi-noapte și mi-a spus: ‘Te rog, vino la Mănăstirea Antim, ca să te vindec!’» Acea era o zi de vineri. Îmi pare rău că nu am luat toate datele dânzei, ca să fie o dovadă în plus; nu vă rămâne decât mărturia mea. Deci pentru mine e o certitudine lucrul acesta, nu e vis.

Peste altă vreme iarăși a venit cineva, o tânără, și spune: «Părinte, puteți să-mi spuneți mai multe date curriculare despre părintele Sofian?» «Dar, pentru ceți trebuie?» «Îmi trebuie pentru teza de licență.» «A, ești studentă la Teologie și vrei să faci...» «Nu. La Sociologie, la Universitate.» «Păi, și de unde până unde despre părintele Sofian?» «Păi, părintele Sofian n-a făcut parte dintr-o societate? Iată, despre sociologie.» «Care e motivul tău personal?» «Ne-a ajutat foarte mult familia noastră. Noi nu făceam copii. Sunt căsătorită de câțiva ani. Nu făceam copii. Și am visat un bătrân cu barbă albă și care mi-a spus așa: ‘Dragă, vino la mormânt la mine, la Căldărușani, să ne rugăm împreună. Și vei avea copil.’ Și i-am spus soțului, că-n

prima noapte m-am trezit și puțin speriată de luciditatea visului. Bărbatul, somnoros: ‘Dragă, culcă-te la loc, că-s vise de noapte, femeie!’» Trei nopți la rând!

Și, tot așa, bărbatul o liniște: «Vise de noapte, dragă!» Ce-o fi zis: «Asta a luat-o razna!» Și a lăsat-o părintele Sofian pe doamna și l-a luat pe domnul alte trei nopți. Și, până la urmă, exasperați, au spus mamei doamnei: «Mămica, uite ce ni s-a întâmplat nouă!» Zice: «Dragă, acesta e părintele Sofian! Că eu mă duceam la Antim, și îl rugam pe dânsul să se roage pentru voi să aveți copil. Și acuma probabil că are o resitanță. Și acuma are mai multă cădere să se împlinească lucrul acesta.» N-am crezut, domnule! Până n-a venit cu fetița de mână eu n-am crezut (că visul era adevărat – n. ed.). Dar la această doamnă eu i-am luat datele (de contact – n.ed.) și, într-adevăr, teza de licență i-a apărut, dedicată părintelui Sofian. Deci vedeți, astea sunt lucruri concrete. Nu sunt efuziuni ale devotamentului nostru pentru duhovnic. De aceea, am căutat să scot în evidență realitatea, așa cum se întâmplă. Și sunt mult mai multe, unele dintre ele neverosimile...”

Mărturia care urmează, dată de Preasfințitul Quais Sadiq, episcop de Erzurum (din Patriarhia Antiohiei)⁵⁷, este importantă mai ales pentru că face referire la minuni din timpul vieții părintelui Sofian...

⁵⁷ Mărturia a fost dată în limba română, pentru că PS Quais Sadiq și-a a făcut studiile teologice în România, obținând în anul 1982 titlul de doctor în teologie. Din anul 2018 a primit și cetățenia română. Mai multe detalii despre biografia sa se pot citi pe https://ro.wikipedia.org/wiki/Qais_Sadiq (n.ed.)

„Este foarte greu, cum au menționat dâșii (cei care au vorbit mai înainte – n.ed.), e greu să vorbim despre sfinți. Părintele Sofian este cunoscut în Orientul creștin – cu arabi din Siria, Iordania, Liban – ca bătrânul sfânt român din '79, când a pictat catedrala din Hama, din Siria – care a fost, cred, cea mai mare catedrală din Siria. A fost pictată de dânsul.

Dar mai înainte, eu l-am cunoscut în '71, în Liban, la Mănăstirea Sfântului Gheorghe, unde picta cu frații Moroșan, Mihai și Gavril. Pictau biserica mănăstirii, care a fost un fel de dar al Patriarhiei române acordat de patriarhul Justinian. Atunci l-am cunoscut, în '71. În '72 m-a primit în chilia lui, unde este acum secretariatul mănăstirii, camera în care picta. Atelierul lui era acolo, și bucătăria și chilia lui, unde stau și eu astăzi. Și din acest motiv, eu vă spun: oricât putem să vorbim de părintele Sofian, ore întregi, și putem să citim cărți întregi. Legătura cu părintele Sofian este o trăire. Nu putem să îl înțelegem pe *Abuna* Sofian fără această trăire în duh. Părintele Sofian, pentru mine – mi-a fost și duhovnic până în ultima clipă din viața lui – este un om ceresc și un înger pământesc. Acuma, analizați aceste cuvinte și atunci știți foarte bine cine este părintele Sofian.

O să vă spun numai o întâmplare, de când a fost în Siria în '92. Eram paroh la Biserica Sfântului Mihail din Damasc, care este pe o autostradă principală. Când au aflat oamenii, credincioșii din Damasc, că acest bătrân sfânt român va sluji în această biserică, s-a blocat autostrada cu credincioșii, întrucât poliția a tăiat dreapta și stânga și s-a făcut o criză traficului din Damasc: «Ce s-a întâmplat? Ce este la creștini acolo? Ce s-a întâmplat în biserica respectivă?» Că este magistrala principală din Damasc.

Părintele Sofian a ieșit cu cădelnița pe stradă, să cădească credincioșii. Vizavi de noi este un atelier pentru policandre și un magazin foarte renumit în Damasc, iar proprietarul este șeful meșterilor din Damasc. După ce noi am terminat slujba, (proprietarul acela – n.ed.) a venit pentru prima dată, a intrat în biserică să îl caute pe acest om al lui Dumnezeu. Și l-am întrebat: «Dar, ce s-a întâmplat?» Zice: «L-am văzut luminat. Cădea credincioșii afară și era într-o lumină.» Un musulman... Și ne-a invitat și a stat să ne ia cu mașina lui să vizităm cele trei mănăstiri din jurul Damascului. Și a fost pentru el o binecuvântare. După ce – bineînțeles, noi am avut mașină de la patriarhie, dar el a refuzat și a stat să ne ia cu mașina lui personală. După ce am terminat o zi întreagă vizitând cele trei mănăstiri, vine cu un plic. Vine la bătrânul și spune: «Vă rog, rugați-vă pentru noi.» A deschis, a crezut că e o carte. Erau sute de mii de lire siriene. Și zice: «Frate Qais, ce să fac eu cu banii ăștia? E ispită.» Zic: «Astăzi s-a deschis cerul și ăsta e un dar. Și se supără dacă-l refuzăm.» «Bine, bine, dar ce să fac cu banii? E ispită...» Zic: «Nicio problemă. Puneți-i în buzunar!» Zice: «Dar nu am buzunar așa, să încapă... eu, bine, am reverendă, dar nu are buzunare așa de mari.» Când am ajuns în biserică, părintele Sofian a lăsat banii la pangar și a plecat. Părintele Sofian n-a luat niciun ban.

Pe acest om un alt musulman, în Iordania, l-a văzut, când eram în deșert, l-a văzut într-o lumină fluorescentă albă spre albastru deschis și mergea cu viteză mare. Brusc s-a oprit și s-a întors spre noi și a coborât și a început să atingă barba părintelui Sofian și să-i sărute mâna. Pentru ei, acesta este un om al lui Dumnezeu. Asta eu am pomenit. Dar să știți, e o persoană foarte fină. Când am fost în Iordania, l-am luat la

Petra. Până când am ajuns la Petra, că era drumul lung și greu pentru dânsul, am închiriat un cal. Foarte simplu: «Dragul meu, spre stânga!» - vorbea cu calul. «Dragul meu, spre stânga!» Și, când a coborât: «Mulțumesc!» I-a mulțumit calului că l-a dus până jos.

Și când a văzut tezaurul din Petra, a început să plângă. Și l-am întrebat: «Părinte, ce s-a întâmplat?» Și zice: «Profetul David a murit cu dorința să vadă Petra și Dumnezeu nu i-a dat această ocazie, să vadă munții Petrei. Dar eu, nevrednicul, i-am văzut.» Vedeți? Un om foarte, foarte fin.

Se uită dimineața în deșert la beduini, acolo, cu cămile și cu oile și mă întrebă: «Frate Qais, ce mănâncă animalele la voi?» Și-am zis: «Ce mănâncă?» Și zice: «Vezi? Dumnezeu ne-a dat nouă (vorbea de România) o țară foarte bogată și ne-am bătut joc de ea.» Se gândea la animale, la ce mâncau ele. Și, slavă Domnului că am putut să îndeplinesc dorința lui de a vedea piramidele. L-am trimis la Cairo și parohienii noștri din Cairo au avut grijă de el două zile. A vizitat Cairo cu piramidele și pe urmă s-a întors cu bine la București.

Părintele Sofian, eu, personal, zic, eu îl simt. Eu trăiesc în chilia lui. Eu îl simt, îl aud din când în când, vorbesc cu el și am această legătură cu el în mod permanent. La mine acasă a fost 15 zile, a dormit în patul meu, unde este și acolo un portret al lui pictat de un ucenic de-al lui sirian, în '75, George Nura. Atunci când am fost la Damasc, i-a dăruit părintelui Sofian acest tablou, iar părintele Sofian n-a vrut să-l ia. L-a lăsat la mine în cameră și atunci a plecat la Cairo. Ne bucurăm că avem un îngerăș rugător pentru noi toți."

Nota editorului

Am primit recent la redacție o nouă mărturie despre o lucrare minunată a părintelui Sofian Boghiu, care l-a ajutat pe actualul stareț al Mănăstirii Bobota, părintele Mina Pletosu, într-un moment de grea ispită.

„Se spune că Dumnezeu lucrează prin oameni, iar pe părintele Sofian l-a trimis în viața mea într-un moment de mare cumpănă duhovnicească.

Aveam cam douăzeci de ani și eram frate la Mănăstirea Nicula, unde viețuiam de la vârsta de cincisprezece ani. În perioada aceea, ca orice tânăr aspirant la călugărie, eram luptat de gânduri și îndoieli și nu știam dacă să rămân în mănăstire sau să mă întorc în lume și să-mi întemeiez o familie.

Într-o zi, starețul meu mi-a dat ascultare să-l însoțesc și să fac câteva fotografii, în timp ce el îi prezenta mănăstirea părintelui Sofian Boghiu, care venise în vizită la noi și să se închine la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Nicula. Am mers în întâmpinarea părintelui Sofian și am schimbat doar câteva vorbe de bun-venit, dar cred și acum că sfinția sa a privit în mine și a văzut toată încrâncenarea, tot zbuciumul și toate gândurile cu care eram ispitit. M-a prins de mână și fără o vorbă am urcat împreună dealul spre atelierul de pictură pe sticlă a Școlii de iconari din mănăstire. Pe tot parcursul n-a spus nicio vorbă, dar cum mergea sprijinit de brațul meu, m-a pătruns o pace duhovnicească atât de adâncă, încât n-am mai avut niciun gând și doar m-am contopit în starea aceea. A mers împreună cu mine tot urcușul ținându-mă de braț și tăcând, dar cu o pace și-o împăcare ce nu pot fi descrise în cuvinte.

Odată încheiată plimbarea, părintele mi-a dat o binecuvântare și pur și simplu am știut că Dumnezeu mă vrea călugăr, iar din clipa aceea n-am mai avut niciodată vreo ispită a îndoielii sau vreun gând de-a reveni în lume.

Îi mulțumesc și-n ziua de astăzi bunului Dumnezeu pentru acel moment și-l port mereu în rugăciuni pe blândul părinte Sofian.”

Valeriu Gafencu – o biografie

Ciprian Voicilă

Cum poți cinsti mai frumos un purtător de Hristos altfel decât rechemând în inima ta faptele sale luminoase, care rămân vii în timp și dincolo de el? Astăzi, 18 februarie, ziua în care sufletul lui Valeriu s-a înălțat în zbor lin spre cer, îmi amintesc, văd, simt. Îi văd ochii de un albastru indigo devenind una cu cerul senin. Îi simt inima bătând năvalnic pentru Hristos și urgisitul neam românesc. Îl văd dogorind în tinerele suflete văpaia dragostei de țară.

Îi văd sufletul, în zbor alert, ca o săgeată spre idealul-țintă. Îl văd ținut la pământ, cu lanțuri de plumb la picioare, în cavoul întunecat al Aiudului, dar cu spiritul liber, avântându-se spre înalt, o pasăre hămesită de cer. Îi văd gândul luminându-i-se, clipă de clipă, urcând treptele înțelepciunii Sfinților Părinți. Îl văd tânăr cu privirea dârză, ca o sabie oțelită de arhanghel. Îl văd prăvălindu-se la pământ, înecat în lacrimi, mărturisind, spre stupoarea multora: „Sunt cel mai păcătos om!” Valeriu se stinge și renaște prin Hristos. Tot omul vechi se destramă. Cenușă se face. Pulbere spulberată în vânt se face.

Îl văd înceleștat, ca un gladiator de demult, în lupta neîndurătoare cu păcatul cuibărit în carne. Învăluit în lumina lină, blândă, a lui Hristos, Valeriu se cutremură în fața priveliștii întunecimii din el. Îl văd izolat în Zarca Aiudului, despărțit de lumea largă, ca o corabie rătăcind în larg, fără un umăr de prieten pe care să-și sprijine capul frământat de gânduri, fără calda mângâiere a mamei, fără privirile surorilor grifulii. Se agață, cu ultimele puteri, ca un naufragiat, de

piatra-Hristos: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”

Îl văd deschizându-și inima, ca o roză purpurie, spre frații săi de suferință, Ioan și Marin. Năzuiesc împreună spre Lumină. Împart totul, de la pământia bucată de pâine până la zeama chioară din gamelă, până la sudalmele nedrepte ale gardianului. Îi văd mâinile ostenindu-i-se, în colonia de la Galda, să-și îndeplinească norma. Îi văd privirea inundată de bucuria florilor, scăldată în jocul zburdalnic al razelor răsăritului, în vreme ce din inima sa se înalță acordurile unui imn de slavă pentru frumusețea întregii firi. Îl văd cuminecându-se cu Trupul lui Hristos: cum mâna sa delicată se preface în mâna lui Hristos. Os cu os, mușchi cu mușchi, suflarea sa, respirație cu respirație, devin toate ale lui Hristos. Cine altul decât El îl apără de hoțul cuțitar, venit să-l prade noaptea la Galda? Cine l-a ferit de gloanțele vrăjmașe când Valeriu sta de strajă în foișorul de lemn?

Cine îl întârea când slugile satanei îi dădeau târcoale, ademenindu-l cu bucuriile zadarnice ale acestei lumi? „Libertatea mea e în sufletul meu, nu mi-o poate lua nimeni. Temnița sufletului meu mă înspăimântă, nu temnița voastră. Viitorul este al lui Dumnezeu, nu al vostru”, mărturisea Valeriu, din spatele cuvintelor sale grăind, cu putere, însuși Cuvântul. Ca un potir ales, Valeriu, micșorându-se pe sine, Îl împărtășea tuturor pe Hristos: cea mai plăpândă mișcare a sufletului, cel mai neînsemnat gând sau gest Îl aduceau în celula rece, ostilă. Și, pentru o vreme, iadul temniței se prefăcea într-un colțișor de rai.

Când foamea mușca aprig din măruntaiele deținuților, iar ochii hămesiți căutau bucată cea mai mare de „turtoi”, Valeriu se uita pe sine, alegând cel din urmă. Îl văd pe Valeriu predându-le prietenilor săi arta

smeririi de sine prin conștientizarea păcătoșeniei proprii: „Cine crede cu adevărat în Dumnezeu va ajunge la conștiința păcatului, cine nu crede în Dumnezeu rămâne prizonier eului său, orgoliului și păcatului său. Prin eul meu, eu sunt cel mai mare dușman al meu. Dacă eul nu moare, nu ne putem naște din nou în Hristos și rămânem în păcatul mândriei. Întreaga educație a omului depinde de felul în care funcționează conștiința păcatului. Numai omul care trăiește în fața lui Dumnezeu are adevărata măsură a sa, a lumii și a vieții. Trebuie să înfrunți păcatul până la sânge. Așa și numai așa te naști din nou. Nu există în privința acesteia cale de compromis”.

Îl văd pe Valeriu învățându-ne că Vestea cea Bună trebuie să ne pătrundă fiecare colțișor al vieții, fiecare fibră a ființei noastre: „Trebuie să devii creștin în toate aspectele vieții tale de zi cu zi și prin aceasta să încreștinezi și lumea din jurul tău. Dar nu se poate ajunge aici prin studii intelectuale, ci prin trăirea în duh, prin lupta de fiecare clipă cu păcatul făcut, apoi cu păcatul vorbit, apoi cu păcatul gândit. Înainte de a ne lupta cu păcatele lumii trebuie să urâm păcatele, prostia, suficiența și moleșeala sufletelor și minților creștinilor, căci tocmai adormirea conștiinței creștine a dat frâu liber impertinenței ateiste. Să ne curățim pentru a fi vrednici de Hristos”.

Îl văd pe Valeriu urmându-L pe Mântuitorul, cu pas smerit și ferm, pe drumul povârnit, însângerat al Golgotei, pătimind pentru păcatele neamului românesc, așteptând cu dor neostoit învierea sa în Hristos. Mărturisind: „Păcatele lumii acesteia trebuie ispășite. Noi ispășim aici multe păcate. Cu toții însă suntem în mâinile lui Dumnezeu”.

Îl văd pe Valeriu făcându-se toate tuturilor pentru Hristos: își împarte puțina-i hrană cu frații săi de

suferință, întărește sufletele plăpânde, aflate la limita disperării, cu puterea credinței, nădejzii, hrănindu-le foamea de sens din cuvintele bogate ale Cuvântului. Îl văd pe Valeriu, ucenic desăvârșit al lui Hristos, refuzând streptomicina, care i-ar fi salvat tinerețea din gheara neîndurătoare a morții, pentru a păstra vie flacăra vieții pastorului Wurmbrand.

Văd sufletul lui Valeriu cufundat în adâncă rugăciune, părăsindu-i blând, pas cu pas, trupul, pătrunzând noimele spațiului, timpului, materiei, minunându-se de tainele dumnezeiești ale creației.

Îl văd pe Valeriu în noaptea înstelată de Crăciun transfigurat de fericirea întâlnirii, în vedenie, cu Mama Domnului. Cuvintele ei opriseră în loc ceasornicul timpului. Din ele izvorau doar lumină, bucurie, nădejde fără margini: „Eu sunt dragostea ta! Să nu te temi. Să nu te îndoiești. Biruința va fi a Fiului meu. El a sfințit locul acesta acum pentru cele viitoare. Puterile întunericului cresc și încă vor mai înspăimânta lumea, dar vor fi spulberate. Fiul meu așteaptă pe oameni să se întoarcă la credință. Azi sunt mai cutezători fiii întunericului decât fiii luminii. Chiar de vi se va părea că nu mai e credință pe pământ, să știți că totuși izbăvirea va veni, dar ca prin foc și prin pârjol. Lumea mai are de suferit. Aici însă e multă credință și am venit să vă îmbărbătez. Îndrăzniți, lumea e a lui Hristos!”

Îl văd pe Valeriu înălțându-se spre tării, cu suflet învăpăiat de serafim, dornic să-L întâlnească pe Cel nevăzut, din care au răsărit cele văzute, lăsând în urma sa și chin și lacrimă. Lăsându-ne, spre dulce amintire, mireasma nelumească a sfințeniei.

Îl văd pe Ioan Ianolide punând punct cronicii vieții lui Valeriu, contemplându-L uimit pe Hristos în trăsăturile și gesturile prietenului său: „Valeriu a fost omul în care L-am văzut sălășluind pe Hristos. Dato-

rită lui a izbândit lucrarea noastră; datorită lui cred că am fost ocrotiți de Dumnezeu. (...) Tot datorită lui Valeriu avem ceva de spus oamenilor: trăiți în Hristos!”⁵⁸

⁵⁸ Textul a apărut inițial în ziarul *Lumina*, la prăznuirea Noului Mucenic Valeriu Gafencu, pe 18 februarie 2024 (n.a.).

Bibliografie

Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediția Sfântului Sinod, E.I.B.M.B.O.R., București, 1991

Actele Martirice, PSB 11, E.I.B.M.B.O.R., București, 1982

Apologeți de limbă greacă, PSB 2, E.I.B.M.B.O.R., București, 1980

Apologeți de limbă latină, PSB 3, E.I.B.M.B.O.R., București, 1981

Din temnițe spre Sinaxare. Drumul spre canonizare, volum coordonat de Danion Vasile, Ed. Areopag, București, 2023⁵⁹

Gânduri de Rusalii. O canonizare dorită, „Renașterea”, anul XII, Cluj, nr. 21, 27 Mai 1934, p. 1

Învățătura de credință creștină ortodoxă, E.I.B.M.B.O.R., București, 1992 (respectiv Editura Trinitas, Iași, 1996)

Scrieri, de Sfântul Ambrozie al Milanului, *partea a II-a*, PSB 53, E.I.B.M.B.O.R., București, 1994

Scrierile Părinților Apostolici, PSB 1, E.I.B.M.B.O.R.⁶⁰, București, 1979

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, https://patriarhia.ro/images/documente/statutul_bor.pdf (vizitat ultima dată pe 17 Noiembrie 2023)

Ședințele Sf. Sinod, „Biserica și Școala”, Anul LV, nr. 45, Arad, 8 Noiembrie 1931, pp. 2-5.

⁵⁹ Carte apărută cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Justinian Chira al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului.

⁶⁰ Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Sedințele Sf. Sinod, „Renașterea”, anul IX, Cluj, nr. 45, 1 noiembrie 1931, pp. 2-3.

Un insultător al credinței noastre, „Renașterea”, anul XVIII, Cluj, nr. 8, 25 Februarie 1940

Aldea, Pr. Mihai-Andrei, *Sfinții noștri ierarhi din prigoanele comuniste*, 27 Februarie 2019 pe blogul personal mihaiandrealdea.org/2019/02/27/sfintii-nostri-ierarhi-din-prigoanele-comuniste/⁶¹

Bălan, Arhimandrit Ioanichie, *Patericul românesc*, Ed. Mănăstirea Sihăstria, 2005⁶²

Bîrzu, Ierom. Dr. Vasile, *Studiu de aghiologie argumentând canonizarea oficială a sfinților Simeon și Amfilohie de la Pângărați*, în „Revista Teologică”, nr. 3, 2008, pp. 138-173

Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene și Braniște, Prof. Ecaterina, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Ed. Diecezană Caransebeș, 2001

Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica specială. Pentru facultățile de teologie*, Ed. Oferta, București, 2005

Budui, Pr. Nicolae, *Sfântul Ioan Iacob de la Hozeva – grabnic ajutător*, episcopiatitaliei.ro, 2022⁶³

Buta, N., *Horia. Tâlcul unei comemorări*, „Gând Românesc”, Anul III, nr. 2, Februarie 1935, pp. 65-69

⁶¹ Apărut prima dată pe 21 Martie 2011 pe site-ul sfantuldaniilsihastrul.ro (la www.sfantuldaniilsihastrul.ro/editoriale/136-sfintii-nostri-ierarhi-din-prigoanele-comuniste.-html) și preluat și pe cuvantul-ortodox.ro (www.cuvantul-ortodox.ro/avem-si-ierarhi-marturisitori-sub-comunism-care-ar-merita-canonizati/) și alte site-uri.

⁶² Tipărit cu binecuvântarea ÎPS Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, astăzi Patriarhul României.

⁶³ Online la adresa <https://episcopia-italiei.ro/mps/2022/08/-sfantul-ioan-iacob-romanul-de-la-hozeva-grabnic-ajutator/>.

Cotoșman, Prot. Dr. Gh., *Proclamarea solemnă a canonizării și instituirii cultului Sf. Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș*, „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 10-11/1956, p. 893-928

Cubreacov, Vlad, *Biserica Ortodoxă Rusă a canonizat peste 2500 de sfinți neomartiri după 1990; Biserica Ortodoxă Română, unul singur*, „Ziariști Online”, 5 Iunie 2015⁶⁴

Damian, Theodor, *Mihai Viteazul și ortodoxia românească*, Revista „Limba Română”, Nr. 3-4, Anul XXV, 2015, Chișinău, pp. 321-325⁶⁵

David, Diac. Prof. P. I., *Prima sărbătoare a Duminicii sfinților români*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 7-10, 1992, pp. 67-68

Dumitrașcu, Diac. Iulian, *Sfântul Sinod: Primele decizii din 2021*, Agenția de Știri Basilica, basilica.ro, 25.02.2021, online la <https://r3media.ro/sfantului-sinod-al-bor-in-2025-vor-incepe-demersurile-de-canonizare-a-sfintilor-inchisorilor-botezul-neschimbat/>

Enache, George, *În căutarea sfinților români*, în «Lumina», 12 Iunie 2010, cf. paginii online <http://ziarullumina.ro/In-cautarea-sfintilor-romani-27630.html> (accesată 17 Nov. 2023)

Florea, Petroniu⁶⁶, *Mari sfinți români*, vol. I-II, Ed. Episcopiei Sălajului, Zalău, 2018

⁶⁴ Online la adresa <https://www.ziaristionline.ro/2015/06/05/-biserica-ortodoxa-rusa-a-canonizat-pest-2500-de-sfinti-neo-martiri-dupa-1990-biserica-ortodoxa-romana-unul-singur-o-analiza-de-vlad-cubreacov/>.

⁶⁵ Și online la <https://limbaromana.md/index.php?go=artico-le&n=3203>.

⁶⁶ Petroniu Florea (n. Petru Florea, 30 Noiembrie 1965, Târgu Mureș) este episcopul ortodox român al Sălajului.

Necula, pr. prof. dr. Nicolae D., *Ce este canonizarea sfinților și care sunt condițiile proclamării ei?*, „Vestitorul Ortodoxiei”, 15 Iunie 2006, p. 15

Panțuru, preot lect. univ. dr. Cosmin, *Necesitatea, importanța și dreptul canonizării unor sfinți în Biserica Ortodoxă Română*, în „Altarul Banatului”, nr. 7-9, iulie-septembrie 2020, pp. 59-72

Păcurariu, Pr. Prof. Dr. Mircea, *sfinți daco-romani și români*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994

Pruteanu, Lector superior Dr. Petru, *Curs de arheologie bisericească. Liturgica generală, I*, Ed. Pisanian, Zăbriceni, 2006

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri. Partea a treia. Omilii la Matei*, Colecția P.S.B. 23, E.I.B.M.B.O.R., București, 1994

Stan, Pr. Prof. Liviu, *Canonizarea sfinților Români. În cumpăna evlaviei*, în «BOR», nr. 6 (1968), pp. 725-735

Stan, Pr. Prof. Liviu, *Despre canonizarea sfinților în Biserica Ortodoxă*, în «Ortodoxia», an II (1950), nr. 2, aprilie-iunie, p. 260-278

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *O teologie a icoanei*, Ed. Fundației Anastasia, București, 2005

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Sfântul Calinic, starețul Gheorghe și spiritualitatea ortodoxă integrală*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 73 (1955), p. 1159-1172

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Sinteză eclesio logică*, în *Studii Teologice*, nr. 5-6 (1955), pp. 267-284

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și Mistica*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1992

Ștăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1990

Șandor, Prof. Teodor, *Societatea „Avram Iancu” la Baia de Arieș. „Sărbătoare în Țara de Piatră”, „Adevărul de Cluj”, Anul VII, Cluj, nr. 1418, 23 iunie 1995, p. 5*

Ursan, Radu, *152 de sfinți canonizați de Biserica Ortodoxă Română în istorie. Lista s-ar putea îmbogăți cu încă 12*, „R3media”, 06/07/2021, online la adresa <https://r3media.ro/152-de-sfinti-canonizati-de-biserica-ortodoxa-romana-in-istorie-lista-s-ar-putea-imbogati-cu-inca-12/>

Vanca, Lector univ. dr. Dumitru, *Liturgică. Suport de curs pentru anul 2, semestrul I*, Facultatea de Teologie Ortodoxă Alba Iulia, Alba Iulia, 2005

Vidican-Manci, pr. lect. univ. dr. Liviu, *Sfinții Români, modele de virtute și unitate de neam*, Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 2008

Cuprins

Ofrandă sfinților, mucenicilor, mărturisitorilor din temnițele comuniste	
<i>În loc de prefață</i>	5
<i>Nota editorului</i>	9
Argument	10
Despre canonizările din anul 2025	13
Părintele Justin și sfinții închisorilor.	
19.03.19	20
Despre cinstirea și canonizarea sfinților	25
I. Cine sunt sfinții?	25
II. Cum recunoaștem sfinții?	29
III. Care sunt legăturile noastre cu sfinții?.....	33
IV. Ce este canonizarea sfinților?	36
Despre noile prigoane împotriva sfinților închisorilor și datoria noastră	61
Cinstirea moaștelor	96
Un ultim cuvânt	108
ANEXE	114
Sfinții noștri ierarhi din prigoanele comuniste	
<i>Părintele Mihai-Andrei Aldea</i>	114
O arătare minunată a părintelui Sofian de la Antim	
<i>Părintele Mihai-Andrei Aldea</i>	120
Nota editorului	131
Valeriu Gafencu – o biografie	
<i>Ciprian Voicilă</i>	133
Bibliografie	138

**RECOMANDARE
EDITURA AREOPAG:**

**Ciprian Voicilă
SFINȚII DE LÂNGĂ NOI**

**Ciprian Voicilă
SFINȚII
DE LÂNGĂ NOI**

Întâmplări. Portrete. Reflecții

